Sprječavanje i borba protiv nasilja nad ženama: usklađivanje domaćeg zakonodavstva i prakse s obvezama proizašlim iz Istanbulske konvencije i prakse Europskog suda za ljudska prava

Jovanović Karajić, Sanja

Professional thesis / Završni specijalistički

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:199:653284

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

Repository Faculty of Law University of Zagreb

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Sanja Jovanović Karajić

SPRJEČAVANJE I BORBA PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA: USKLAĐIVANJE DOMAĆEG ZAKONODAVSTVA I PRAKSE S OBVEZAMA PROIZAŠLIM IZ ISTANBULSKE KONVENCIJE I PRAKSE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Sanja Jovanović Karajić

SPRJEČAVANJE I BORBA PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA: USKLAĐIVANJE DOMAĆEG ZAKONODAVSTVA I PRAKSE S OBVEZAMA PROIZAŠLIM IZ ISTANBULSKE KONVENCIJE I PRAKSE EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA

ZAVRŠNI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Zlata Đurđević

Zagreb, 2023.

Sažetak

Nasilje nad ženama, uključujući obiteljsko nasilje, najteži je oblik kršenja ljudskih prava žena. Imajući u vidu široku rasprostranjenost svih oblika nasilja nad ženama u Republici Hrvatskoj, važno je da država adekvatno, pravovremeno i učinkovito odgovori na takvu vrstu kriminaliteta.

Stoga se ovaj završni specijalistički rad bavi prikazom kaznenopravnog sustava za suzbijanje i sankcioniranje nasilja nad ženama na temelju obveza koje je Hrvatska preuzela ratifikacijom Istanbulske konvencije. Nadalje, u radu su analizirana sredstva pravne zaštite u Hrvatskoj u kaznenim predmetima nasilja nad ženama s aspekta pozitivnih obveza na temelju čl. 2., 3. i 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Pritom su prikazane presude Europskog suda za ljudska prava u predmetima nasilja nad ženama protiv Hrvatske, a u kojima je utvrđena najmanje jedna povreda članaka Konvencije. Poseban osvrt bit će na postignuća koja je Hrvatska ostvarila u postupcima izvršenja presuda Europskog suda za ljudska prava radi otklanjanja utvrđenih povreda.

Ključne riječi: nasilje nad ženama, obiteljsko nasilje, rodno uvjetovano nasilje, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, Istanbulska konvencija

SADRŽAJ

1. UVOD……1

1.1. Predmet istraživanja……2

1.2. Ciljevi rada……...2

1.3. Metode istraživanja……..2

1.4. Sadržaj rada……..3

2. KONVENCIJA VIJEĆA EUROPE O SPRJEČAVANJU I BORBI PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI (ISTANBULSKA KONVENCIJA)……4

2.1. Donošenje, svrha i primjena Istanbulske konvencije……...4

2.2. Odbor GREVIO – značaj i ovlasti……8

2.3. Prikaz relevantnih odredbi Istanbulske konvencije s kaznenopravnog aspekta….10

3. POZITIVNE OBVEZE DRŽAVE I STANDARDI UČINKOVITOSTI ISTRAGE…16

4. NASILJE NAD ŽENAMA U PRAKSI EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA KROZ ANALIZU PRESUDA PROTIV HRVATSKE, A VEZANO UZ POVREDE ČL. 2., 3., 8. I 14. EUROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA……..…20

4.1. Pozitivne obveze na temelju čl. 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda……..20

4.1.1. Općenito……..20

4.1.2. Predmet Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske……...……24

4.1.2.1. Činjenice predmeta……...25

4.1.2.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva – materijalnopravni aspekt čl. 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda……...26

4.1.2.3. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva – postupovni aspekt čl. 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda……...28

4.2. Pozitivne obveze na temelju čl. 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda……..29

4.2.1. Općenito……..29

4.2.2. Predmet J.I. protiv Hrvatske……..33

4.2.2.1. Činjenice predmeta……...33

4.2.2.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva……34
4.2.2.3. Djelomično suprotstavljeno mišljenje suca Derenčinovića….37
4.2.2.4. Komentar autorice o važnosti presude Suda u predmetu J.I. protiv Hrvatske……..……38
4.3. Pozitivne obveze na temelju čl. 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda……..40
4.3.1. Općenito……..40
4.3.2. Predmet Sandra Janković protiv Hrvatske……42
4.3.2.1. Činjenice predmeta……...42
4.3.2.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva……43
4.3.3. Predmet A. protiv Hrvatske..……..…….…...44
4.3.3.1. Činjenice predmeta……...44
4.3.3.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva……45
4.3.4. Predmet D.J. protiv Hrvatske…….……..……...47
4.3.4.1. Činjenice predmeta……...47
4.3.4.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva……48
4.3.5. Predmet Ž.B. protiv Hrvatske……..…….…..50
4.3.5.1. Činjenice predmeta……...50
4.3.5.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva……50
4.4. Povreda čl. 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda……..52
5. **IZVRŠENJE PRESUDA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U PREDMETIMA PROTIV HRVATSKE**.…….....……...54
5.1. Uvodno o postupku izvršenja…….54
5.2. Postupak izvršenja presude Suda u predmetu Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske……55
5.3. Postupak izvršenja presude Suda u predmetu Sandra Janković protiv Hrvatske...56
5.4. Postupak izvršenja presude Suda u predmetu D.J. protiv Hrvatske ……..58
5.5. Postupak izvršenja presuda Suda u predmetima Ž.B. protiv Hrvatske i A. protiv Hrvatske……59
6. PROBLEMI U ZAKONODAVSTVU I PRAKSI DOMAĆIH TIJELA REPUBLIKE HRVATSKE U ISPUNJAVANJU STANDARDA UČINKOVITE ISTRAGE U KAZNENIM POSTUPCIMA NASILJA NAD ŽENAMA……..……61
7. ZAKLJUČAK……..…….……...64

Popis literature……..68

1. UVOD

Nasilje nad ženama najteži je oblik kršenja ljudskih prava žena. Osim što predstavlja oblik diskriminacije, nasilje nad ženama uključuje i povredu njihovih najvažnijih temeljnih prava, uključujući i pravo na život. Niz istraživanja potvrđuje kako su žrtve obiteljskog nasilja većinom žene. Uzroci nasilja su različiti te nemaju istu polazišnu osnovu, no nasilje nad ženama svakako je uvjetovano i shvaćanjem društvenog položaja žene. Nasilje nad ženama kao rodno utemeljeno nasilje ima veliki značaj za društvo iz više različitih aspekata (zakonodavni, pravosudni, socijalni i društveno-politički). Upravo Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (dalje u tekstu: Istanbulska konvencija) rodnu nejednakost prepoznaje kao jedan od temeljnih uzroka nasilja nad ženama.

Neravnopravnost žena i muškaraca je i dalje prisutna na svim razinama društva kako u Republici Hrvatskoj tako i u ostalim europskim državama. Imajući u vidu široku rasprostranjenost svih oblika nasilja nad ženama u Republici Hrvatskoj uključujući i one najteže oblike tog nasilja (ubojstva, premlaćivanja i seksualno nasilje), kao i učestalost teških posljedica koje takvi oblici nasilja ostavljaju na žrtve, važno je da država adekvatno, pravovremeno i učinkovito odgovori na takvu vrstu kriminaliteta.

Stoga se autorica u ovom završnom specijalističkom radu bavi prikazom kaznenopravnog sustava za suzbijanje nasilja nad ženama i djelovanja nadležnih državnih tijela unutar tog sustava na temelju obveza koje je Republika Hrvatska preuzela ratifikacijom Istanbulske konvencije. Nadalje, ovaj rad bavi se analizom sredstava pravne zaštite u Hrvatskoj na području kaznenih predmeta nasilja nad ženama s aspekta pozitivnih obveza na temelju čl. 2., 3. i 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (dalje u tekstu: Konvencija, EKLJP),[1] koje je Europski sud za ljudska prava (dalje u tekstu: Sud, ESLJP) kroz svoju praksu nametnuo državama. Pritom su prikazane presude koje je Sud donio u predmetima nasilja nad ženama protiv Hrvatske, a u kojima je utvrđena najmanje jedna povreda članaka EKLJP-a. Poseban osvrt bit će na postignuća koja je Hrvatska ostvarila u postupcima izvršenja presuda Suda u predmetima u kojima je utvrđena povreda EKLJP-a. Također, u ovome radu autorica će prikazati i probleme u provedbi tih sredstava zaštite u praksi, unatoč tome što Republika Hrvatska ima kvalitetan i odgovarajući pravni okvir za zaštitu žena kao žrtava nasilja.

[1] „Narodne novine“, Međunarodni ugovori, br. 6/99. – pročišćeni tekst, 8/99. – ispravak. Hrvatska je ratificirala Konvenciju 5. studenog 1997.

1.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog završnog specijalističkog rada su mjere i instrumenti za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama kroz pozitivne obveze koje je državama članicama Vijeća Europe nametnuo ESLJP kroz svoju praksu. Naime, činjenica je da je Republika Hrvatska svoj zakonodavni okvir i praksu mijenjala na bolje upravo pod utjecajem prakse ESLJP-a te ispunjavajući obvezu uklanjanja uočenih povreda EKLJP-a u postupcima izvršenja presuda ESLJP-a donesenih u predmetima protiv Hrvatske. Dodatne napore u cilju efikasnijeg sprječavanja i borbe protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji Republika Hrvatska je učinila te će i dalje morati nastaviti činiti pod utjecajem zahtjeva Istanbulske konvencije.

1.2. Ciljevi rada

Osnovni ciljevi istraživanja u okviru ovog završnog specijalističkog rada jesu:

- s kaznenopravnog aspekta analizirati karakteristike i značaj obveza radi sprječavanja i borbe protiv nasilja nad ženama koje je Republika Hrvatska preuzela ratifikacijom Istanbulske konvencije te rezultate njihove implementacije u domaći pravni sustav,
- analizirati pozitivne obveze koje su nametnute državama kroz praksu Suda u slučajevima nasilja nad ženama,
- analizirati posebnosti i značaj presuda Suda donesenih u predmetima protiv Hrvatske koji imaju obilježje nasilja nad ženama, a u kojima je utvrđena povreda EKLJP-a,
- analizirati uspješnost promjena zakonodavnog okvira i prakse Republike Hrvatske u postupku izvršenja presuda Suda u predmetima protiv Hrvatske.

1.3. Metode istraživanja

U radu se koriste različite metode znanstveno-istraživačkog rada, čijom će primjenom ovaj rad dati svoj doprinos znanosti, i to:

- **teorijsko istraživanje** provodi se s ciljem prikupljanja informacija o načinima sprječavanja i borbe protiv nasilja nad ženama i povećanja razumijevanja istih,
- **normativna metoda** izučava norme kaznenopravnog sustava Republike Hrvatske kojima je regulirano sprječavanje i sankcioniranje nasilja nad ženama,
- **metoda generalizacije i specijalizacije** koristi se u definiranju pojmova,

- **metoda deskripcije** koristi se s ciljem opisivanja instrumenata i načina radi rješavanja glavnih problema u području sprječavanja i suzbijanja nasilja nad ženama,
- **metoda komparacije** služi da se između zakonodavnog uređenja i sudske prakse u Republici Hrvatskoj i obveza nametnutim Republici Hrvatskoj kroz Istanbulsku konvenciju i praksu Suda uoče sličnosti, istaknu zajednička obilježja i različitosti,
- **metoda sinteze** je oblik znanstvenog istraživanja i objašnjavanja pojmova putem sinteze jednostavnih sudova u složenije.

1.4. Sadržaj rada

Rad je podijeljen u sedam glavnih dijelova. Nakon uvoda, drugi dio bavi se obvezama Republike Hrvatske u pogledu usvajanja primjerenog zakonodavnog okvira za sprječavanje i sankcioniranje svih oblika nasilja nad ženama i zaštitu žrtava, a koje obveze je Republika Hrvatska preuzela ratifikacijom Istanbulske konvencije.

Treći dio rada obrađuje razvoj i ispunjenje pozitivnih obveza države i standarda učinkovitosti istrage kroz zakonodavni sustav i praksu Republike Hrvatske.

Četvrti dio rada bavi se problematikom nasilja nad ženama u praksi Europskog suda za ljudska prava kroz analizu presuda protiv Republike Hrvatske u kojima je utvrđena povreda čl. 2., čl. 3. ili čl. 8. EKLJP-a.

Peti dio rada bavi se postignućima Republike Hrvatske ostvarenim u postupku izvršenja presuda Suda donesenim u predmetima protiv Hrvatske koji se tiču nasilja nad ženama, a u kojima je utvrđena povreda najmanje jednog članka Konvencije.

Šesti dio rada bavi se analizom problema u zakonodavstvu i praksi domaćih tijela Republike Hrvatske u ispunjavanju standarda učinkovite istrage u kaznenim predmetima nasilja nad ženama.

Na kraju, u sedmom dijelu rada, tj. zaključku prikazuje se sveobuhvatan zaključak prethodno prikazanih poglavlja.

Očekivani znanstveni doprinos ovog rada sastoji se u detaljnoj analizi problematike nasilja nad ženama u Republici Hrvatskoj, pravnih instituta kojima je cilj sprječavanje i borba protiv nasilja nad ženama, kako u materijalnopravnom tako i u procesnopravnom pogledu, kao i u prijedlozima za prilagodbu i poboljšanje važeće pravne regulative u svrhu postizanja veće učinkovitosti države na tom području.

2. KONVENCIJA VIJEĆA EUROPE O SPRJEČAVANJU I BORBI PROTIV NASILJA NAD ŽENAMA I NASILJA U OBITELJI (ISTANBULSKA KONVENCIJA)

2.1. Donošenje, svrha i primjena Istanbulske konvencije

U 90-im godinama 20. stoljeća Vijeće Europe poduzimalo je niz inicijativa radi promicanja zaštite žena od svih oblika nasilja. Parlamentarna skupština Vijeća Europe je u tom pogledu donijela brojne rezolucije i preporuke radi usvajanja pravnoobvezujućih standarda s ciljem sprječavanja i sankcioniranja najtežih i najraširenijih oblika rodno utemeljenog nasilja. Brojni nacionalni izvještaji, studije i analize iz država članica Vijeća Europe otkrili su kolika je ozbiljnost i kompleksnost problema nasilja nad ženama u Europi. Također, uvidjelo se koliko je različit pristup država u Europi u pogledu načina sprječavanja i borbe protiv nasilja nad ženama. Zbog navedenih razloga ukazala se potreba za harmonizacijom pravnih standarda na razini država članica Vijeća Europe kako bi se žrtvama bilo gdje u Europi osiguralo da uživaju jednaku razinu zaštite. Sve navedeno dovelo je do odluke Vijeća Europe da uspostavi sveobuhvatne i opsežne standarde za sprječavanje i borbu protiv nasilja nad ženama, što je u konačnici rezultiralo prihvaćanjem Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, tzv. Istanbulska konvencija.

Istanbulska konvencija **prvi** je **međunarodni pravno obvezujući dokument u Europi** koji pruža **sveobuhvatan pravni okvir za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji**. To znači da ona sadrži mjere za sprječavanje svih oblika nasilja i diskriminacije nad ženama te zahtijeva poduzimanje niza zakonodavnih mjera čija je svrha prevencija i sankcioniranje ovih oblika nasilja.[2] **Cilj** joj je postići **nulti stupanj tolerancije prema nasilju nad ženama i nasilju u obitelji**. Radi ostvarenja tog cilja Istanbulska konvencija nastoji izmijeniti mentalne sklopove pojedinaca pozivajući članove društva, posebice muškarce i dječake, da promijene svoje stavove, kako bi se uspostavila veća ravnopravnost muškaraca i žena. Osim što se Istanbulska konvencija primjenjuje na sve žene i djevojke, ona obuhvaća i druge žrtve nasilja u obitelji kao što su muškarci, djeca i starije osobe.

[2] V. Đurđević, Z., Pravo na učinkovitu istragu u kaznenim predmetima: analiza hrvatske prakse i prava, Zbornik radova, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2014., str. 138.

Konvencija je usvojena 7. travnja 2011. u Istanbulu, Turska, a stupila je na snagu 1. kolovoza 2014., nakon što ju je ratificiralo deset država članica Vijeća Europe.[3] Do danas je Konvenciju ratificiralo 38 država članica Vijeća Europe. Njezinom ratifikacijom države su preuzele obvezu usvojiti adekvatan zakonodavni okvir za sprječavanje i sankcioniranje svih oblika nasilja i diskriminacije žena te zaštitu žrtava.[4] Hrvatska je 22. siječnja 2013. kao 26. država članica Vijeća Europe potpisala Istanbulsku konvenciju, a ratificirala 12. lipnja 2018.[5] U odnosu na Hrvatsku Istanbulska konvencija je stupila na snagu 1. listopada 2018. Europska unija je 13. lipnja 2017. potpisala Istanbulsku konvenciju, a ratificirala 28. lipnja 2023. U odnosu na Europsku uniju Istanbulska konvencija stupit će na snagu 1. listopada 2023.

Struktura instrumenata Istanbulske konvencije temelji se na **„four Ps“**: *Prevention, Protection and support of victims, Prosecution of offenders and Integrated Policies*. U pogledu **prevencije** Istanbulska konvencija od države zahtijeva: a) promijeniti stavove, rodne uloge i stereotipe koji čine nasilje nad ženama prihvatljivim; b) obučiti stručne osobe koje rade sa žrtvama; c) povećati razinu svijesti o različitim oblicima nasilja i njihovoj traumatizirajućoj prirodi; d) uključiti nastavne materijale o pitanjima ravnopravnosti u nastavni plan i program na svim razinama obrazovanja; e) surađivati s nevladinim organizacijama, medijima i privatnim sektorom kako bi se doprlo do javnosti.[6] Vezano za **zaštitu žrtava** od države se zahtijeva: a) pobrinuti se da se u središtu svih mjera nalaze potrebe i sigurnost žrtava; b) uspostaviti specijalizirane službe za potporu koje pružaju medicinsku pomoć kao i psihološko i pravno savjetovanje žrtvama i njihovoj djeci; c) otvoriti dovoljan broj skloništa i uvesti besplatne telefonske linije za pomoć koje su otvorene 24 sata.[7] U pogledu **kaznenog progona** država je dužna: a) pobrinuti se da se nasilje nad ženama kriminalizira i odgovarajuće kazni; b) pobrinuti se da izgovori koji imaju osnovu u kulturi, običajima, vjeri ili takozvanoj „časti“ budu neprihvatljivi za bilo koje djelo nasilja; c) pobrinuti se da žrtve imaju pristup posebnim zaštitnim mjerama tijekom istrage i sudskog postupka; d) pobrinuti se da tijela za prisilno izvršenje zakona trenutno odgovore na pozive za pomoć i da na odgovarajući način upravljaju opasnim situacijama.[8] Zahtjevi s aspekta

[3] Turska je bila prva država članica Vijeća Europe koja je potpisala Istanbulsku konvenciju. Ironično je da je Turska prva i jedina država koja je 1. srpnja 2021. službeno istupila iz Istanbulske konvencije.

[4] V. Škorić, M., Obiteljsko nasilje u praksi Europskog suda za ljudska prava s posebnim osvrtom na presude protiv Republike Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 25, broj 2/2018, str. 409.

[5] Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji („Narodne novine“, Međunarodni ugovori, br. 3/18., 4/18.).

[6] Vijeće Europe, Osnovni prospekt o Istanbulskoj konvenciji, dostupno na https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/leaflets1

[7] *Ibidem*.

[8] *Ibidem*.

integriranih politika znači obvezu države pobrinuti se da sve navedene mjere čine dio sveobuhvatnog i koordiniranog skupa politika te nude holistički odgovor na nasilje nad ženama i nasilje u obitelji.[9]

U **preambuli** Istanbulske konvencije utvrđuje se da je „nasilje nad ženama manifestacija povijesno nejednakih odnosa moći između žena i muškaraca, koji su doveli do dominacije nad ženama i diskriminacije žena od strane muškaraca i do sprječavanja punog napretka žena, kao i da je riječ o strukturalnom nasilju nad ženama kao rodno utemeljenom nasilju te da je nasilje nad ženama jedan od ključnih socijalnih mehanizama kojim se žene prisilno stavlja u podređeni položaj u odnosu na muškarce“.[10] Ona definira sve oblike nasilja nad ženama kao tešku povredu ljudskih prava žena i djevojčica zajamčenih međunarodnim pravom o ljudskim pravima.

U čl. 1. Istanbulske konvencije propisana je njezina **svrha**: a) zaštititi žene od svih oblika nasilja te spriječiti, progoniti i ukloniti nasilje nad ženama i nasilje u obitelji; b) pridonijeti suzbijanju svih oblika diskriminacije žena i promicati punu ravnopravnost žena i muškaraca, uključujući i osnaživanje žena; c) izraditi sveobuhvatan okvir, politike i mjere za zaštitu i pomoć svim žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u obitelji; d) promicati međunarodnu suradnju radi suzbijanja nasilja nad ženama i nasilja u obitelji; e) pružiti potporu i pomoć organizacijama i tijelima nadležnim za provedbu zakona učinkovitom suradnjom radi usvajanja sveobuhvatnog pristupa suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Istanbulska konvencija u čl. 3. toč. a. **definira nasilje nad ženama**.[11] Tako se nasilje nad ženama smatra *kršenjem ljudskih prava i oblikom diskriminacije žena i označava sva djela rodno utemeljenog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu*. **Nasilje u obitelji** označava *sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših ili sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa*

[9] *Ibidem*.

[10] U svojoj preambuli Istanbulska konvencija se, između ostalih međunarodnopravnih dokumenata, poziva na Konvenciju Vijeća Europe za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Važno je za istaknuti kako je sudska praksa Suda uspostavila važne standarde u području nasilja nad ženama te je Sud kroz svoju praksu doprinio nastanku Istanbulske konvencije.

[11] Za razliku od Istanbulske konvencije u hrvatskom zakonodavstvu nema definicije nasilja nad ženama, dok je definicija nasilja u obitelji sadržana u čl. 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, što ukazuje na to da je u Hrvatskoj prisutan rodno neutralan pristup.

žrtvom (čl. 3. toč. b.). **Rodno utemeljeno nasilje nad ženama** označava *nasilje usmjereno na ženu zbog toga što je žena ili koje nerazmjerno pogađa žene* (čl. 3. toč. d).

Istanbulska konvencija polazi od toga da je postizanje ravnopravnosti nužan i temeljni uvjet za prevenciju obiteljskog nasilja te propisuje široki raspon mjera kojima je cilj da se žene i muškarci prikazuju jednakopravnima. Također, nameće obvezu državama inkriminirati i primjereno kazniti nasilje,[12] a žrtvama osigurati posebne mjere zaštite tijekom postupka. U tom pogledu Istanbulska konvencija zahtijeva da se namjerno nasilno ponašanje unutar obitelji kazni, ali ne obvezuje države da uvedu specifične odredbe koje kažnjavaju ponašanje opisano u toj Konvenciji. Međutim, zahtijeva da se određeni oblici nasilja u obitelji predvide bilo kao sastavni element pojedinog kaznenog djela ili kao otegotna okolnost u odmjeravanju kazne za druga kaznena djela utvrđena Istanbulskom konvencijom. Pored svega toga Istanbulska konvencija zahtijeva poduzimanje sveobuhvatnih i koordiniranih politika na području cijele države i djelotvornu suradnju između svih relevantnih tijela, s time da posebno ustraje u tome da u svakom trenutku u središtu interesa budu prava žrtava.

Istanbulska konvencija polazi od **roda**[13] kao **društvene kategorije naglašavajući uloge, koje društvo nameće ženama**, primarnim uzrokom obiteljskog nasilja jer upravo društvo postavlja očekivanja i od muškaraca i od žena.[14] „Osobe ženskog spola, jednako kao i osobe muškog spola, potpuno su biološki jednake u svim državama svijeta, no svima je već na prvi pogled jasno da žene i muškarci nemaju ni približno istu društvenu poziciju i istu društvenu moć u različitim državama.“[15] Istanbulska konvencija polazi od stajališta da do nasilja nad ženama ne dolazi zato što žene imaju različit spol u odnosu na muškarce, već zato što im društvo tradicionalno nameće podređenu ulogu.[16] Zbog toga „Istanbulska konvencija inzistira na promjeni društvenih i kulturnih obrazaca ponašanja i iskorjenjivanju predrasuda, običaja, tradicija i svih drugih postupanja koja se temelje na ideji manje vrijednosti žena ili njihovu stereotipnom prikazivanju kao drugotnih i submisivnih“.[17]

---

[12] Istanbulska konvencija pravi razliku između „težih“ i „lakših“ djela. Za „teža“ djela (primjerice teški oblici tjelesnog nasilja, seksualno nasilje, prisilni brak, sakaćenje ženskih spolnih organa, prisilni pobačaj, sterilizacija) traži njihovo inkriminiranje u nacionalnom zakonodavstvu. Međutim, za „lakša“ djela (kao što su psihološko nasilje, uhođenje, lakši oblici tjelesnog nasilja, seksualno uznemiravanje) svaka država potpisnica ili EU mogu u skladu sa čl. 78. st. 3. Istanbulske konvencije proglasiti zadržavanje prava na davanje nekaznenih, umjesto kaznenih sankcija. Opširnije o tome v. Željko, D., Procjena prvih deset godina Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 28., broj 2/2021.

[13] Rod označava *društveno oblikovane uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo smatra prikladnim za žene i muškarce* (čl. 3. toč. c. Istanbulske konvencije).

[14] V. Škorić, M., op. cit. u bilj. 4, str. 411.

[15] *Ibidem.*

[16] *Ibidem.*

[17] *Ibidem.*

Učinkovitosti Istanbulske konvencije pridonosi i činjenica što se Sud u svojim presudama sve više poziva na odredbe Istanbulske konvencije te time otvara put proširenju pozitivnih obveza svih država članica Vijeća Europe u pogledu rodno uvjetovanog nasilja. Ujedno na taj način Sud nadomješta nepostojanje specifičnih ženskih prava u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. U skladu s navedenim u svojoj presudi u predmetu *Volodina protiv Rusije*[18] Sud je zaključio kako je *„zabrana rodno uvjetovanog nasilja kao oblik diskriminacije žena evoluirala u princip međunarodnog običajnog prava"*. U svojoj novijoj praksi Sud se sve češće u svojem tumačenju pozitivnih obveza države poziva na dužnost poštivanja standarda uspostavljenih Istanbulskom konvencijom. Predmeti[19] u kojima se Sud poziva na odredbe Istanbulske konvencije odnose se na razne oblike rodno uvjetovanog nasilja, pri čemu najčešće citira čl. 3. Istanbulske konvencije u kojemu su definirani osnovni pojmovi te Konvencije, ali navodi i druge članke koji se odnose na pojavne oblike rodno uvjetovanog nasilja, kao i one koji jasno definiraju obveze države.[20] Valja istaknuti kako Sud u svojim presudama citira relevantne odredbe Istanbulske konvencije za sve države članice Vijeća Europe neovisno o tome jesu li potpisale ili ratificirale Istanbulsku konvenciju, a takva praksa Suda važna je za buduće presude protiv država koje se i dalje protive njezinoj ratifikaciji, kao i protiv Turske koja je odlučila da više nije vezana Istanbulskom konvencijom.

2.2. Odbor GREVIO – značaj i ovlasti

Neovisni i stručni odbor GREVIO,[21] prati i ocjenjuje napredak u implementaciji odredbi Istanbulske konvencije za sve države članice Vijeća Europe koje su je dosad ratificirale. Također, GREVIO je nadležan za ispitivanje usklađenosti i faktičke implementacije nacionalnog zakonodavstva isključivo u svezi s rodno uvjetovanim nasiljem i obiteljskim nasiljem. GREVIO ne može primati i ispitivati individualne pritužbe, već se mehanizam nadzora temelji na proceduri podnošenja izvješća država koje su ratificirale

[18] V. *Volodina protiv Rusije*, br. 41261/17, 1. lipnja 2019., § 72.

[19] Tako se Sud pozvao na relevantne odredbe Istanbulske konvencije u predmetima *Talpis protiv Italije*, br. 41237/14, 2. ožujka 2017., §§ 58., 129.; *M.G. protiv Turske*, br. 646/10, 22. ožujka 2016., § 54.; *M.G.C. protiv Rumunjske*, br. 61495/11, 15. lipnja 2016., § 40.; *Y. protiv Slovenije*, br. 41107/10, 28. svibnja 2015., §§ 72., 104.; *Buturuga protiv Rumunjske*, br. 56867/15, 10. veljače 2020., §§ 37.-40., *J.D. i A. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 32949/17 i 34614/17, 14. listopada 2019., § 51.

[20] V. Željko, D., op. cit. u bilj. 12, str. 391-392.

[21] GREVIO je akronim za *Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence*.

Istanbulsku konvenciju.[22] GREVIO može primiti informacije o provedbi Istanbulske konvencije od nevladinih organizacija i civilnog društva, kao i od nacionalnih institucija za zaštitu ljudskih prava – na taj način GREVIO nastoji uspostaviti kontinuiranu suradnju s institucijama civilnog društva budući da one mogu objektivno ocijeniti situaciju u državama strankama.

U čl. 66. Istanbulske konvencije regulirani su sastav i izbor članova odbora GREVIO. Tako je propisano da će se GREVIO sastojati od najmanje 10 članova i najviše 15 članova, uzimajući u obzir rodnu i geografsku ravnotežu, kao i multidisciplinarno stručno zvanje iz područja ljudskih prava, ravnopravnosti spolova, nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja ili u području pomoći i zaštite žrtava. U čl. 68. Istanbulske konvencije detaljno je reguliran postupak mehanizma nadzora nad implementacijom odredbi Istanbulske konvencije u domaći pravni sustav država stranaka.

GREVIO može organizirati posjete državama kao sekundarnu metodu nadzora, i to samo u dva slučaja: prvo, ako su primljene informacije nedostatne; ili drugo, ako primi pouzdane informacije koje upućuju na situaciju u kojoj problemi zahtijevaju neposrednu pozornost kako bi se spriječio ili ograničio opseg ili broj teških povreda Istanbulske konvencije.

Valja istaknuti kako nadzor na provedbom Istanbulske konvencije uz GREVIO osigurava i političko tijelo Odbor stranaka, koji je sastavljen od predstavnika država stranaka Istanbulske konvencije.

Prema čl. 70. Istanbulske konvencije nacionalni parlamenti su pozvani na sudjelovanje u nadziranju mjera poduzetih u svrhu provedbe ove Konvencije, a države stranke će izvješća GREVIO-a podnijeti svojim nacionalnim parlamentima.

Dosada je GREVIO obavio nadzor i izradio izvješća o implementaciji Istanbulske konvencije za Albaniju, Andoru, Austriju, Belgiju, Bosnu i Hercegovinu, Cipar, Crnu Goru, Dansku, Estoniju, Finsku, Francusku, Gruziju, Maltu, Monako, Nizozemsku, Norvešku, Njemačku, Island, Italiju, Poljsku, Portugal, Rumunjsku, San Marino, Sloveniju, Srbiju, Španjolsku, Švedsku, Švicarsku i Tursku. Hrvatska je odboru GREVIO podnijela izvješće 21. veljače 2022. koje je još uvijek u postupku nadzora i razmatranja GREVIO-a.

[22] Prema odredbi čl. 68. st. 1. Istanbulske konvencije stranke podnose glavnom tajniku Vijeća Europe, na temelju upitnika koji pripremi GREVIO, izvještaj o zakonodavnim i drugim mjerama kojima se osigurava učinak odredaba ove Konvencije, na razmatranje GREVIO-a.

2.3. Prikaz relevantnih odredbi Istanbulske konvencije s kaznenopravnog aspekta

U **čl. 33. Istanbulske konvencije (psihičko nasilje)** propisano je da će „stranke poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernog teškog oštećivanja psihičkog integriteta neke osobe prisilom ili prijetnjom“. Kazneni zakon Republike Hrvatske u tom smislu propisuje kaznena djela prisile (čl. 138.) i prijetnje (čl. 139.), koja se progone po službenoj dužnosti kada su počinjena prema bliskoj osobi, odnosno članovima obitelji, bivšem bračnom ili izvanbračnom drugu, bivšem životnom partneru ili neformalnom životnom partneru, sadašnjem ili bivšem partneru u intimnoj vezi, osobama koje imaju zajedničko dijete i osobama koje žive u zajedničkom kućanstvu. Valja istaknuti da je Republika Hrvatska 2015. izmjenama i dopunama Kaznenog zakona proširila krug osoba koje spadaju pod definiciju „bliske osobe“ i to na bivšeg životnog partnera ili neformalnog životnog partnera te na osobe koje imaju zajedničko dijete. Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji psihičko nasilje se kažnjava kao prekršaj, a definirano je kao nasilje koje je kod žrtve prouzročilo povredu dostojanstva ili uznemirenost. Očito je kako svi oblici nasilja pa tako i psihičko, koje se sastoji od svakodnevnog dugotrajnog vrijeđanja, omalovažavanja, ismijavanja i galame, uvredljivih i ponižavajućih poruka, prijetnji, ucjena i dr., ali i fizičko nasilje u vidu udaraca po tijelu žrtve koji ne izazivaju ozljede u sudsko-medicinskom smislu, ozbiljno narušava psihičko zdravlje žrtava, a nakon nekog vremena mogu se uočiti i simptomi na organskoj razini (primjerice: problemi s prehranom, nesanica, anksioznost, gubitak menstruacije, problemi sa štitnjačom i sl.).[23] Za većinu žena koje su preživjele partnersko nasilje, to nasilje predstavlja kroničan problem. U tom smislu je pozitivno da je ponovnim uvođenjem kaznenog djela nasilja u obitelji iz čl. 179.a KZ-a opet kriminalizirano nasilničko ponašanje u obitelji koje ima obilježje dugotrajnosti.

U **čl. 34. Istanbulske konvencije (uhođenje)** propisano je da će „stranke poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernoga ponavljanja prijetećeg ponašanja usmjerenog na drugu osobu, koje uzrokuje da se ona ili on boji za svoju sigurnost“. Kazneni zakon u čl. 140. inkriminira uhođenje kao kazneno djelo „nametljivo ponašanje“ za koje je, ako je počinjeno prema bliskoj osobi, zapriječena stroža kazna do tri godine. Ovo kazneno djelo se progoni po prijedlogu, osim ako je počinjeno prema djetetu ili bliskoj osobi. Uhođenje je kao oblik psihičkog nasilja, tj. kao prekršajno

[23] V. Đurđević, Z.; Bego, A.; Kolarec, Đ.; Šimić, S., Analiza usklađenosti zakonodavstva Republike Hrvatske s Konvencijom Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Centar za žene žrtve rata – ROSA, Zagreb, 2014., str. 53.

djelo propisano odredbom čl. 10. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, s time da ono ne mora trajati dulje vrijeme (što je bitno obilježje kaznenog djela), nego je dovoljno da se ostvari pažljivo praćenje neke osobe s ciljem kontrole njezina kretanja i uznemiravanja.

U **čl. 35. Istanbulske konvencije (tjelesno nasilje)** propisano je da „će stranke poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernog počinjenja djela tjelesnog nasilja nad drugom osobom“. Vezano za tjelesno nasilje Kazneni zakon Republike Hrvatske sadrži sljedeća kaznena djela: tjelesna ozljeda (čl. 117. KZ), teška tjelesna ozljeda (čl. 118. KZ), osobito teška tjelesna ozljeda (čl. 119. KZ) i teška tjelesna ozljeda s posljedicom smrti (čl. 120. KZ). Sva navedena kaznena djela mogu biti počinjena isključivo s namjerom, a ako su počinjena prema bliskoj osobi, onda je riječ o kvalifikatornom obliku djela za koji je propisana teža kazna.

Prema **čl. 36. st. 1. Istanbulske konvencije, koji se odnosi na seksualno nasilje, uključujući silovanje**, „stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje sljedećih namjernih ponašanja: a) vaginalna, analna ili oralna penetracija seksualne naravi bilo kojim dijelom tijela ili predmetom u tijelo druge osobe bez pristanka te osobe, b) druge radnje seksualne naravi s drugom osobom bez pristanka te osobe, c) utjecanje da druga osoba, bez svojega pristanka, sudjeluje u radnjama seksualne naravi s trećom osobom“. Kazneni zakon Republike Hrvatske inkriminira sve oblike seksualnog nasilja predviđene u čl. 36. st. 1. Istanbulske konvencije kroz kazneno djelo silovanja opisano u čl. 153. i teška kaznena djela protiv spolne slobode opisana u čl. 154. Kaznenog zakona. Pod utjecajem mnogobrojnih kritika stručne i znanstvene javnosti zakonodavac je 2019. godine izmjenama i dopunama Kaznenog zakona brisao čl. 152. kojim je bilo propisano kazneno djelo spolni odnošaj bez pristanka te je kazneno djelo silovanja preoblikovano. Tako je kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka iz prijašnjeg čl. 152. st. 1. sada propisano u čl. 153. st. 1. Kaznenog zakona kao osnovni oblik kaznenog djela silovanja.[24], što je u skladu s Istanbulskom konvencijom i praksom ESLJP-a koji je u presudi *M.C. protiv Bugarske* istaknuo da je „temeljni element kaznenog djela silovanja nedobrovoljnost (izostanak pristanka), a ne sila ili prijetnja“. Nadalje, prijašnji čl. 152. st. 2. i 3. su preneseni kao st. 3. i 5. čl. 153. KZ. Svi oblici kaznenog djela silovanja su u nadležnosti županijskog suda.

[24] Većina tih kritika isticala je da je propisivanjem kaznenog djela spolnog odnošaja bez pristanka uvedena praksa prema kojoj psihička prisila i prijetnja koja se ne odnosi na život i tijelo, nije silovanje niti prisila na spolni odnošaj, nego spolni odnošaj bez pristanka, te se element prisile i prijetnje ili bespomoćnosti žrtve zanemaruje. Time je posljedično došlo do ublažavanja kaznene politike za seksualno nasilje, što je protivno zahtjevima Istanbulske konvencije.

U **čl. 40. Istanbulske konvencije, koji se odnosi na seksualno uznemiravanje,** propisano je da će „stranke poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da svaki oblik neželjenoga verbalnog, neverbalnog ili tjelesnog ponašanja seksualne naravi s ciljem ili učinkom povrede dostojanstva neke osobe, osobito ako stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće, ponižavajuće ili uvredljivo ozračje, bude predmet kaznenih ili drugih pravnih sankcija“. U Republici Hrvatskoj citirani članak Istanbulske konvencije implementiran je u Kazneni zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Zakon o ravnopravnosti spolova i Zakon o suzbijanju diskriminacije. Kazneni zakon u čl. 156. propisuje spolno uznemiravanje kao kazneno djelo. Opis ovog kaznenog djela[25] odgovara opisu seksualnog uznemiravanja iz čl. 40. Istanbulske konvencije. Prije izmjena i dopuna Kaznenog zakona iz 2021. kazneno djelo spolnog uznemiravanja progonilo se na prijedlog žrtve, te je bila propisana kazna zatvora do jedne godine. Nakon stupanja na snagu izmjena i dopuna Kaznenog zakona iz 2021. ovo kazneno djelo se progoni po službenoj dužnosti, te je propisana stroža kazna zatvora do dvije godine, a ovakve značajne izmjene su u skladu sa standardima Istanbulske konvencije.[26] Također, spolno uznemiravanje jedan je od oblika nasilja u obitelji prema Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji. Međutim, za razliku od Kaznenog zakona Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji ne sadrži definiciju spolnog uznemiravanja.

U **čl. 43. Istanbulske konvencije, koji se odnosi na primjenjivost kaznenih djela,** stoji da su kaznena djela propisana u skladu s ovom Konvencijom primjenjiva neovisno o naravi odnosa između žrtve i počinitelja/počiniteljice. S obzirom na to da je 2015. izmjenama

[25] Prema čl. 156. st. 2. Kaznenog zakona spolno uznemiravanje je svako verbalno, neverbalno ili fizičko neželjeno ponašanje spolne naravi koje ima za cilj ili stvarno predstavlja povredu dostojanstva osobi, koje uzrokuje strah, neprijateljsko, ponižavajuće ili uvredljivo okruženje.

[26] Unatoč navedenim pozitivnim izmjenama Kaznenog zakona, u dokumentu *„Joint shadow report on the implementation of Council of Europe's Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence in Croatia“* (dostupan na poveznici https://www.google.com/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=http://www.cesi.hr/wp-content/uploads/2022/03/Joint-shadow-report_Croatia_2022.pdf&ved=2ahUKEwjUm7yTuLv_AhXzi_0HHUyEAAsQFnoECAYQAg&usg=AOvVaw17zar0SZdk0PqzHOOEvmCT) istaknuto je da zakonodavni okvir ne koristi rodno orijentiran pristup i spolno uznemiravanje ne definira kao rodno utemeljeno nasilje. Praksa je pokazala da postojeće zakonodavno rješenje ne nudi dovoljnu razinu zaštite i stvara probleme u implementaciji. Kazneni zakon, Zakon o suzbijanju diskriminacije i Zakon o ravnopravnosti spolova sadrže iste ili vrlo slične definicije spolnog uznemiravanja, ali s različitim vrstama kazni i sankcioniranja, dok primjerice Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji nema definiciju spolnog uznemiravanja. Oblik glagola „uznemiravati“ koji se koristi u Kaznenom zakonu je trajnog karaktera, što implicira sljedeće: da bi kazneno djelo spolnog uznemiravanja postojalo, ono mora biti ponavljano, a što nije opravdano niti proizlazi iz Istanbulske konvencije. Tumačenje pojedinih sudova da kazneno djelo spolnog uznemiravanja zahtijeva ponavljajuće djelovanje vodi do neujednačene sudske prakse i neuspjeha u postizanju zaštite žrtve. Zaključno je u cit. dokumentu navedeno da sudska praksa nije rodno osjetljiva, a suci nisu dovoljno educirani da provode ovakvu vrstu postupaka. Sve navedeno obeshrabruje žrtve od prijavljivanja spolnog uznemiravanja.

i dopunama Kaznenog zakona pojam bliske osobe proširen na partnere u emotivnoj ili seksualnoj vezi, a također riječ je o situacijama rodno uvjetovanog nasilja, može se zaključiti da je postignut standard Istanbulske konvencije. Takvo usklađenje je u skladu i s preporukom Odbora za uklanjanje diskriminacije žena (CEDAW)[27] od 24. srpnja 2015. u kojemu je bila izražena zabrinutost da Republika Hrvatska „isključuje intimne partnerske i prošle veze iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji u slučajevima u kojima partneri i dalje predstavljaju prijetnju nasiljem u situacijama gdje partneri nisu živjeli zajedno, gdje su živjeli zajedno kraće od tri godine ili gdje nisu imali zajedničke djece“.[28] Dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji donesenim 2021. godine proširena je primjena citiranog zakona i na sadašnje ili bivše partnere u intimnoj vezi pa je u tom pogledu Republika Hrvatska postupila u skladu s prethodno navedenom preporukom Odbora za uklanjanje diskriminacije žena (CEDAW).[29]

Odredbom **čl. 45. st. 1. Istanbulske konvencije** određeno je da će „stranke poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da su kaznena djela propisana u skladu s ovom Konvencijom kažnjiva učinkovitim, razmjernim i odvraćajućim sankcijama, uzimajući u obzir njihovu težinu. Te sankcije obuhvaćaju, kad je to primjereno, kazne koje uključuju oduzimanje slobode koje može dovesti do izručenja“. U **čl. 45. st. 2. Istanbulske konvencije** propisano je da „stranke mogu poduzeti druge mjere u vezi s počiniteljima/počiniteljicama, kao što su: praćenje ili nadzor osuđenih osoba te oduzimanje roditeljskih prava, ako se najbolji interes djeteta, što može uključivati sigurnost žrtve, ne može zajamčiti na neki drugi način“.

Sankcije koje propisuje Kazneni zakon za kaznena djela propisana u skladu s Istanbulskom konvencijom mogu se smatrati efikasnim, razmjernim i odvraćajućim pa je stoga Republika Hrvatska u tom dijelu uskladila svoje zakonodavstvo sa zahtjevima Istanbulske konvencije. Propisane kazne zatvora za kvalificirane oblike kaznenih djela iz čl. 117., 118., 119., 120., 138., 139., 140., 153., 154., 156. te za kazneno djelo iz čl. 179.a

[27] CEDAW je akronim za *Committee on the Elimination of Discrimination against Women*. Riječ je o tijelu nezavisnih stručnjaka koje nadzire implementaciju Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (međunarodni ugovor koji je 1979. godine usvojila Opća skupština Ujedinjenih naroda), tzv. međunarodne ženske Povelje o pravima.

[28] V. Preporuka Odbora za uklanjanje diskriminacije žena (CEDAW) od 28. srpnja 2015., poglavlje C – glavna područja zabrinutosti, čl.18.e Zaključnih primjedbi o četvrtom i petom periodičnom izvješću za Hrvatsku, https://www.google.com/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/CEDAW%2520Zaklju%25C4%258Dne%2520primjedbe%2520o%25204.%2520i%25205.%2520periodi%25C4%258Dnom%2520izvje%25C5%25A1%25C4%2587u%2520za%2520Hrvatsku%252028.7.2015.pdf&ved=2ahUKEwi59aCisrT_AhWB76QKHQalCQwQFnoECAQQAg&usg=AOvVaw37MGEpFQbkLAxuNijoAm4.

[29] Važeća odredba čl. 8. st. 2. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji glasi: „Odredbe ovog Zakona primjenjuju se i na bivšeg bračnog druga, bivšeg izvanbračnog druga, bivšeg životnog partnera, bivšeg neformalnog životnog partnera, sadašnjeg ili bivšeg partnera u intimnoj vezi, osobe koje imaju zajedničko dijete te osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.“

Kaznenog zakona, koja odgovaraju čl. 33., 34., 35., 36. i 40. Istanbulske konvencije, sve su teže od godine dana zatvora što je kazna koja može dovesti do izručenja.[30] Određene sigurnosne mjere također mogu biti prikladne kaznenopravne sankcije za počinitelje ovih kaznenih djela, i to: obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman, zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti, zabrana približavanja, uznemiravanja i uhođenja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva, zabrana pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora (čl. 68.-71., 73.-76. KZ). Također, Republika Hrvatska je u svoj Kazneni zakon implementirala i čl. 45. st. 2. toč. 1. Istanbulske konvencije koji predviđa nekoliko načina praćenja ili nadzora osuđenih osoba. Naime, tijekom sankcija koje se izvršavaju dok je osuđenik na slobodi (rad za opće dobro i uvjetna osuda) kao i tijekom uvjetnog otpusta, prema odredbama čl. 62. KZ moguće je odrediti posebne obveze ako sud ocijeni da je njihova primjena nužna za zaštitu zdravlja i sigurnost osobe na čiju štetu je kazneno djelo počinjeno ili kad je to nužno za otklanjanje okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela.

U **čl. 48. st. 1. Istanbulske konvencije** propisana je **zabrana obveznih alternativnih postupaka rješavanja sporova ili kažnjavanje,** što znači da će stranke poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi zabranile obvezne alternativne postupke rješavanja sporova, uključujući medijaciju i mirenje, u vezi sa svim oblicima nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije. Iz obrazloženja uz čl. 48. st. 1. proizlazi da Istanbulska konvencija općenito zahtijeva izbjegavanje ovakvih oblika rješavanja obiteljskog nasilja. Time ujedno ukazuje na to da primjena alternativnih oblika rješavanja sukoba, medijacije ili mirenja ima negativne učinke na slučajeve nasilja koji su predmet Konvencije, a iz razloga što u alternativnim postupcima rješavanja sukoba žrtve ovakvog nasilja nikada ne mogu biti ravnopravne s počiniteljem. Naime, priroda je ovakvih kaznenih djela da je žrtva uvijek ostavljena s osjećajem srama, poniženja, bespomoćnosti i ranjivosti, dok počinitelj dobiva osjećaj moći, pobjede i dominacije.[31] Uzimajući u obzir sve navedeno, potrebno je da država propiše obvezu poduzimanja kaznenog progona u predmetima svih oblika nasilja nad ženama i predmetima obiteljskog nasilja kada na to ukazuje rezultat istrage te isključiti da se za nasilna kaznena djela provodi mirenje, sporazumijevanje i odustanak od kaznenog progona

[30] Međutim, unatoč relativno dobrom zakonodavnom okviru koji propisuje strože kazne za kaznena djela s elementima nasilja nad ženama, sudska praksa i dalje prema počiniteljima primjenjuje blaže kazne i to najčešće uvjetnu osudu, što zasigurno ne predstavlja odgovarajući oblik sankcioniranja rodno utemeljenog nasilja. Recidivizam je i dalje prisutan godinama te ujedno pokazuje da blaga kaznena politika sudova ne ispunjava zakonom propisanu svrhu kažnjavanja i jedan je od razloga zbog čega raste broj kaznenih djela.

[31] V. Đurđević, Z.; Bego, A.; Kolarec, Đ.; Šimić, S., op. cit. u bilj. 23, str. 77.

primjenom načela svrhovitosti. U tom slučaju država ima obvezu osigurati pristup kontradiktornom sudskom postupku pred neutralnim sucem.[32]

Radi ispunjenja obveze propisane čl. 48. st. 1. Istanbulske konvencije Republika Hrvatska je u prosincu 2013. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku („Narodne novine“, br. 145/13.) kojim je bitno ograničena ovlast stranaka da raspolažu kaznenim progonom i optužbom kada je riječ o kaznenim djelima protiv života i tijela te protiv spolne slobode za koja je propisana kazna zatvora dulja od pet godina. U tim slučajevima zahtijeva se suglasnost žrtve za sporazumijevanje.[33] Budući da je u Hrvatskoj prema važećim odredbama Zakona o kaznenom postupku dopušteno sporazumijevanje (nagodba) između državnog odvjetnika i branitelja za sva kaznena djela u zakonskim okvirima kazne, u cilju ispunjenja obveze propisane čl. 48. st. 1. Istanbulske konvencije i njezine pravilne implementacije, zakonodavac bi trebao u tom pogledu donijeti izmjene Zakona o kaznenom postupku tako da izrijekom bude propisana zabrana sporazumijevanja za sva kaznena djela koja imaju obilježja nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja.

Čl. 49. Istanbulske konvencije sadrži opće obveze koje se tiču istrage, kaznenog progona, postupovnog prava i zaštitnih mjera. Tako je u st. 1. ovoga članka propisano da će „stranke poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se istrage i sudski postupci u vezi sa svim oblicima nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije provode bez nepotrebnih odgađanja uzimajući u obzir prava žrtve tijekom svih stadija kaznenog postupka“. U st. 2. ovoga članka propisano je da će „stranke poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu s temeljnim načelima ljudskih prava i uzimajući u obzir rodno razumijevanje nasilja, kako bi osigurale učinkovitu istragu i progon kaznenih djela utvrđenih u skladu s Istanbulskom konvencijom“.

Prema Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i Protokolu o postupanju u slučaju seksualnog nasilja, navedeni postupci svih nadležnih tijela su žurni i mora se postupati bez odgađanja. Međutim, Zakon o kaznenom postupku ne daje prednost ovoj vrsti postupaka pred drugima budući da ne postoje posebni rokovi za provođenje pojedinih stadija postupka ili određenih mjera za ovu vrstu kaznenih djela. Za razliku od Zakona o kaznenom postupku, Zakon o zaštiti od nasilja od obitelji u čl. 4. propisuje da su „sva tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji dužna postupati hitno i svi postupci pokrenuti po ovom Zakonu su

[32] V. Đurđević, Z., op. cit. u bilj. 2, str. 34.

[33] Odredbom čl. 360. st. 6. ZKP propisano je da državni odvjetnik, ako se radi o kaznenim djelima protiv života i tijela i protiv spolne slobode za koja je propisana kazna zatvora teža od pet godina, mora pribaviti suglasnost žrtve za sporazumijevanje. Ako je žrtva umrla ili je nesposobna dati suglasnost, suglasnost će se zatražiti od osoba iz čl. 55. st. 6. ZKP.

hitni“. U tom pogledu radi potpunog i učinkovitog ispunjenja obveze iz čl. 49. st. 1. Istanbulske konvencije trebalo bi u Zakonu o kaznenom postupku propisati posebne rokove za provođenja svih stadija kaznenog postupka, posebice stadija rasprave, u predmetima nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja te da se propiše obveza žurnog postupanja državnog odvjetništva i suda u takvim predmetima.

3. POZITIVNE OBVEZE DRŽAVE I STANDARDI UČINKOVITOSTI ISTRAGE

Općepoznato je da nasilje nad ženama i nasilje u obitelji predstavljaju ozbiljan društveni problem u Republici Hrvatskoj, koji je početkom ovog stoljeća prepoznala i Vlada Republike Hrvatske usvajanjem Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji od 2005. do 2007. godine[34] i Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova od 2001. do 2005. godine.[35] Imajući u vidu da su žrtve takvih kaznenih djela i prekršaja najranjivije društvene skupine – žene i djeca, kao i brojnost tih djela te učestalost teških posljedica koje ona izazivaju (teške tjelesne ozljede, psihološka patnja, pa čak i femicid),[36] snažan društveni odgovor na takvu vrstu kriminaliteta je izuzetno potreban i značajan.

Radi suzbijanja i kažnjavanja takvih vrsta delikata država ima važnu ulogu kroz izvršavanje svojih pozitivnih obveza[37] koje zahtijeva aktivan pristup država članica u zaštiti prava zajamčenih EKLJP-om.[38] Upravo je učinkovita zaštita konvencijskih prava na nacionalnoj razini bila osnovni motiv za nastanak pozitivnih obveza, koje je Sud razvio kroz svoju praksu.[39] „Pozitivne obveze omogućile su progresivni razvoj konvencijskog prava i

[34] Kao jedan od rezultata Nacionalne strategije zaštite od nasilja u obitelji od 2005. do 2007. („Narodne novine“ br. 182/04.) jest donošenje Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, kojeg je Vlada Republike Hrvatske usvojila 15. rujna 2005., a njegove izmjene i dopune 7. rujna 2006. Novi Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji stupio je na snagu 16. lipnja 2019.

[35] Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova od 2001. do 2005. godine („Narodne novine“ br. 112/01.). Jedan od strateških ciljeva i prioriteta citirane Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova jest suzbijanje svih oblika nasilja nad ženama. Potom je 2006. usvojena Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010. („Narodne novine“ br. 114/06.), a 2011. Nacionalna politika za ravnopravnost spolova za razdoblje od 2011. do 2015. godine („Narodne novine“ br. 88/11.).

[36] V. Burić Ramadanović, M., Učinkovitost istrage i kaznenog progona u kaznenim postupcima zbog nasilja u obitelji te seksualnog zlostavljanja djece s aspekta čl. 3. i 8. Konvencije, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 29, broj 2/2022, str. 288.

[37] Smatra se da čl. 1. Konvencije predstavlja pravnu osnovu na temelju koje Sud može državama članicama nametati pozitivne obveze koje nisu izričito sadržane u čl. 2.-14. Konvencije.

[38] Sud je tumačeći Konvenciju ustanovio i razvio koncept negativnih i pozitivnih obveza države. Negativna obveza je ona kojom se od države zahtijeva da se suzdrži od miješanja, odnosno da poštuje ljudska prava, a pozitivna obveza traži od države da poduzme određeno činjenje kako bi osigurala učinkovito uživanje konvencijskih prava. Detaljnije o pozitivnoj obvezi provođenja učinkovite istrage v. Đurđević, Z., op. cit. u bilj. 2, str. 2.

[39] V. Škorić, M., op. cit. u bilj. 4, str. 388.

njegovo tumačenje u skladu sa suvremenim shvaćanjem zaštite ljudskih prava.“[40] Tako je Sud razvio razlikovanje između pozitivnih obveza država koje su materijalnog (sadržajnog) karaktera i onih koje su postupovnog (proceduralnog) karaktera.

Pozitivna materijalna obveza znači da je država dužna uspostaviti i održavati pravni sustav koji će učinkovito štititi konvencijska prava, i to neovisno o tome da li dolazi do ozbiljne povrede tih prava od strane državne vlasti ili privatnih osoba.

Pozitivna proceduralna obveza znači da je država dužna provesti učinkovitu istragu u slučaju kada se povreda prava zajamčenog EKLJP-om dogodila ili postoji ozbiljna naznaka da se dogodila u slučaju tzv. dokazive tvrdnje.[41]

Republika Hrvatska uspješno je ispunila svoju pozitivnu materijalnu obvezu uspostavivši kvalitetan zakonodavni okvir, čija je svrha regulirati i osigurati zaštitu od svih oblika nasilja. Tako je Republika Hrvatska usvojila važne međunarodne dokumente kojima je osnovni cilj osigurati zaštitu žena i drugih žrtava obiteljskog nasilja.

Među najznačajnijim međunarodnopravnim instrumentima, čija je svrha omogućiti ženama potpuno i jednako ostvarenje svih ljudskih prava i sloboda, valja istaknuti Konvenciju Ujedinjenih naroda o ukidanju svih oblika diskriminacije žena i njezin Fakultativni protokol. Ratifikacijom ove Konvencije Republika Hrvatska je preuzela obvezu poduzimanja odgovarajućih mjera za uklanjanje svih oblika diskriminacije. Posebnu važnost ima Fakultativni protokol uz Konvenciju jer žrtvama pruža mogućnost da, nakon što su iscrpile domaća pravna sredstva, svoju zaštitu ostvare podnošenjem pritužbe Odboru za otklanjanje diskriminacije žena. Također, ovdje valja istaknuti i Deklaraciju UN-a o uklanjanju nasilja nad ženama, koja za cilj ima suzbijanje nasilja nad ženama. U navedenoj Deklaraciji UN-a nasilje je označeno kao „*bilo kakav akt nasilja koji se temelji na rodu i spolu, a koji kao posljedicu ima ili je vjerojatno da će imati, fizičku, seksualnu ili psihološku štetu ili patnju u žena, uključujući prijetnje takvim radnjama, prisilu ili samovoljno lišavanje slobode, bilo u javnom ili privatnom životu*“.[42]

Posebnu važnost i značaj na razini Vijeća Europe ima Istanbulska konvencija, a iz razloga koji su detaljno prikazani u poglavlju 2. ovog rada. Također, Republika Hrvatska usvojila je Deklaraciju o sprječavanju nasilja u obitelji te seksualnog i rodno uvjetovanog nasilja, a riječ je o novijem međunarodnom dokumentu koji je donio Odbor ministara Vijeća Europe u Dublinu 29. i 30. rujna 2022.

[40] *Ibidem*.
[41] V. Burić Ramadanović, M., op. cit. u bilj. 36, str. 290.
[42] V. Grozdanić, V.; Škorić, M.; Vinja, I., Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 17, broj 2/2010, str. 671.

U okviru domaćeg prava je 2017. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku i novim Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji (koji je stupio na snagu 1. siječnja 2018.), u pravni poredak Republike Hrvatske prenesena Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP (SL L 315, 14. 11. 2012.), što je ojačalo procesni položaj žrtve u kaznenom i prekršajnom postupku.

U skladu s Preporukom Odbora ministara Vijeća Europe Rec(2002)5 od 30. travnja 2002. o zaštiti žena od nasilja[43] te u postupku izvršenja presude Suda u predmetu *Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske* su izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2011. propisane četiri nove vrste sigurnosnih mjera protiv počinitelja kaznenog djela: obvezan psihosocijalni tretman, zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora, čiji je cilj otklanjanje uzroka koji dovode do počinjenja kaznenog djela i zaštita žrtve nasilja. Izmjenama i dopunama Kaznenog zakona iz 2015. uvedena je definicija kaznenog djela „nasilja u obitelji“,[44] dok je kroz definiciju bliske osobe dana zaštita širem krugu osoba u slučajevima obiteljskog nasilja te je propisano da počinjenje kaznenog djela na štetu bliske osobe predstavlja kvalifikatorni oblik kod niza kaznenih djela za koje je propisana stroža kazna. Uz to je propisano da se kaznena djela počinjena na štetu bliske osobe progone po službenoj dužnosti. Također, sigurnosna mjera obveznog psihijatrijskog liječenja je preciznije uređena, njezina primjena je ograničena na bitno smanjeno ubrojive počinitelje, određeno je gdje se može provoditi te je propisana obveza suda da periodično preispituje uvjete za nastavak njezinog izvršenja.[45] Za kazneno djelo nasilja u obitelji iz čl. 179.a Kaznenog zakona 2020.

[43] Odbor ministara Vijeća Europe je u citiranoj Preporuci, između ostalog, naveo da bi države članice trebale donijeti, razviti i/ili po potrebi poboljšati nacionalne politike protiv nasilja koje predviđaju najveću moguću sigurnost i zaštitu žrtava, potporu i pomoć, prilagodbu kaznenog i građanskog prava, podizanje javne svijesti, izobrazbu stručnjaka koji se bave nasiljem nad ženama i prevenciju. Osobito je preporučio da bi države članice trebale kazniti teško nasilje nad ženama kao što je seksualno nasilje i silovanje, te zlouporabu ranjivosti žrtava koje su trudne, bespomoćne, bolesne ili ovisne, te kazniti svaku zlouporabu položaja od strane počinitelja. U Preporuci je navedeno i da bi se države članice trebale pobrinuti da sve žrtve nasilja mogu pokrenuti postupak, donijeti mjere kojima se osigurava da postupak može pokrenuti državni odvjetnik, poticati državne odvjetnike da nasilje nad ženama smatraju otežavajućim ili odlučujućim čimbenikom kada odlučuju hoće li ili neće pokrenuti kazneni progon u javnome interesu, osigurati da se, gdje je to potrebno, poduzimaju mjere za djelotvornu zaštitu žrtava od prijetnji i mogućih čina osvete, te poduzimati posebne mjere kojima se osigurava zaštita prava djece tijekom postupka.

[44] Odredbom čl. 49. Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona („Narodne novine“ br. 56/15.) dodan je čl. 179.a kojim je propisano da kazneno djelo nasilja u obitelji čini onaj „tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj, a time nije počinjeno teže kazneno djelo“.

[45] V. Škorić, M., op. cit. u bilj. 4, str. 407.

propisana je minimalna kazna zatvora u trajanju od jedne godine.[46]

Nadalje, u svrhu zaštite najranjivijih društvenih skupina (žena i djece) Vlada Republike Hrvatske donijela je Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja,[47] a koji su uveli standardizirani postupak po kojemu su nadležna tijela dužna postupati u slučajevima obiteljskog nasilja i seksualnog nasilja.

Iako je kvalitetan zakonodavni sustav važan preduvjet za regulaciju zaštite od nasilja nad ženama i drugih oblika nasilja, on sam po sebi nije dovoljan, već je potrebno da prava zajamčena domaćim zakonodavstvom budu stvarna i provediva u praksi. Stoga država članica ima ne samo obvezu donošenja zakona i drugih pravnih dokumenata, nego i obvezu konkretne primjene zakonodavnog okvira.[48] U slučaju teške povrede privatnog života pojedinca Sud je kroz svoju praksu nametnuo državama članicama pozitivnu proceduralnu obvezu provođenja učinkovite istrage i kaznenog progona. Primarna svrha istrage jest utvrditi okolnosti povrede ljudskog prava u konkretnom slučaju, identificirati počinitelje i po mogućnosti dovesti do njihova kažnjavanja.

Vezano za problematiku nasilja nad ženama i nasilja u obitelji EKLJP ne sadrži posebne odredbe pa je Sud u svojoj praksi te slučajeve dovodio u vezu s povredom sljedećih prava: prava na život (čl. 2.), zabrane mučenja (čl. 3.), prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života (čl. 8.) i zabrane diskriminacije (čl. 14. Konvencije). Sud je već ranije presudio da vlasti imaju pozitivne obveze, u nekim slučajevima na temelju čl. 2. ili 3. Konvencije, a u drugim slučajevima na temelju čl. 8. zasebno ili u vezi sa čl. 3., da: a) u praksi uspostave i primjenjuju odgovarajući pravni okvir koji pruža zaštitu od nasilja privatnih osoba; b) poduzmu razumne mjere kako bi se izbjegla stvarna i neposredna opasnost od ponovljenog nasilja za koje su vlasti znale ili su morale znati, te c) provedu učinkovitu istragu o činovima nasilja.[49]

Sud je kroz svoju judikaturu razvio sljedeće standarde (kriterije) koje istraga mora zadovoljiti da bi se smatrala djelotvornom:[50] a) istraga mora biti **adekvatna** kako bi se identificiralo i po mogućnosti kaznilo počinitelja; b) istraga mora biti **sveobuhvatna**, a to znači da mora biti detaljna, brižljiva, obuhvatiti sve relevantne okolnosti te se moraju poduzeti

[46] Tako i v. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava, Izvršenje presuda Europskog suda za ljudska prava, „Glavna postignuća – Hrvatska“, dostupno na https://uredzastupnika.gov.hr/izvrsenje-presuda-europskog-suda-za-ljudska-prava/138, str. 2.

[47] Prvi Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja Vlada Republike Hrvatske donijela je 2012.

[48] V. Burić Ramadanović, M., op. cit. u bilj. 36, str. 290.

[49] V. najnoviji predmeti, *X i drugi protiv Bugarske* [VV], br. 22457/16, 2. veljače 2021., § 178.; *Kurt protiv Austrije* [VV], br. 62903/15, 15. lipnja 2021., § 164.; *Volodina protiv Rusije (br. 2)*, br. 40419/19, 14. rujna 2021., § 49.

[50] V. Đurđević, Z., op. cit. u bilj. 2., str. 2-3.

svi razumni koraci za osiguranje relevantnih dokaza;[51] c) **neovisnost i nepristranost istražitelja** zahtijeva nepovezanost osoba uključenih u istraživanje s osobama uključenim u događaj koji istražuju (hijerarhijski, institucionalno, stvarno); d) **žurnost** istrage zahtjeva da istraga mora biti pokrenuta promptno i provedena s razumnom revnošću i brzinom kako bi se postigla najbolja količina i kvaliteta dostupnih dokaza; e) **transparentnost** znači da mora postojati javna kontrola istrage i njenih rezultata, odnosno omogućavanje javnosti da, koliko god je to moguće, bude upoznata s tijekom istrage i njezinim rezultatima;[52] f) **uključenost žrtve** u okviru njezina zakonskog prava da bude obaviještena o rezultatima istrage, odnosno o radnjama koje su poduzete u cilju otkrivanja počinitelja;[53] g) **obveza poduzimanja kaznenog progona** kada na to ukazuje rezultat istrage.

Zaključno, u okviru pozitivne obveze provođenja učinkovite istrage države je dužna boriti se protiv nekažnjavanja osoba odgovornih za teška kršenja ljudskih prava, ostvariti pravdu za žrtve te djelovati preventivno glede mogućih budućih kršenja ljudskih prava, a sve kako bi se osigurala vladavina prava i povjerenje u pravosudni sustav.[54]

4. NASILJE NAD ŽENAMA U PRAKSI EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA KROZ ANALIZU PRESUDA PROTIV HRVATSKE, A VEZANO UZ POVREDE ČL. 2., 3., 8. i 14. EUROPSKE KONVENCIJE ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

4.1. Pozitivne obveze na temelju čl. 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

4.1.1. Općenito

Pravo na život prvo je sadržajno pravo Konvencije jer se radi o najosnovnijem

[51] Da bi bila učinkovita, istraga ne mora uvijek dovesti do utvrđivanja svih okolnosti slučaja i kažnjavanja počinitelja. Bitno je da vlasti uvijek moraju poduzeti ozbiljne napore kako bi utvrdile što se dogodilo i da se, kad je riječ o zatvaranju istrage, ne bi smjele oslanjati na brzoplete ili neutemeljene zaključke niti bi na takvim zaključcima smjele temeljiti svoje odluke (v. predmet *Đurđević protiv Hrvatske*, br. 52442/09, 19. srpnja 2011., § 84.).

[52] Pritom je potrebno osobitu pažnju obratiti na tajnost osobnih podataka i isključenje javnosti ako je žrtva kaznenog djela dijete. Tako i v. Burić Ramadanović, M., op. cit. u bilj. 36, str. 291.

[53] Međutim, to ne znači da istražna tijela moraju udovoljiti svakom zahtjevu za poduzimanjem određene istražne radnje koji postavi žrtva ili njezina obitelj u tijeku istrage.

[54] V. Turković, K.; Viljac Herceg, F., Učinkovita istraga povreda prava zajamčenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 26, broj 2/2019, str. 289.

ljudskom pravu od svih. Čl. 2. st. 1. Konvencije glasi: „*Pravo svakoga na život zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života osim u izvršenju sudske presude na smrtnu kaznu za kaznena djela za koje je ta kazna predviđena zakonom.*“ Pravo na život također je **nederogabilno**, a zajedno sa zabranom mučenja iz čl. 3. Konvencije, predstavlja jednu od **temeljnih vrijednosti demokratskih društava** koja čine Vijeće Europe. U samom tekstu citiranog članka Konvencije sadržana je pozitivna obveza zaštite života. Čl. 2. treba biti tumačen i primijenjen na način koji njegova jamstva čini praktičnim i djelotvornim, a „zadaća je Suda utvrđivati je li, u uvjetima konkretnog slučaja, država učinila sve što se moglo od nje očekivati kako bi spriječila dovođenje u opasnost života određenog pojedinca“.[55] Temeljna **svrha** čl. 2. Konvencije jest **zaštita osoba isključivo od nezakonitog, odnosno arbitrarnog oduzimanja života**. To znači da Konvencija ne pretpostavlja bezuvjetnu zaštitu života kao takvog niti jamči određenu kvalitetu života.[56]

Sud je kroz svoju praksu definirao da se dimenzija zaštite prava na život sastoji od triju temeljnih elemenata: 1) obvezi uspostave pravnog okvira kojim se štiti pravo na život, 2) obvezi uspostave odgovarajućih mehanizama da se ta zaštita provede u praksi (koja uključuje i obvezu učinkovite istrage) te 3) obvezi preventivnog djelovanja u određenim situacijama radi zaštite života (što je specifično za pravo na život).[57]

Konkretno, obveza uspostave pravnog okvira kojim se štiti pravo na život znači da država mora donijeti učinkovite kaznenopravne odredbe koje će odvraćati od počinjenja kaznenih djela protiv osobe, popraćenih provedbenim mehanizmima za sprečavanje, suzbijanje i kažnjavanje povreda tih odredaba (materijalnopravni aspekt čl. 2. Konvencije). U odgovarajućim okolnostima za domaće vlasti nastaje i pozitivna obveza da poduzmu preventivne operativne mjere radi zaštite pojedinca čiji je život ugrožen kriminalnim radnjama drugog pojedinca.

S druge strane, obveza uspostave odgovarajućih mehanizama za zaštitu prava na život i osiguranje njihove učinkovite primjene odnosi se na pozitivnu proceduralnu obvezu, čije je tumačenje Sud razvio kroz svoju praksu budući da prava iz Konvencije ne smiju biti samo teoretska i iluzorna, već praktična i primjenjiva. Zbog toga je potrebno da odredbe zakona i drugih propisa budu primijenjene u praksi na način koji omogućuje adekvatnu zaštitu

[55] V. Batistić Kos, V., Zaštita prava na život s posebnim naglaskom na preventivnu dimenziju zaštite – slučaj Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 16, broj 1/2009, str. 148-149.

[56] V. Omejec, J., Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava, Strasbourški acquis, Novi informator, Zagreb, 2013., str. 893.

[57] V. Batistić Kos, V., op. cit. u bilj. 55, str. 149.

konvencijskih prava.[58] U tom smislu, najčešće će se pojavljivati **obveza učinkovite istrage** sumnjivih smrtnih slučajeva, koja, kad je riječ o povredi čl. 2., **mora biti prikladna dovesti do utvrđivanja i kažnjavanja počinitelja**.[59] Kroz sudsku praksu su zahtjevi učinkovitosti istrage prema čl. 2. Konvencije detaljno razrađeni. Tako je Sud u predmetu *McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*[60] prvi put formulirao proceduralnu obvezu države pod čl. 2. Konvencije, utvrdivši da „*mora postojati neki oblik učinkovite službene istrage u slučaju smrti pojedinca koja je rezultat uporabe sile*". Osnovna svrha takve istrage jest osigurati djelotvornu provedbu domaćih zakona kojima se štiti pravo na život. Općenito, to znači da u predmetima, koji se odnose na smrt u okolnostima iz kojih bi mogla proizaći odgovornost države, „***vlasti moraju djelovati na vlastitu inicijativu** čim saznaju za dotičnu stvar*". Vlasti to ne mogu prepustiti inicijativi rodbine pa nije nužno da član obitelji podnese formalni zahtjev za pokretanje istrage relevantnim istražnim vlastima ili u smislu preuzimanja odgovornosti za vođenje ikakvog istražnog postupka.[61]

U pogledu naknade štete koje u takvim situacijama dobivaju žrtve, kad je riječ o povredi prava na život, Sud je definirao i da se obveze država ne mogu zadovoljiti samo kroz dodjeljivanje naknade.[62] Obveza utvrđivanje kaznenopravne odgovornosti i kažnjavanja počinitelja u odnosu na čl. 2. Konvencije je ključna.

Dužnost poduzimanja preventivnih mjera za zaštitu života određenih pojedinaca u situacijama kad je država znala ili morala znati za postojanje opasnosti za njihov život specifična je dimenzija pozitivne obveze koju Sud izvodi iz čl. 2. st. 1. Konvencije, a specifična je samo za zaštitu prava na život. Kod ove obveze nije bitno je li propust preventivnog djelovanja radi zaštite života rezultat intencije ili nemara. „Ključna načela kojima se Sud rukovodio u definiranju tih obveza jesu predvidljivost događaja te razumnost preventivnih mjera koje su u takvim slučajevima poduzimali državni organi".[63]

Aspekt pozitivne obveze zaštite prava na život najčešće se pojavljuje u slučajevima u kojima je život ugrožen od privatnog pojedinca, a Sud smatra da postoji određena obveza države da takvo ponašanje spriječi.

---

[58] *Ibidem*, str. 151.

[59] *Ibidem*.

[60] V. predmet *McCann i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 18984/91, 27. rujna 1995.,§ 161.

[61] V. predmeti *McKerr protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 28883/95, 4. svibnja 2001., § 111; *Slimani protiv Francuske*, br. 57671/00, 27. srpnja 2004., § 29.

[62] V. predmeti *Kelly i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 30054/96, 4. svibnja 2001., § 105; *Yasa protiv Turske*, br. 22281/93, 27. lipnja 2002., § 74.

[63] V. Batistić Kos, V., op. cit. u bilj. 55, str. 155.

Ključnu argumentaciju kojom je potvrdio pravo pojedinca da državni organi preventivno djeluju radi zaštite njegova života Sud je dao u predmetu *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva,*[64] pri čemu je uspostavio sljedeće opće načelo: „*Zajednička je osnova da je obveza države u tom smislu šira od njezine primarne dužnosti da osigura pravo na život kroz uvođenje učinkovitih odredbi kaznenog prava za odvraćanje od počinjenja kaznenih djela protiv pojedinaca, koje su poduprijete mehanizmom provedbe zakona za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje povrede takvih obveza. Stoga je prihvaćeno da čl. 2. Konvencije može također podrazumijevati, u određenim dobro definiranim okolnostima, pozitivnu obvezu vlasti da poduzimaju preventivne operativne mjere za zaštitu pojedinca, čiji je život ugrožen kriminalnim radnjama drugog pojedinca.*“ U presudi *Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske* (§ 62.) Sud je definirao bitan sadržaj proceduralnog aspekta čl. 2. Konvencije: „*Vlasti moraju poduzeti razumne mjere koje su im na raspolaganju kako bi osigurale dokaze koji se odnose na incident. Bilo kakav propust u istrazi koji dovodi u pitanje mogućnost utvrđivanja uzroka smrti ili identificiranja osobe ili osoba koje su odgovorne dovest će do rizika povrede tih standarda. Za koji god da se način postupanja odluče, vlasti moraju djelovati na vlastitu inicijativu čim saznaju za dotičnu stvar.*“

Međutim, Sud je također istaknuo da se radi o obvezi koja nije apsolutna zbog čega njezinoj primjeni treba pristupiti vrlo pažljivo. „Naglasio je da se, uzimajući u obzir poteškoće svojstvene upravljanju modernim društvima, nepredvidljivosti ljudskog ponašanja i operativnim odlukama koje se moraju donijeti u smislu prioriteta i raspoloživih sredstava, takva pozitivna obveza iz čl. 2. Konvencije mora tumačiti na način koji neće nametati nemogući ili nerazmjeran teret vlastima.“[65]

„Sud postojanje pozitivne obveze države za poduzimanje preventivnih mjera radi zaštite određenog pojedinca ili pojedinaca uvjetuje zahtjevom predvidljivosti, odnosno potrebom da su vlasti znale ili morale znati u relevantno vrijeme za postojanje stvarne i neposredne opasnosti za život određenog pojedinca ili pojedinaca od kaznenog djelovanja treće strane i da su propustile poduzeti mjere u okviru svojih ovlasti kojima se, razumski prosuđivano, mogla izbjeći ta opasnost.“[66] Imajući u vidu narav prava zaštićenog čl. 2. Konvencije, dovoljno je da podnositelj uspije pokazati da vlasti nisu učinile sve što se moglo razumno od njih očekivati kako bi se izbjegla realna i neposredna opasnost za život za koju su

[64] V. predmet *Osman protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 23452/94, 28. listopada 1998., § 115.
[65] V. Batistić Kos, V., op. cit. u bilj. 55, str. 157.
[66] *Ibidem*.

znale ili trebale znati, pri čemu valja uzeti u obzir sve relevantne okolnosti svakog pojedinačnog slučaja.

Prvi slučaj u kojemu je Sud utvrdio povredu u takvom kontekstu svakodnevnog djelovanja državnih organa (da su vlasti znale ili morale znati za neposredan rizik za život određenog pojedinca), a koja se ujedno tiče nasilja nad ženama, jest presuda *Kontrova protiv Slovačke*[67] iz 2007. U tom slučaju, koji se poput slučaja *Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske* tiče nasilja prema bivšoj supruzi/partnerici i drugim članovima obitelji, bivši muž gospođe Kontrove, nakon niza prijetnji i nasilja nad njom i njihove dvoje djece, koje je redovito prijavljivano policiji, ubio je njihovo dvoje malodobne djece te izvršio samoubojstvo. Iz činjenica slučaja Sud je zaključio kako je nesporno da je stanje u podnositeljičinoj obitelji bilo poznato lokalnoj policiji. Stoga je policija imala niz specifičnih obveza, i to: prihvaćanje podnositeljičine prijave, otvaranje kaznene istrage i otvaranje kaznenog postupka protiv njezina muža bez otezanja, davanje odgovarajućih savjeta i poduzimanje akcije s obzirom na informacije da podnositeljičin muž ima oružje i prijeti.[68] Sud je istaknuo da su već domaći sudovi utvrdili da je policija propustila ispuniti te obveze, a Vrhovni sud je utvrdio da je postojala direktna uzročna veza između nezakonite akcije i fatalne posljedice. Unatoč takvim utvrđenjima domaćih sudova, budući da u nacionalnom sustavu nije postojala mogućnost obeštećenja podnositeljice niti kroz građanskopravnu naknadu štete, Sud je utvrdio povredu čl. 2. Konvencije. Iako se u ovom slučaju radilo nesumnjivo o proceduralnim propustima policijskih vlasti, Sud nije smatrao potrebnim definirati ovu povredu kao povredu proceduralnog aspekta čl. 2. čime je jasno pokazao da propuste u istrazi u postupku u ovom kontekstu drži neodvojivim dijelom sadržajne povrede preventivne obveze zaštite prava na život u smislu nepoduzimanja potrebnih koraka kojima se razumno moglo očekivati da se opasnost za život ukloni.[69]

4.1.2. Predmet Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske

Prva presuda Suda protiv Hrvatske koja se odnosila na nasilje nad ženama i obiteljsko nasilje bila je u predmetu *Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske* (br. 46598/06, 15. siječnja 2009.).[70] Sud je u ovome predmetu razmatrao **aspekte preventivne pozitivne obveze države** koja nastaje u slučajevima kada je **država znala ili trebala znati za postojanje stvarne i**

[67] V. predmet *Kontrova protiv Slovačke*, br. 7510/04, 31. svibnja 2007.
[68] V. Batistić Kos, V., op. cit. u bilj. 55, str. 159-160.
[69] *Ibidem*, str. 160.
[70] Presuda je postala konačna 15. travnja 2009.

neposredne opasnosti za život određenog pojedinca, ali je propustila poduzeti mjere u okviru svojih ovlasti da bi tu opasnost otklonila. Ključna načela u definiranju postojanja takve obveze jesu predvidljivost događaja, odnosno ispunjenje uvjeta da su vlasti znale ili morale znati za postojanje stvarne i neposredne opasnosti za život određenog pojedinca te razumnost preventivnih mjera koje u takvim slučajevima poduzimaju državna tijela, odnosno propuštanje poduzimanja mjera koje bi otklonile tu opasnost.[71] Sud je presudio da je došlo do **povrede materijalnopravnog aspekta čl. 2. Konvencije** jer hrvatske vlasti nisu poduzele odgovarajuće mjere kako bi spriječile smrt djeteta i njegove majke.

4.1.2.1. Činjenice predmeta

Tijekom 2004. M.T. ušla je u ljubavnu vezu s M.M. Počeli su živjeti zajedno s podnositeljima zahtjeva u njihovome domu. Dana 1. ožujka 2005. rodila im se kći V.T. Ubrzo nakon toga M.M. je imao niz sukoba s ukućanima te je često upućivao verbalne prijetnje M.T., zbog čega se u srpnju 2005. iselio iz kuće. Dana 4. siječnja 2006. Centar za socijalnu skrb podnio je prijavu policiji navodeći da je 2. siječnja 2006. M.M. došao u Centar i rekao da ima bombu koju će baciti na M.T. i njihovo dijete. Također, u siječnju 2006. M.T. je podnijela kaznenu prijavu protiv M.M.-a, navodeći da je M.M. od srpnja 2005. u više navrata prijetio da će nju i njihovu kćer ubiti bombom ako ne pristane vratiti mu se. Dana 15. ožujka 2006. nadležni općinski sud je M.M.-a proglasio krivim zbog kaznenog djela prijetnje. Osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od pet mjeseci i određena mu je sigurnosna mjera obveznog psihijatrijskog liječenja tijekom boravka u zatvoru, a po potrebi i nakon toga. Žalbeni sud skratio je sigurnosnu mjeru na trajanje M.M.-ove zatvorske kazne i potvrdio prvostupanjsku presudu u preostalom dijelu. Nakon odsluženja kazne zatvora, M.M. je pušten na slobodu 3. srpnja 2006. Dana 15. kolovoza 2006. ustrijelio je M.T., njihovu kćer V.T. i sebe.

U studenom 2006. podnositelji zahtjeva podnijeli su državnom odvjetništvu zahtjev za mirno rješenje spora radi naknade neimovinske štete u vezi sa smrću M.T. i V.T., navodeći da su nadležne vlasti propustile poduzeti odgovarajuće mjere radi zaštite života M.T. i V.T. te su ukazali na manjkavosti istrage o okolnostima njihove smrti.

Podnositelji su u svom zahtjevu podnijeli dva prigovora na temelju čl. 2. Konvencije. Prvo, prigovorili su da je država propustila ispuniti svoje pozitivne obveze da spriječi smrt

[71] V. Grozdanić, V.; Škorić, M.; Vinja, I., op. cit. u bilj. 42, str. 693.

M.T. i V.T., a kao drugo, da država nije provela temeljitu istragu o mogućoj odgovornosti svojih službenika za smrt M.T. i V.T.

4.1.2.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva – materijalnopravni aspekt čl. 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Sud je primijetio da su u ovome predmetu središnja pitanja navodne manjkavosti domaćeg sustava zaštite života ljudi od postupaka opasnih kriminalaca koji su kao takvi utvrđeni od strane mjerodavnih vlasti i postupanja prema takvim pojedincima, uključujući i pravni okvir u kojemu nadležne vlasti trebaju djelovati i predviđene mehanizme.

Sud je prvo ispitao jesu li mjerodavne vlasti znale, odnosno jesu li trebale znati da M.M. predstavlja rizik za živote M.T. i V.T. Utvrđenja domaćih sudova (da je M.M. upućivao prijetnje M.T. i V.T. kroz duže vremensko razdoblje, da se nije suzdržao od ponavljanja tih prijetnji pred zaposlenicima Centra za socijalnu skrb i policijom, da je M.M. osuđen na bezuvjetnu kaznu zatvora) i zaključci psihijatrijskoga vještačenja (kojim je utvrđeno da M.M. pati od mješovitog poremećaja osobnosti, da mu je potrebno obvezno psihijatrijsko liječenje kako bi razvio sposobnosti za konstruktivnije rješavanje teških životnih situacija, te da postoji opasnost od ponavljanja istih ili sličnih kaznenih djela) nedvojbeno ukazuju na to da su **domaće vlasti znale da su prijetnje oduzimanjem života M.T. i V.T. ozbiljne** i da se **trebaju poduzeti sve razumne mjere kako bi ih se zaštitilo od tih prijetnji** (§§ 52.-53.). Time je Sud utvrdio da su u ovom slučaju bili **ispunjeni svi zahtjevi iz testa predvidljivosti**.

Zatim je Sud ispitao jesu li mjerodavne vlasti poduzele sve razumne mjere u okolnostima ovoga predmeta radi zaštite života M.T. i V.T. Sud se posebno bavio **pitanjem normativnog uređenja sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja i njezine primjene u praksi**, te je u vezi s tim istaknuo nekoliko prigovora. **Prvi prigovor** odnosi se na samo **trajanje sigurnosne mjere**. Naime, prema zakonskoj regulativi liječenje M.M.-a moglo je trajati najviše 2 mjeseca i 5 dana (budući da je M.M. bio osuđen na kaznu zatvora od 5 mjeseci, a u pritvoru je proveo 2 mjeseca i 25 dana), iako je psihijatrijski nalaz ukazivao na to da su psihički problemi M.M.-a bili tako ozbiljne prirode da se nisu mogli riješiti u tako kratkom roku. Osim toga, iz dostavljenih dokumenata proizlazi da se liječenje M.M.-a u zatvoru sastojalo od razgovora sa zatvorskim osobljem od kojih nitko nije bio psihijatar. Vlada RH nije dokazala da je takvo liječenje M.M.-a bilo stvarno i pravilno provedeno. Uz navedene činjenice Sud je primijetio da su **odredbe Zakona o izvršavanju kazne zatvora, koje uređuje provedbu sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja, vrlo**

općenite naravi i ne rješavaju na odgovarajući način pitanje provedbe ove sigurnosne mjere. Na temelju navedenog Sud je zaključio da provedba sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja nije bila regulirana i provedena na odgovarajući način, što je dovelo u pitanje mogućnost ostvarenja njezine svrhe (§§ 55.-57.).[72]

Drugi prigovor odnosi se na **puštanje M.M.-a na slobodu bez da je učinjena ocjena njegovoga stanja neposredno prije nego što je pušten iz zatvora, kako bi se procijenilo koliki je rizik da će**, kad bude pušten na slobodu, **izvršiti svoje prijašnje prijetnje** o oduzimanju života M.T. i V.T., iako je u psihijatrijskom izvješću izričito navedeno da postoji velika vjerojatnost da će ponoviti kazneno djelo (§ 58.).

Treći prigovor se sastoji u tome da **protiv M.M.-a nije naložena pretraga njegovog stana i vozila, iako je u nekoliko navrata spomenuo da ima bombu**, a mjerodavne vlasti znale su za takve njegove izjave već početkom 2006. (§ 54.).

S obzirom na naprijed izneseno, Sud smatra da domaće vlasti nisu poduzele odgovarajuće mjere kako bi se smanjila vjerojatnost da M.M. ostvari svoje prijetnje nakon puštanja iz zatvora. Na temelju utvrđenih činjenica **Sud je utvrdio povredu materijalnopravnog aspekta čl. 2. Konvencije zbog propusta mjerodavnih domaćih vlasti da poduzmu sve potrebne i razumne preventivne mjere radi zaštite života M.T. i djeteta V.T.**, čiji su životi bili ugroženi radnjama bivšeg partnera, odnosno oca (§§ 60.-61.).

Sud je u ovom predmetu posebno razmatrao je li država imala dodatnu pozitivnu obvezu ispitati kaznenu odgovornost bilo kojeg državnog službenika uključenog u taj slučaj. Ne isključujući eventualnu odgovornost države, Sud je istaknuo kako ovdje nije ključna pojedinačna odgovornost državnog službenika, već da je **glavni prigovor usmjeren na manjkavosti nacionalnog sustava zaštite života ljudi od postupaka opasnih kriminalaca koji su kao takvi prepoznati od strane mjerodavnih vlasti i postupanje prema takvim pojedincima, uključujući i pravni okvir u kojemu nadležne vlasti trebaju djelovati i predviđene mehanizme** (§ 64.).

Iako se Sud nije bavio pojedinačnom odgovornosti državnih službenika s bilo koje osnove, treba imati u vidu suglasno mišljenje suca Nicolaoua, koji ističe kako ništa ne ukazuje na to da je M.M.-u bila na raspolaganju specijalistička psihijatrijska pomoć niti ima ikakvih naznaka o tome da su učinjeni napori u cilju izvršenja izrečene sigurnosne mjere. Premda su domaće vlasti izjavile kako je M.M. bio nesklon suradnji, ne smije se pretpostaviti da bi takav njegov stav prevladao da mu je bila pružena odgovarajuća stručna pomoć. Sudac Nicolaou je

[72] V. Škorić, M., op. cit. u bilj. 4, str. 402.

posebno upozorio na to da su odgovorni pažljivo razmotrili cjelokupnu situaciju, tada bi bilo očito kako su, nakon izlaska M.M.-a iz zatvora, žrtve bile u smrtnoj opasnosti i da im je bila prijeko potrebna policijska zaštita koja je izostala, a za što nitko nije odgovarao. U takvim se okolnostima, ističe sudac Nicolaou, pojedinačni propust ne bi trebao potpuno zanemariti zbog nesavršenosti regulatornih odredaba koje se odnose na izvršenje sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja.

4.1.2.3. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva – postupovni aspekt čl. 2. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Budući da se M.M. ubio, primjena mehanizama kaznenog prava u odnosu na njega nije bila moguća pa je **Sudu preostalo utvrditi je li u okolnostima ovoga predmeta država imala dodatnu pozitivnu obvezu ispitati kaznenu odgovornost bilo kojega od državnih službenika uključenih u taj slučaj**. S obzirom na narav prigovora podnositelja zahtjeva u odnosu na materijalnopravni aspekt čl. 2. Konvencije (u kojemu nije riječ o tome je li bilo pojedinačne odgovornosti državnog službenika po bilo kojoj osnovi) i utvrđenja Suda u tom pogledu koja upućuju na to da su predmetni postupci bili svakako nedostatni sa stajališta materijalnopravnog aspekta čl. 2., **Sud je smatrao da nema potrebe odvojeno ispitivati prigovor podnositelja zahtjeva u odnosu na procesnopravni aspekt čl. 2. Konvencije** (§§ 64.-65.).

Dakle, Sud je kao središnji problem u ovome predmetu uočio postojanje nedostataka samog zakonskog okvira zaštite života pojedinaca od djelovanja opasnih kriminalaca. Većina tih nedostataka odnosi se na zakonodavnu regulaciju sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja u Republici Hrvatskoj i njezine primjene u praksi.[73] Sud je, prilikom utvrđivanja jesu li u ovome predmetu ispunjeni svi zahtjevi testa predvidljivosti, isticao da su vlasti bile svjesne potencijalne opasnosti za žrtve upravo jer su same utvrdile da se radi o počinitelju za kojeg postoji opasnost od ponavljanja istog ili sličnog djela. „Stoga se **u svakom slučaju kada se izriče sigurnosna mjera obveznog psihijatrijskog liječenja može pretpostaviti da je zahtjev predvidljivosti zadovoljen** te da postoji obveza vlasti za

[73] Odredbom čl. 75. st. 1. tada važećeg Kaznenog zakona („Narodne novine“ br. 110/97., 58/98., 50/20., 129/20., 51/01., 62/03. i 105/04.) bilo je propisano da se sigurnosna mjera obveznog psihijatrijskog liječenja može primijeniti samo prema počinitelju koji je kazneno djelo počinio u stanju smanjene ubrojivosti ako postoji opasnost da razlozi za takvo stanje mogu i u budućnosti poticajno djelovati za počinjenje novog kaznenog djela. Prema čl. 68. st. 1. sada važećeg Kaznenog zakona sigurnosnu mjeru obveznog psihijatrijskog liječenja sud će izreći počinitelju koji je kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora od jedne godine ili više počinio u stanju bitno smanjene ubrojivosti ako postoji opasnost da bi ta osoba zbog duševnih smetnji zbog kojih je nastupila njezina bitno smanjena ubrojivost mogla u budućnosti počiniti teže kazneno djelo.

poduzimanje razumnih koraka za sprječavanje realizacije opasnosti, u slučajevima u kojima je riječ o opasnosti za život.“[74] Nadalje, Sud je primijetio da je **osnovni problem u zakonodavnoj regulaciji ove sigurnosne mjere trajanje njezine primjene koja je ograničena trajanjem zatvorske kazne**. „Na taj način element krivnje pretočen u vrstu i trajanje kazne ima presudan utjecaj i na dužinu trajanja sigurnosne mjere, iako bi s obzirom na prirodu takvih sigurnosnih mjera njihovo trajanje trebalo biti uvjetovano postojanjem uzroka koji dovode do postojanja opasnosti da će doći do ponavljanja kaznenog djela.“[75] Također, **zakonodavni okvir nije precizno regulirao način provedbe te sigurnosne mjere**, čime je dovedena u pitanje mogućnost ostvarenja njezine svrhe.

4.2. Pozitivne obveze na temelju čl. 3. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

4.2.1. Općenito

Čl. 3. Konvencije glasi: „*Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.*“ **Zabrana mučenja i drugog nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja** ulazi u kategoriju **apsolutno zaštićenih nederogabilnih prava**, a to znači da ne podliježu iznimkama i **nije ih moguće derogirati ni u doba rata ili drugog izvanrednog stanja koje ugrožava opstanak naroda**. Ono ne podliježe niti slobodnoj prosudbi države niti određivanju razmjernosti u njegovoj primjeni. Stajalište da ne postoje iznimke od zabrane mučenja temelji se na moralnoj pretpostavci da je **mučenje najteža povreda ljudskog dostojanstva i osobne autonomije**, najgori oblik podčinjavanja i objektivizacije osobe, najteži oblik nanošenja patnje koji se nekome može nanijeti.[76] Čl. 3. Konvencije je apsolutno neovisan o vrsti i prirodi prijetnje sigurnosti države. Također, apsolutno je neovisan i o ponašanju ili stanju žrtve ili naravi zločina.[77] Oblike postupanja iz čl. 3. Sud zajedno naziva zlostavljanje.

Čl. 3. Konvencije prvenstveno propisuje **negativnu obvezu države da se suzdrži od zlostavljanja** te je država odgovorna za postupke svojih predstavnika (npr. policija, sigurnosne službe), a u određenim slučajevima i za postupke pojedinaca ako su takvi postupci

[74] V. Batistić Kos, V., op. cit. u bilj. 55, str. 169.
[75] *Ibidem*, str. 171.
[76] V. Pleić, M., Zabrana mučenja u praksi Europskog suda za ljudska prava s posebnim osvrtom na presude protiv Republike Hrvatske i praksu Ustavnog suda RH, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 23, broj 2/2016, str. 251.
[77] V. Omejec, J., op. cit. u bilj. 56, str. 912.

posljedica propusta države ili toleriranja nedozvoljenog ponašanja s njezine strane.[78] Međutim, čl. 3. sadrži i **pozitivnu obvezu** koja **zahtijeva od države da sprječava mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje koje poduzima pojedinac koji ne postupa u ime države**.[79]

Pozitivne obveze država s aspekta čl. 3. Konvencije mogu se podijeliti na: 1) obveze države da donose djelotvorne normativne i provedbene mjere i poduzimaju druge praktične korake radi sprečavanja trećih osoba u postupanju protivnom čl. 3. Konvencije (**pozitivne obveze s materijalnopravnog aspekta čl. 3.**) i 2) obveze države da istražuju slučajeve zlostavljanja protivne čl. 3. Konvencije (**pozitivne obveze s procesnopravnog aspekta čl. 3.**). Sud je kroz svoju praksu uz čl. 3. Konvencije nametnuo istovjetne pozitivne obveze države koje vrijede i za čl. 2. Konvencije.

Sud je zauzeo stajalište da je, kad god postoji vjerodostojna sumnja da je pojedinac pretrpio zlostavljanje protivno čl. 3. Konvencije, potrebno provesti učinkovitu službenu istragu u svrhu otkrivanja i kažnjavanja odgovornih.[80] **Obveza provesti istragu nije obveza rezultata, nego načina/sredstava**. Svaka istraga ne mora nužno biti uspješna ili dovesti do zaključka koji se podudara s tražiteljevim opisom događaja, ali ona u načelu treba biti **prikladna da dovede do utvrđivanja činjenica predmeta i**, ako se dokaže da su navodi istiniti, **do identifikacije i kažnjavanja počinitelja**.[81]

„Iako nadležna **državna tijela** najčešće saznaju za takve slučajeve iz kaznene prijave, ona **ne smiju čekati podnošenje formalne prijave od strane žrtve ili obitelji žrtve da bi pokrenula istragu** niti smiju na te osobe prebaciti odgovornost za provođenje bilo koje istražne radnje.“[82] Dakle, žrtva nije dužna poduzimati privatni progon u slučajevima kada je država dužna na vlastitu inicijativu pokrenuti istragu.

Kada odlučuje je li u pitanju pozitivna obveza provođenja učinkovite istrage na temelju čl. 3. Konvencije, Sud utvrđuje je li zlostavljanje **dosegnulo minimalnu razinu okrutnosti**, pri čemu posebno vodi računa o tome **da li žrtva pripada posebno ranjivoj društvenoj skupini, dugotrajnosti zlostavljanja, prirodi i kontekstu nasilničkog ponašanja, posljedicama za žrtvu, te u nekim slučajevima o spolu, starosti i zdravstvenom stanju žrtve**.

[78] V. Pleić, M., op. cit. u bilj. 76, str. 254.
[79] V. Schabas, W.A., The European Convention on Human Rights: A Commentary, Oxford University Press, 2015., str. 191.
[80] V. Turković, K.; Viljac Herceg, F., op. cit. u bilj. 54, str. 269.
[81] V. Omejec, J., op. cit. u bilj. 56, str. 923.
[82] V. Turković, K.; Viljac Herceg, F., op. cit. u bilj. 54, str. 273.

Ocjena toga je li taj minimalni stupanj dosegnut ovisi o brojnim čimbenicima. Sud je kroz svoju praksu zauzeo stav da se, čak i u izostanku stvarne tjelesne ozljede ili intenzivne tjelesne ili duševne patnje, postupanje kojim se ponižava ili omalovažava pojedinca, pri čemu se ne poštuje ili se umanjuje njegovo ljudsko dostojanstvo, ili se pobuđuje osjećaj straha, tjeskobe ili manje vrijednosti koji bi mogao slomiti moralni i tjelesni otpor pojedinca, može smatrati ponižavajućim i također podliježe zabrani utvrđenoj u čl. 3. Treba istaknuti i da može biti dovoljno da se žrtva osjeća poniženo, čak i ako drugi ne smatraju da je to slučaj.[83]

Valja istaknuti da se prag tolerancije društva na zlostavljanje snižava pa Sud određena ponašanja sada razmatra u okviru čl. 3. Konvencije, iako su prije bila obuhvaćena nekim drugim odredbama Konvencije.

Važan razvoj dogodio se kroz **proširenje obveze države u smislu čl. 3. Konvencije u području zaštite od nasilja u obitelji**. Tako je Sud u predmetu *Opuz protiv Turske*[84] utvrdio kako je intenzitet fizičkog i psihičkog nasilja kojem je bila izložena podnositeljica zahtjeva bio dovoljno težak da predstavlja zlostavljanje u smislu čl. 3. i **po prvi put je zaključio da obiteljsko nasilje (uključujući i nasilje nad ženama) može dovesti pod povredu tog konvencijskog prava**.[85] Kod ocjene minimalne razine težine Sud je u ovome predmetu uzeo u obzir sljedeće okolnosti: nasilje koje je podnositeljica zahtjeva pretrpjela u prošlosti, prijetnje koje je počinitelj ponavljao nakon puštanja iz zatvora, društveno podrijetlo podnositeljice i osobito ranjiv položaj žena u jugoistočnoj Turskoj. Također, imajući u vidu težinu počinjenih kaznenih djela Sud je utvrdio da domaći sudovi nisu primjereno reagirali na činove nasilja bivšeg supruga podnositeljice, pri čemu je imao na umu činjenicu da turski propisi nisu dozvoljavali nadležnim tijelima da kazneno gone nasilnika u slučaju kada je podnositeljica zahtjeva povukla kaznenu prijavu, zatim kaznu zatvora u trajanju od samo 25 dana i novčane kazne izrečene počinitelju u prethodnim postupcima, kao i propust države da žrtvi osigura sklonište ili drugi oblik zaštite radi sprečavanja daljnjeg nasilja.[86] Sve takve odluke domaćih sudova su pokazivale određeni stupanj tolerancije prema nasilju. U ovome predmetu Sud je posebno naglasio kako **država** u skladu sa svojim pozitivnim obvezama **mora u slučajevima povlačenja kaznene prijave za kaznena djela s elementima nasilja, intervenirati u privatni i obiteljski život, zaštititi pojedinca i spriječiti počinjenje kaznenog djela**. Prema stajalištu Suda, kada žrtva povuče prijavu protiv počinitelja nasilja u

[83] V. predmet *Bouyid protiv Belgije* [VV], br. 23380/09, 28. rujna 2015., §§ 86.-87.

[84] V. predmet *Opuz protiv Turske*, br. 33401/02, 9. lipnja 2009. U ovome predmetu utvrđene su povrede čl. 2., 3. i 14. Konvencije.

[85] V. Škorić, M., op. cit. u bilj. 4, str. 394-395.

[86] V. Harris, D.; O'Boyle, M.; Bates, E.; Buckley, C., Law of the European Convention on Human Rights, Oxford University Press, 2018., str. 275.

obitelji, postoje određeni faktori koje treba uzeti u obzir pri donošenju odluke o nastavku kaznenog progona, kao što su: težina kaznenog djela; jesu li ozljede nanesene žrtvi psihičke ili fizičke; je li upotrijebljeno oružje; je li počinitelj prijetio nakon napada; je li planirao napad; utjecaj (uključujući i psihički) na djecu ako žive u kućanstvu; vjerojatnost ponavljanja djela; nastavak prijetnji po zdravlje i sigurnost žrtve; trenutačni odnos između žrtve i počinitelja i njegov utjecaj na kazneni progon protiv volje žrtve; dotadašnji razvoj odnosa, osobito u smislu eventualnog nasilja u prošlosti, te je li počinitelj već poznat policiji, osobito zbog ranijih nasilnih djela (§ 138.-139.). Što je kazneno djelo teže, odnosno što je veća opasnost od njegova ponavljanja u budućnosti, veća je potreba da se kazneni progon nastavi u javnom interesu, neovisno o povlačenju prijave.

Najčešća povreda čl. 3. Konvencije s proceduralnog aspekta upravo je povreda obveze poduzimanja djelotvorne službene istrage u slučaju prijave ili saznanja za zlostavljanje.

Obveza provođenja učinkovite istrage o svim činovima nasilja u obitelji bitan je element **pozitivne obveze države na temelju čl. 3. Konvencije**, a Sud je kroz svoju praksu razvio standarde koje istraga mora zadovoljiti da bi se smatrala učinkovitom. Ti kriteriji su jednaki kao i za učinkovitost istrage po čl. 2. Konvencije, a koje je autorica opisala u 3. poglavlju ovog rada.

Istraga ozbiljnih navoda o zlostavljanju mora biti temeljita i brza, a to znači da državne vlasti moraju ozbiljno nastojati otkriti što se dogodilo. Proceduralna obveza u smislu čl. 3. Konvencije zahtijeva da se službena istraga provede na način koji će dovesti do identificiranja i kažnjavanja odgovornih za počinjeno zlostavljanje.[87]

Za utvrđivanje proceduralne povrede čl. 3. Konvencije nije nužno utvrđivanje povrede tog članka u njegovu materijalnom aspektu, dakle, ne traži se utvrđenje da se zlostavljanje stvarno i dogodilo. Sud je istaknuo da će proceduralni aspekt čl. 3. Konvencije biti posebno relevantan kada Sud nije u mogućnosti donijeti zaključak o tome je li se doista dogodilo postupanje zabranjeno čl. 3. Konvencije. Razlozi za takvo stajalište sadržani su u vjerojatnosti da je upravo propustom državnih vlasti da djelotvorno istraže prijavljeno zlostavljanje ujedno propuštena i mogućnost utvrđivanja materijalne povrede čl. 3. Konvencije. Drugim riječima, ako državne vlasti nisu poduzele nikakve istražne radnje, podnositelju zahtjeva bit će vrlo teško ili gotovo nemoguće dokazati da se zlostavljanje doista dogodilo.[88]

[87] *Ibidem*, str. 277.
[88] V. Omejec, J., op. cit. u bilj. 56, str. 920.

4.2.2. Predmet J.I. protiv Hrvatske

U predmetu *J.I. protiv Hrvatske* (br. 35898/16, 8. rujna 2022.)[89] Sud je utvrdio **procesnu povredu čl. 3. Konvencije jer hrvatske vlasti nisu provele učinkovitu istragu tvrdnji posebno ranjive žrtve silovanja o ozbiljnoj prijetnji smrću** od strane počinitelja tijekom odobrene pogodnosti izlaska iz zatvora. S druge strane, Sud je zaključio da je preostali prigovor podnositeljice zahtjeva na temelju čl. 3. Konvencije o propustu vlasti da je zaštite od ponovljene viktimizacije i zastrašivanja dopušten, ali da nije potrebno donijeti posebnu odluku o njemu.

4.2.2.1. Činjenice predmeta

Otac podnositeljice zahtjeva B.S. je 2009. godine osuđen na kaznu zatvora u trajanju od osam godina zbog produljenih kaznenih djela silovanja i rodoskvrnuća počinjenih na štetu J.I. Zbog trauma iz tih događaja J.I. (mlada žena romskog podrijetla) bila je podvrgnuta sveobuhvatnom psihološkom liječenju te je promijenila ime, frizuru i izgled. Tijekom izdržavanja kazne zatvora B.S.-u je odobrena pogodnost izlaska iz zatvora u mjesto uobičajenog boravišta. J.I. je od svojih srodnika saznala da je B.S.-u odobren izlazak, da je traži i da je prijetio da će je ubiti. Zbog prijetnji smrću J.I. je tri puta kontaktirala policiju.

Prvi put, 11. kolovoza 2015. nazvala je policiju i rekla da je njezin silovatelj B.S. pobjegao iz zatvora i prijeti joj preko njezinih srodnika. Policija je sa zatvorskim vlastima provjerila je li B.S. pobjegao te je utvrdila da B.S. nije pobjegao, već je iskoristio pogodnost privremenog izlaska. Policija je J.I. obavijestila o utvrđenim činjenicama te je uputila da se obrati najbližoj policijskoj postaji u slučaju da B.S. pokuša osobno s njom stupiti u kontakt. Prema navodima J.I., pitala je policijskog službenika treba li prijetnje prijaviti u policijskoj postaji, na što joj je rečeno da „nema smisla podnositi prijavu jer se ništa zapravo nije dogodilo“.

Drugi put, J.I. je 3. rujna 2015. nazvala policiju iz trgovine u koju je utrčala nakon što je vidjela B.S.-a kako stoji na autobusnom kolodvoru. 12 minuta kasnije stigla su dva muška policijska službenika kojima je J.I. rekla da se B.S. nalazi vani, da je preko njezinih srodnika prijetio da će je ubiti i da je previše uplašena da izađe iz trgovine. Policijski službenici su

[89] Cit. presuda postala je konačna 30. siječnja 2023. nakon čega je pokrenut postupak izvršenja, a akcijski plan Vlade Republike Hrvatske je u izradi.

zatim razgovarali s B.S.-om, koji je rekao da nije vidio J.I. niti joj je prijetio. I B.S.-a i J.I. policijski službenici su prepratili do njihovih autobusa, pri čemu su osigurali da između njih ne dođe do kontakta. Na upit J.I. o tome treba li prijetnje prijaviti nadležnoj policijskoj postaji, policijski službenici odgovorili su da ne treba jer ih je upravo prijavila.

Treći kontakt s policijom J.I. je ostvarila tako što je 22. rujna 2015. Službi za unutarnju kontrolu MUP-a podnijela pritužbu na postupanje policijskih službenika 11. kolovoza i 3. rujna 2015. navodeći da je njihovo postupanje bilo nezakonito te je tražila da se njezina prijava o B.S.-ovim ozbiljnim prijetnjama dostavi nadležnom državnom odvjetništvu na daljnje postupanje. Međutim, njezina prijava o B.S-ovim prijetnjama nije dostavljena državnom odvjetništvu. Dana 23. listopada 2015. policijska jedinica za unutarnju kontrolu odgovorila je J.I. da nije bilo propusta u radu policijskih službenika.

J.I. je zatim podnijela ustavnu tužbu Ustavnom sudu RH u kojoj je prigovorila propustu domaćih vlasti da je zaštite od zastrašivanja i ponovljene viktimizacije od strane B.S.-a te njihovu propustu da provedu učinkovitu istragu ozbiljnih prijetnji njezinu životu. Ustavni sud proglasio je ustavnu tužbu nedopuštenom uz obrazloženje da odgovor policijske jedinice za unutarnju kontrolu nije odluka koja podliježe ocjeni ustavnosti na temelju čl. 62. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu.

B.S. je 29. travnja 2016. uvjetno pušten s izdržavanja kazne zatvora. Istog datuma policija je protiv njega donijela rješenje o protjerivanju jer je stranac i nema reguliran status u Hrvatskoj. Prepraćen je do granice odakle je otišao u Bosnu i Hercegovinu, gdje je u međuvremenu preminuo.

Nakon što je Vlada primila obavijest o ovom zahtjevu, 2018. godine nadležno državno odvjetništvo formiralo je spis u svrhu provođenja izvida i utvrđivanja je li bilo propusta u postupanju policije u odnosu na zaprimanje kaznenih prijava J.I. protiv B.S.-a.

4.2.2.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva

Pozivajući se na čl. 3. i 8. Konvencije podnositeljica je u svom zahtjevu prigovorila propustu domaćih vlasti da je zaštite od zastrašivanja i ponovljene viktimizacije i njihovu propustu da učinkovito odgovore na B.S.-ove ozbiljne prijetnje njezinu životu. Sud je prigovore ispitao na temelju čl. 3. Konvencije.

Sud je ponovio da je **obveza provođenja učinkovite istrage o svim činovima nasilja u obitelji** bitan element pozitivne obveze države na temelju čl. 3. Da bi bila učinkovita, takva **istraga** mora biti **brza** i **temeljita**. Prilikom postupanja u slučajevima nasilja u obitelji

potrebna je posebna **revnost**. Istraga mora biti učinkovita u praksi, a to podrazumijeva brzo ispitivanje predmeta bez nepotrebnih odgađanja. Domaća pravosudna tijela ni u kojem slučaju ne smiju biti spremna dopustiti da nanesena tjelesna ili psihološka patnja prođe nekažnjeno (§ 84.).

Prilikom utvrđivanja je li J.I. bila podvrgnuta postupanju protivnom čl. 3. Konvencije, Sud primjenjuje opće načelo da **zlostavljanje**, kako bi spadalo u područje primjene čl. 3., **mora doseći minimalni stupanj težine**. Ocjena toga je li taj minimalni stupanj dosegnut ovisi o brojnim čimbenicima, koji uključuju narav i kontekst postupanja, njegovo trajanje, tjelesne i duševne posljedice, ali i spol žrtve te odnos između žrtve i počinitelja zlostavljanja. Čak i u izostanku stvarne tjelesne ozljede ili intenzivne tjelesne ili duševne patnje, postupanje kojim se ponižava ili omalovažava pojedinca, pri čemu se ne poštuje ili se umanjuje njegovo ljudsko dostojanstvo, ili se pobuđuje osjećaj straha, tjeskobe ili manje vrijednosti koji bi mogao slomiti moralni i tjelesni otpor pojedinca, može se smatrati ponižavajućim i također podliježe zabrani utvrđenoj u čl. 3. Treba istaknuti i da može biti dovoljno da se žrtva osjeća poniženo, čak i ako drugi ne smatraju da je to slučaj (§ 85.).

Sud je primijetio da je J.I. vrlo traumatizirana mlada žena romskog podrijetla, koja je bila žrtva užasnog seksualnog zlostavljanja od strane oca u vrlo ranoj dobi (§ 86.).

Sud je potvrdio da su **prijetnje oblik psihološkog nasilja** i da **ranjiva žrtva može osjećati strah bez obzira na objektivnu prirodu takvog zastrašujućeg ponašanja**.[90] U ovom predmetu J.I. je tvrdila da se bojala daljnjeg zlostavljanja i odmazde B.S.-a, što je proizlazilo iz neizravne prijetnje njezinu životu (§ 88.). S obzirom na prethodnu tjelesnu bol i prekomjernu psihološku traumu koje je doživjela, Sud ne sumnja da je strah J.I. bio i stvaran i intenzivan. Zajedno s tjeskobom i osjećajem nemoći koje je ona osjećala u danim okolnostima, gore navedeno predstavljalo je, prema mišljenju Suda, **nečovječno postupanje u smislu čl. 3. Konvencije** (§ 89.).

Prilikom utvrđivanja jesu li domaće vlasti ispunile svoje obveze na temelju čl. 3., Sud je ispitao primjerenost zaštite tjelesnog i psihološkog integriteta J.I. nakon navodnih prijetnji koje je primila od B.S.-a tijekom njegova privremenog izlaska iz zatvora. S tim u vezi, Sud je primijetio da se J.I. obratila policiji u tri odvojena navrata obavještavajući policiju o ozbiljnoj prijetnji koju joj je uputio B.S. S obzirom na okolnosti ovog predmeta i imajući na umu da zabrana zlostavljanja na temelju čl. 3. Konvencije obuhvaća sve oblike nasilja u obitelji, uključujući prijetnje smrću, i da svaki takav čin aktivira obvezu provođenja istrage, Sud je

[90] V. predmet *Volodina protiv Rusije*, br. 41261/17, 9. srpnja 2019., § 98.

zaključio da su vlasti imale dužnost istražiti tvrdnje o ozbiljnoj prijetnji životu J.I. (§ 91.). Međutim, ni u jednom od tih slučajeva policija nije pokrenula odgovarajuću kaznenu istragu, što je bila dužna učiniti prema domaćem pravu.

Sud je primijetio da prema hrvatskom pravu nije potreban nikakav poseban obrazac za kaznenu prijavu: može se podnijeti usmeno ili u pisanom obliku. Također, policija je dužna provesti kaznene izvide kad god sazna za tvrdnje da je možda počinjeno kazneno djelo koje se progoni po službenoj dužnosti. Budući da ozbiljna prijetnja člana obitelji predstavlja kazneno djelo koje se progoni po službenoj dužnosti, **policija** je barem u tom trenutku trebala **pokrenuti kaznene izvide** o tvrdnjama J.I., osobito **obavljanjem razgovora s njezinim srodnicima**. Nadalje, policija je bila dužna **obavijestiti nadležno državno odvjetništvo** o rezultatima svojih izvida o tom pitanju (§§ 94.-95.).

Sud je ocijenio da navedeni propust policije da raspozna ozbiljnost podnositeljičinih tvrdnji nije bio samo očito u suprotnosti s domaćim zakonom, već je zasigurno i podnositeljicu izložio stalnom strahu te je zbog njega dulje vrijeme živjela u neizvjesnosti. U predmetu kao što je ovaj, u kojem su vlasti bile svjesne posebne ranjivosti J.I. zbog njezina spola, etničkog podrijetla i trauma iz prošlosti, Sud smatra da su na njezine kaznene prijave trebale reagirati brzo i učinkovito kako bi je zaštitile od ostvarivanja te prijetnje, kao i od zastrašivanja, odmazde i ponovljene viktimizacije (§ 97.).

Prema mišljenju Suda, vlasti nikada nisu ozbiljno pokušale sveobuhvatno sagledati podnositeljičin predmet u cjelini, uključujući obiteljsko nasilje kojemu je prethodno bila izložena, što je potrebno u ovoj vrsti predmeta (§ 99.). Prethodno navedena razmatranja su Sudu bila dostatna da zaključi da hrvatske vlasti nisu provele učinkovitu istragu tvrdnji posebno ranjive žrtve silovanja o ozbiljnoj prijetnji njezinu životu, što je u suprotnosti sa čl. 3. Konvencije (§ 100.).

Sud je smatrao da je ispitao glavno pravno pitanje otvoreno u ovom zahtjevu pa je zaključio da je preostali prigovor podnositeljice zahtjeva na temelju čl. 3. o propustu vlasti da je zaštite od ponovljene viktimizacije i zastrašivanja dopušten, ali da nije potrebno donijeti posebnu odluku o njemu (§ 101.).

Iako je podnositeljica zahtjeva prigovorila da su domaće vlasti, zbog njezina romskog podrijetla, zauzele omalovažavajući stav prema njezinim tvrdnjama o prijetnjama koje je uputio B.S., što je u suprotnosti sa čl. 14. Konvencije, Sud je istaknuo da je pri ispitivanju podnositeljičinih prigovora na temelju čl. 3. već uzeo u obzir posebnu ranjivost podnositeljice kao Romkinje i žrtve teških kaznenih djela protiv spolne slobode. Stoga je smatrao da predmet nije potrebno ispitati posebno na temelju čl. 14. Konvencije (§ 108.).

4.2.2.3. Djelomično suprotstavljeno mišljenje suca Derenčinovića

U svojem mišljenju sudac Derenčinović je izrazio slaganje s odlukom većine da se u ovome predmetu utvrdi povreda čl. 3. Konvencije zbog propusta vlasti da provedu učinkovitu istragu o tvrdnjama žrtve. Međutim, smatra da je pristup većine preuzak, navodeći da je većina, usredotočivši se isključivo na neprovođenje učinkovite kaznene istrage i zanemarivši kontekst dugotrajne i ponovljene viktimizacije podnositeljice zahtjeva od strane njezina oca, propustila priliku odlučiti o prigovorima o propustu vlasti da poduzmu odgovarajuće mjere za zaštitu žrtve. Istaknuo je da pozitivne obveze države u borbi protiv nasilja u obitelji nisu ograničene na učinkovitu istragu, budući da one uključuju i obvezu zaštite žrtava nasilja u obitelji, a to se osobito odnosi na slučajeve ponovljene viktimizacije, kao što je ovaj. Čvrsto je uvjerenje suca Derenčinovića da je propust da se zaštiti podnositeljicu bio jednako važan kao i neprovođenje učinkovite istrage. Stoga smatra da su pozitivne obveze u ovom predmetu prekršene ne samo zbog neprovođenja učinkovite istrage, već i zbog propusta da se zaštiti žrtvu teških kaznenih djela nasilja u obitelji.

Smatra da činjenica da je podnositeljica zahtjeva bila ranjiva žrtva koja je promijenila svoje ime, boravište i fizički izgled nakon što ju je otac silovao i zlostavljao i kojoj je on ponovno prijetio tijekom privremenog izlaska iz zatvora, bez ikakve sumnje dovodi do pozitivne obveze u pogledu zaštite žrtve.

Pritom se pozvao na jasne standarde utvrđene u sudskoj praksi Suda – kako bi se aktivirala pozitivna obveza na temelju čl. 3. Konvencije, „potrebno je utvrditi da su vlasti u dano vrijeme znale ili su morale znati za postojanje stvarnog i neposrednog rizika od zlostavljanja identificiranog pojedinca zbog kriminalnih radnji treće strane i da nisu poduzele mjere u okviru svojih ovlasti za koje se, prema razumnoj prosudbi, moglo očekivati da će se njima izbjeći taj rizik“.[91]

U tom pogledu sudac Derenčinović smatra kako je neprimjeren odgovor na nasilje u obitelji rijetko ograničen na neučinkovitu istragu. Propust da se provede istraga nasilja u obitelji često je povezan s propustom da se zaštiti žrtvu. Stoga, mišljenje je suca Derenčinovića da u ovom predmetu, osim propusta da istraže tvrdnje o ozbiljnim prijetnjama, policija i druga nadležna tijela nisu provela nikakvu procjenu rizika, čak ni onu najosnovniju, kako bi žrtvu zaštitila od ponovljene viktimizacije. Nije bilo ni minimalnog stupnja proaktivnosti nadležnih tijela ili bilo kakve suradnje s njihove strane u zaštiti žrtve. To je

[91] V. predmet *Đorđević protiv Hrvatske,* br. 41526/10, 24. srpnja 2012., § 139.

zasigurno rezultiralo produbljivanjem njezinih osjećaja nesigurnosti, frustracije i duboke traume, osobito u svjetlu njezine ranije viktimizacije i straha za budućnost. Ozbiljne tvrdnje podnositeljice o prijetnjama smrću nisu bile učinkovito istražene i nije joj pružena odgovarajuća zaštita ili pomoć. Dokumenti u spisu ukazuju na to da, pri odlučivanju o uvjetnom otpustu B.S.-a, nadležna tijela nisu razmatrala podnositeljičine prijave o prijetnjama smrću, već samo zdravstveno stanje zatvorenika. Isto tako, rješenje o protjerivanju B.S.-a i druge mjere koje su vlasti poduzele u ovom predmetu također su donesene izvan konteksta procjene rizika.

Zaključno, sudac Derenčinović je istaknuo kako su u ovome predmetu vlasti znale za postojanje stvarnog i neposrednog rizika od zlostavljanja identificiranog pojedinca zbog kriminalnih radnji treće strane i nisu poduzele mjere u okviru svojih ovlasti za koje se, prema razumnoj prosudbi, moglo očekivati da će se njima izbjeći taj rizik. Također, vlasti nisu uzele u obzir ponavljanje uzastopnih epizoda nasilja unutar obitelji te posljedično nisu ispunile svoju obvezu na temelju čl. 3. Konvencije da žrtvu zaštite od nasilja.

4.2.2.4. Komentar autorice o važnosti presude Suda u predmetu J.I. protiv Hrvatske

O važnosti presude Suda donesene u predmetu *J.I. protiv Hrvatske* s aspekta pozitivne obveze provođenja učinkovite istrage u slučaju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji govori činjenica da je ova presuda uvrštena u popis najvažnijih predmeta Suda u 2022. godini.[92] Ova presuda je pokazala da Hrvatska ima vrlo dobru zakonsku regulativu koja omogućuje nadležnim tijelima da provedu učinkovitu istragu svakog oblika nasilja nad ženama. Međutim, u ovom konkretnom slučaju policija je učinila propust ne poduzevši niti jednu radnju u cilju provjere navoda podnositeljice zahtjeva o navodnim prijetnjama smrću.

Ovo nije jedina presuda Suda donesena u predmetima protiv Hrvatske u kojoj je utvrđena povreda čl. 3. Konvencije zbog neprovođenja učinkovite istrage u kaznenim predmetima koji se odnose na nasilje nad ženama i obiteljsko nasilje.[93] Kako bi država uspješno ispunjavala svoju pozitivnu obvezu provođenja učinkovite istrage u ovakvim kaznenim predmetima, važno je da se pravosudni sustav učinkovito provodi u praksi, a za to je osnovni preduvjet da nacionalna tijela, posebice policija, državno odvjetništvo i sudovi

[92] ESLJP, *Key cases delivered by the Court in 2022*, dostupno na https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/reports&c=.

[93] Također, u predmetu *D.J. protiv Hrvatske*, br. 42418/10, 24. srpnja 2012. i predmetu *M.M. protiv Hrvatske*, br. 10161/13, 3. rujna 2015. Sud je utvrdio povredu čl. 3. Konvencije zbog neprovođenja učinkovite istrage.

poznaju praksu Suda, razumiju standarde uspostavljene kroz praksu Suda i da djeluju u skladu s njom.

Osim s aspekta pozitivne obveze države o provođenju učinkovite istrage na temelju čl. 3. Konvencije o svim činovima nasilja u obitelji, ova presuda Suda važna je i s aspekta pozitivne obveze države na temelju čl. 3. da zaštiti žrtvu nasilja od zastrašivanja i ponovljene viktimizacije. Naime, primjeren odgovor države radi suzbijanja i borbe protiv nasilja u obitelji obuhvaća pozitivnu obvezu države u pogledu provođenja učinkovite istrage i pozitivnu obvezu države da zaštiti žrtvu nasilja, a koje su međusobno povezane i komplementarne.

Autorica smatra da je Sud propustio priliku odlučiti o prigovoru podnositeljice zahtjeva da domaće vlasti nisu poduzele mjere za zaštitu nje kao žrtve od zastrašivanja i sekundarne viktimizacije. Svakako bi od značaja za razvoj sustava takvih mjera zaštite bili standardi koje bi Sud nametnuo državama članicama Vijeća Europe kroz svoju praksu. Potpuno su nejasni kriteriji na temelju kojih je Sud odlučio da je preostali prigovor podnositeljice na temelju čl. 3. o propustu vlasti da je zaštite od ponovljene viktimizacije dopušten, ali da nije potrebno donijeti posebnu odluku o njemu. Ovo iz razloga što je iz činjenica predmeta očito da policija nije poduzela niti jednu mjeru u svrhu zaštite žrtve, a kako je to detaljno analizirao sudac Derenčinović u svojem djelomično suprotstavljenom mišljenju.

Po mišljenju autorice, iz činjenica predmeta proizlazi da je država prvi propust u zaštiti podnositeljice od ponovljene viktimizacije učinila već prilikom utvrđivanja da li B.S. ostvaruje mogućnosti korištenja pogodnosti češćih dodira s vanjskim svijetom iz čl. 4. st. 1. toč. 4. i 6. Pravilnika o pogodnostima zatvorenika,[94] jer nisu uzele u obzir i reakciju podnositeljice kao žrtve na mogućnost odobravanja pogodnosti.[95] Da su zatvorske vlasti prije donošenja odluke o odobravanju B.S.-u izlaska u mjesto njegovog boravišta kontaktirale žrtvu i uzele u obzir njezino protivljenje takvoj mogućnosti, za očekivati je da B.S.-u ne bi bilo odobreno korištenje takve pogodnosti, a time posljedično ne bi došlo do upućivanja prijetnji smrću od strane B.S.-a podnositeljici zahtjeva. Time bi se ujedno spriječila dodatna traumatiziranost, zastrašivanje i sekundarna viktimizacija žrtve, a do kojih je neminovno došlo upravo zbog činjenice što je B.S. prilikom korištenja pogodnosti izlaska u mjesto svojeg boravišta došao u kontakt sa svojim sestrama preko kojih je J.I. navodno uputio prijetnje.

[94] Pravilnik o pogodnostima zatvorenika („Narodne novine“ br. 66/10.).

[95] Odredbom čl. 13. st. 6. Pravilnika o pogodnostima zatvorenika propisano je sljedeće: „Kod utvrđivanja mogućnosti korištenja pogodnosti iz čl. 3. toč. 11. i čl. 4. st. 1. toč. 4., 6., 7. i 8. ovoga Pravilnika, osim uvjeta utvrđenih ovim Pravilnikom, uzet će se u obzir i: vrsta i okolnost počinjenog kaznenog djela, stav zatvorenika prema počinjenom kaznenom djelu, reakcija žrtve i obitelji žrtve na mogućnost odobravanja pogodnosti, aktualno stanje u obitelji zatvorenika, aktualne okolnosti u zajednici.

Nadalje, da je policija o kaznenoj prijavi J.I. obavijestila nadležno državno odvjetništvo, to bi dovelo do pokretanja kaznenog postupka protiv B.S.-a u okviru kojeg bi nadležna tijela pružila učinkovitu zaštitu J.I. kao žrtvi kaznenog djela u skladu s odredbama čl. 43.-44. Zakona o kaznenom postupku. U konkretnom predmetu propust domaćih vlasti da provedu učinkovitu istragu o navodnoj prijetnji za posljedicu je, po mišljenju autorice, imala i propust države da zaštiti žrtvu od sekundarne viktimizacije.

4.3. Pozitivne obveze na temelju čl. 8. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

4.3.1. Općenito

Čl. 8. Konvencije regulira zaštitu privatnog i obiteljskog života te doma i dopisivanja. Navedeni članak Konvencije ne propisuje samo **negativnu obvezu države da se ne miješa u navedena prava pojedinca,** već uključuje i **aktivnu ulogu države u njihovoj zaštiti**. No, za razliku od čl. 2. i 3., odredba **čl. 8. nema apsolutni karakter**. Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života pripada u kvalificirana konvencijska prava. Jamčenje i zaštita dobara i vrijednosti iz čl. 8. Konvencije, koji se odnose na osobnu autonomiju pojedinca, odražava građanski lik demokratskog društva. Zaštita privatnosti života pojedinca usko je vezana uz ljudsko dostojanstvo.[96]

Sukladno čl. 8. st. 2. Konvencije[97] država se može miješati u ostvarenje tih prava. Sud je utvrdio da se u svakom konkretnom slučaju mora voditi računa o različitosti prakse u državama strankama, zbog čega se **zahtjev za poštovanje privatnog života razlikuje od slučaja do slučaja**. Stoga Sud prilikom definiranja pozitivnih obveza koje za državu proizlaze iz čl. 8. mora voditi računa o **načelu polja slobodne procjene države (engl. *margine of appreciation*)**. To je načelo Sud razvio u svojoj praksi kako bi se nacionalnim vlastima ostavio određeni manevarski prostor diskrecije u postupanju, u granicama koje Sud smatra prihvatljivim u demokratskom društvu, a da one i dalje ispunjavaju svoje obveze prema Konvenciji.[98] **Države** tako **imaju određenu mjeru slobode u ograničenju navedenih prava**, a **pri ograničavanju tih prava pozivaju se na svoja kulturološka, svjetonazorska,**

[96] V. Omejec, J., op. cit. u bilj. 56, str. 930-931.

[97] Čl. 8. st. 2. Konvencije glasi: „Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje tog prava, osim u skladu sa zakonom i ako je u demokratskom društvu nužno radi interesa državne sigurnosti, javnog reda i mira, ili gospodarske dobrobiti zemlje, te radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih."

[98] V. Škorić, M., op. cit. u bilj. 4, str. 398.

etička i vjerska uvjerenja te na socijalno i drugo okruženje. Zbog toga presude Suda vezane uz čl. 8. Konvencije ne počivaju na formaliziranim standardima.

Za pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života specifična je njegova povezanost s drugim pravima koja se štite u Konvenciji. Zbog toga je ponekad teško povući jasnu granicu o tome kada narušavanje fizičkog i psihičkog integriteta pojedinca, kao dijela prava na privatni život, predstavlja povredu čl. 8., a kada ga treba podvesti pod zabranu zlostavljanja iz čl. 3. „U praksi to razgraničenje ovisi o procjeni Suda je li određeno ponašanje doseglo minimalnu razinu težine da se može smatrati zlostavljanjem, u kojem će slučaju biti riječ o povredi čl. 3., ili je samo dovoljno štetno utjecalo na tjelesni i psihički integritet pojedinca i tako dovelo do povrede čl. 8. Konvencije.“[99]

Iako je **osnovni cilj čl. 8. Konvencije zaštititi pojedinca od proizvoljnih radnji javnih tijela**, uz to mogu postojati i pozitivne obveze kao sastavni dio djelotvornog poštovanja privatnog i obiteljskog života, a te obveze mogu podrazumijevati donošenje mjera na području odnosa između pojedinaca.[100] Sud je ustanovio da **tjelesna i moralna cjelovitost pojedinca obuhvaćena je pojmom privatnog života**. **Pojam privatnog života širi se i na područje odnosa između pojedinaca**. Stajalište je Suda da ne postoji razlog zbog kojega bi se pojam "privatnog života" trebao razumjeti na način da isključuje napade na tjelesnu cjelovitost osobe.[101] S obzirom na to da **prema čl. 8. Konvencije država ima dužnost zaštititi tjelesnu i moralnu cjelovitost pojedinca od drugih osoba**, u tu svrhu država treba u praksi održavati i primjenjivati **odgovarajući pravni okvir koji pruža zaštitu od čina nasilja od strane privatnih osoba**.

Predmet *Bevacqua i S. protiv Bugarske*[102] predstavlja **prvi slučaj obiteljskog nasilja u kojem je Sud utvrdio povredu prava na poštivanje privatnog i obiteljskog života**. Sud je u tom predmetu potvrdio da je obveza države na temelju čl. 8. Konvencije usvojiti odgovarajući pravni okvir za efikasnu zaštitu tjelesne i psihičke cjelovitosti pojedinca od nasilja drugih (privatnih) osoba te da u domaćem zakonodavstvu nisu bile propisane odgovarajuće administrativne i policijske mjere u odnosu na nasilje u obitelji. Prema njegovu mišljenju Bugarska je prekršila čl. 8. jer nije donijela odgovarajući pravni okvir za sprječavanje nasilja, kažnjavanje počinitelja i zaštitu žrtava obiteljskog nasilja. Pri tome Sud je istaknuo kako je izbor mjera kojima će država ispuniti svoje obveze iz čl. 8. obuhvaćen

[99] *Ibidem*.
[100] V. predmet *Sandra Janković protiv Hrvatske*, br. 38478/05, 5. ožujka 2009., § 44.; predmet *A. protiv Hrvatske*, br. 55164/08, 14. listopada 2010., § 59.
[101] V. predmet *A. protiv Hrvatske*, § 58.
[102] V. predmet *Bevacqua i S. protiv Bugarske*, br. 71127/01, 12. lipnja 2008.

načelom područja slobodne procjene i ostavljen na dispoziciju države. Izuzetno je značajno što je Sud u ovom predmetu po prvi put jasno rekao kako je argument države da se navedeni predmet odnosi na privatnu stvar nespojiv s njezinim pozitivnim obvezama da podnositeljima zahtjeva osigura uživanje prava iz čl. 8. Konvencije.[103]

4.3.2. Predmet Sandra Janković protiv Hrvatske

U predmetu *Sandra Janković protiv Hrvatske* (br. 38478/05, 5. ožujka 2009.)[104] Sud je utvrdio **povredu pozitivne obveze iz čl. 8. Konvencije jer državne vlasti nisu osigurale primjerenu zaštitu od napada na tjelesni integritet pojedinca**. Također, utvrdio je i povredu čl. 6. st. 1. Konvencije – povreda prava na suđenje u razumnom roku u građanskom i ovršnom postupku.

4.3.2.1. Činjenice predmeta

Na podnositeljicu zahtjeva S.J. 6. lipnja 2003. (dan nakon što je podnositeljica po provedenom ovršnom postupku ponovno stupila u posjed stana) izvršen je napad ispred stana. Fizički su je napale tri osobe, vukle je za kosu, ruke i odjeću, gurnule niz stepenice, izvikujući joj pritom prostote. Izbacili su je iz stana te su joj zaprijetili smrću ako se vrati, a liječnička dokumentacija potvrđuje da je S.J. zadobila tjelesne ozljede. Napadači su u prekršajnom postupku u svibnju 2005. bili osuđeni zbog remećenja javnog reda i mira na novčanu kaznu u iznosu od 375 kuna jer su S.J. vrijeđali. Međutim, prekršajni sud je zaključio da nije bilo dovoljno dokaza da je došlo i do fizičkog napada. Ta odluka prekršajnog suda nije postala pravomoćna jer je S.J. protiv nje podnijela žalbu. U međuvremenu je nastupila zastara pa je prekršajni postupak u konačnici obustavljen u lipnju 2005. Kada je državno odvjetništvo, povodom kaznene prijave S.J. iz listopada 2003., odustalo od kaznenog progona jer je smatralo da se u konkretnom slučaju radi o kaznenom djelu (lake) tjelesne ozljede koje se progoni po privatnoj tužbi, S.J. je u prosincu 2003. preuzela kazneni progon. Podnijela je istražni zahtjev koji je istražni sudac u rujnu 2005. odbio kao nepotpun i nerazumljiv.

Pozivajući se na čl. 3. i 8. Konvencije, podnositeljica zahtjeva je prigovorila tome što joj domaće vlasti nisu osigurale odgovarajuću zaštitu od čina nasilja.

[103] V. Škorić, M., op. cit. u bilj. 4, str. 398-399.
[104] Presuda je postala konačna 14. rujna 2009.

4.3.2.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva

Sud je ocijenio da prigovore podnositeljice valja ispitati na temelju čl. 8. Konvencije jer je utvrdio da događaji koji su uzrokovali zahtjev podnositeljice spadaju u sferu privatnog života u smislu čl. 8. Konvencije. Utvrdio je da je fizički i moralni integritet pojedinca obuhvaćen konceptom privatnoga života, s time da se koncept privatnoga života proteže i na sferu odnosa pojedinaca međusobno (§ 31.).

Prema čl. 8. Konvencije država ima obvezu zaštititi fizički i moralni integritet pojedinca od drugih osoba. U tu svrhu država treba u praksi održavati i primjenjivati odgovarajući pravni okvir koji daje zaštitu od čina nasilja od strane privatnih pojedinaca (§ 45.).

Sud je pridao važnost činjenici da je do napada došlo u vezi s pokušajem podnositeljice zahtjeva da uđe u stan u odnosu na koji je pribavila odluku suda kojom joj je bilo dozvoljeno ući u posjed stana. Ta je odluka ovršena uz pomoć sudskih službenika samo dan prije dotičnoga događaja. Napadači su joj i zaprijetili da će je ubiti ako se vrati. Sud je utvrdio da je podnositeljica zahtjeva već u svojoj kaznenoj prijavi iz listopada 2003. podrobno opisala inkriminirani događaj iz kojeg je proizašlo nekoliko kaznenih djela. Kada je državno odvjetništvo odustalo od kaznenog progona, podnositeljica zahtjeva je preuzela kazneni progon na način da je podnijela istražni zahtjev nadležnom istražnom sucu u kojem je navela da djela počinjena na njezinu štetu predstavljaju kaznena djela nasilničkog ponašanja i ozbiljne prijetnje. Stoga je odluka podnositeljice zahtjeva da ne pokreće privatni kazneni progon na temelju optužbi za nanošenje lake tjelesne povrede, nego da umjesto toga zatraži istragu protiv svojih napadača na temelju optužbi za nasilničko ponašanje i ozbiljne prijetnje, bila u skladu s odredbama Zakona o kaznenom postupku. Međutim, domaće vlasti utvrdile su da je njezin istražni zahtjev nedopušten jer je nepotpun, bez da su točno specificirale koji formalni zahtjevi nisu ispunjeni (§§ 52.-53.).

Iako istražni zahtjev podnositeljice nije strogo slijedio oblik istražnog zahtjeva državnog odvjetništva, Sud je utvrdio da je njezin zahtjev sadržavao imena njezinih napadača i kvalifikaciju kaznenih djela, a uz istražni zahtjev podnositeljica je dostavila relevantnu medicinsku dokumentaciju. Uz to je uzeo u obzir da podnositeljica zahtjeva u postupku nije imala opunomoćenika niti je imala pravo na besplatnu pravnu pomoć, a postojala je i policijska prijava u kojoj je bilo opisano nasilničko ponašanje prema podnositeljici. Uzimajući u obzir sve navedeno, Sud je utvrdio da je teško prihvatiti zaključak istražnog suca

da je istražni zahtjev podnositeljice bio nerazumljiv i nepotpun. Naprotiv, zaključio je kako su njezini navodi bili dostatni da omoguće daljnje postupanje istražnog suca (§ 55.).

Budući da su **nadležna državna tijela** odlučila da **neće poduzeti kazneni progon protiv napadača**, a **podnositeljici zahtjeva nije bilo omogućeno da sama poduzme kazneni progon**, te da je **prekršajni postupak obustavljen zbog zastare bez donošenja konačne odluke o krivnji napadača**, Sud je zaključio da **državne vlasti nisu osigurale primjerenu zaštitu podnositeljice zahtjeva od napada na njezin fizički integritet**, a način na koji su primijenjeni postojeći kaznenopravni mehanizmi bio je manjkav. Stoga je Sud utvrdio povredu prava iz čl. 8. Konvencije (§§ 57.-58.).

Sud je utvrdio i povredu prava na suđenje u razumnom roku iz čl. 6. st. 1. Konvencije zbog ukupnog trajanja građanskog i ovršnog postupka osam godina, pet mjeseci i šest dana.[105]

4.3.3. Predmet A. protiv Hrvatske

U predmetu *A. protiv Hrvatske* (br. 55164/08, 14. listopada 2010.) Sud je utvrdio **povredu čl. 8. Konvencije jer država nije ispunila svoje pozitivne obveze u smislu osiguranja podnositeljici prava na poštivanje privatnog života**.

4.3.3.1. Činjenice predmeta

Podnositeljica A. je bila u braku s B.-om od 2001. do 2006. te imaju zajedničku kćer. U razdoblju između studenog 2003. i lipnja 2006. B. se često nasilnički ponašao prema podnositeljici A. (nasilje je bilo verbalno i fizičko, uključujući ozbiljne prijetnje smrću i nanošenje tjelesnih ozljeda). Prema nalazima vještaka psihijatara, izrađenim za potrebe različitih kaznenih postupaka, utvrđeno je da B. boluje od posttraumatskog stresnog poremećaja, paranoje, anksioznosti i epilepsije, a posebno je naglašena njegova sklonost nasilju i smanjena sposobnost kontrole nagona, zbog čega je preporučena mjera obveznog psihijatrijskog liječenja. Protiv B-a su u razdoblju od 2004. do 2009. vođena tri kaznena postupka zbog nasilničkog ponašanja u obitelji, zapuštanja i zlostavljanja djeteta i maloljetne osobe te prijetnja upućenih podnositeljici A. i policijskoj službenici, kao i prijetnja smrću

[105] Sud je ponovio da se „razumnost duljine postupka mora ocijeniti u svjetlu okolnosti predmeta i pozivom na sljedeće kriterije: složenost predmeta, ponašanje podnositeljice zahtjeva i mjerodavnih vlasti kao i važnost onoga što se za podnositeljicu zahtjeva dovodi u pitanje u sporu“. Također, istaknuo je kako se ovrha presude, koju je donio bilo koji sud, treba smatrati sastavnim dijelom „suđenja“ u smislu čl. 6. Konvencije (§§ 67.-68.).

sutkinji i njezinoj mlt. kćeri, a četiri prekršajna postupka zbog nasilja u obitelji. U okviru navedenih postupaka B.-u su izrečeni obvezno psihijatrijsko liječenje, zabrana približavanja i kontakata s podnositeljicom A., novčana kazna i kazna zatvora. Protiv B.-a provedene su neke zaštitne mjere – pritvor i zabrana približavanja i kontakata, dok ostale mjere i kazne nisu provedene. Tako B. nije odslužio kaznu zatvora od 8 mjeseci koja mu je izrečena u presudi kojom je osuđen zbog kaznenog djela prijetnje počinjenog na štetu A. i policijske službenice. Nije odslužio niti kaznu zatvora koja mu je izrečena zbog neplaćanja novčane kazne u prekršajnom postupku zbog nasilja u obitelji, jer su kapaciteti nadležnog zatvora bili popunjeni. Također, niti mjera obveznog psihijatrijskog liječenja izrečena u postupcima zbog nasilja prema A. nije provedena, zbog nedostatka licenciranih fizičkih ili pravnih osoba koje bi takvu mjeru mogle provoditi. B. je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 3 godine jer je prijetio smrću sutkinji i njezinoj mlt. kćeri.

Podnositeljica zahtjeva je pred Sudom prigovorila da državna tijela nisu ispunila svoje pozitivne obveze iz čl. 2., 3. i 8. Konvencije jer joj nisu pružile odgovarajuću zaštitu od B.-ovog nasilja. Nadalje, prigovorila je i zbog nepostojanja djelotvornog pravnog sredstva na temelju čl. 13. te da je diskriminirana na temelju njezina spola u smislu čl. 14. Konvencije. Navela je da, iako su domaći sudovi, kako u kaznenom, tako i u prekršajnom postupku, izrekli određene sankcije i odredili određene mjere, većina njih nije bila izvršena, čime je ozbiljno dovedena u pitanje bilo kakva smislena svrha tih postupaka. Također, tvrdila je da je na nju, kao žrtvu nasilnih čina, stavljen nerazmjeran teret time što se od nje zahtijevalo da dokaže neposrednu ugroženost svoga života da bi se u njezinu korist primijenila zaštitna mjera zabrane uznemiravanja ili uhođenja žrtve nasilja.

4.3.3.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva

Uzimajući u obzir činjenicu da se B. u mnogo navrata nasilno ponašao prema A., da je nasilje bilo verbalno i tjelesno, trajanje nasilja oko dvije godine i sedam mjeseci, kao i činjenicu da su se svi incidenti nasilja u obitelji u ovome predmetu odnosili na istog počinitelja i da su se događali stalno, Sud je incidente nasilja u obitelji ispitao kao trajnu situaciju (§ 55.). Uz to je Sud uzeo u obzir i psihijatrijska izvješća u kojima je bilo navedeno da B. boluje od više duševnih poremećaja (uključujući i težak oblik PTSP-a) te u kojima je bila istaknuta njegova sklonost nasilju i smanjena sposobnost kontrole nagona, a bilo je preporučeno i obvezno psihijatrijsko liječenje. Na temelju svih navedenih činjenica Sud je zaključio da je podnositeljica zahtjeva izrekla vjerodostojne tvrdnje da je tijekom duljeg

vremenskog razdoblja B. predstavljao prijetnju za njezinu tjelesnu cjelovitost te da ju je u nekoliko navrata i napao, zbog čega su **državna tijela imala pozitivnu obvezu zaštititi podnositeljicu zahtjeva od zlostavljanja njezina bivšeg supruga**. Prema mišljenju Suda ta je obveza mogla proizlaziti iz sva tri članka na koja se podnositeljica pozvala (čl. 2., 3. i 8.), no kako bi izbjegao analizu toga jesu li prijetnje smrću dovele do nastanka pozitivne obveze države na temelju čl. 2. te pitanja koja se odnose na prag u smislu čl. 3., **okolnosti ovoga predmeta analizirao je isključivo s aspekta čl. 8. Konvencije** (§ 57.).

Iako su domaća tijela dužna organizirati svoje pravne sustave na način da budu u skladu s njihovim pozitivnim obvezama na temelju Konvencije, te da je u tom pogledu moguće voditi odvojene postupke protiv istog optuženika u odnosu na različita kaznena djela kojih je žrtva ista osoba, Sud je zaključio da bi podnositeljica bila puno bolje zaštićena od nasilja bivšeg supruga **da su nadležna tijela sagledala slučaj u cjelini, umjesto što je vođen niz različitih kaznenih i prekršajnih postupaka** povodom nasilja istog počinitelja na štetu iste žrtve (§ 76.).[106] Premda su domaći sudovi odredili čitav niz zaštitnih mjera, Sud je ustanovio da mnoge od tih mjera, poput pritvora, novčanih kazni, psihosocijalnog tretmana, pa čak i kazne zatvora, nisu izvršene, kako bi se zaštitilo podnositeljicu zahtjeva ili rješavalo psihijatrijske probleme njezina bivšeg supruga, iz kojih je, čini se, proizlazilo njegovo nasilničko ponašanje. Nadalje, po preporukama u vezi s nastavkom psihijatrijskog liječenja, koje su dane poprilično davno, postupljeno je tek u listopadu 2009., ali u okviru kaznenog postupka koji nije imao veze s nasiljem protiv podnositeljice zahtjeva. Do trenutka donošenja odluke Suda nije utvrđeno je li B. uopće prošao ikakvo psihijatrijsko liječenje. Sud je naglasio da je glavna svrha izricanja kaznenih sankcija ograničiti i odvratiti počinitelja od nanošenja daljnje štete. Međutim, ti ciljevi teško se mogu ostvariti ako se izrečene sankcije ne izvršavaju (§ 78.).

Sud je zaključio da su **domaća tijela** na taj način **podnositeljicu zahtjeva kroz dulje vremensko razdoblje ostavila u položaju u kojemu nisu mogla ispuniti svoje pozitivne obveze u smislu da joj osiguraju pravo na poštovanje privatnoga života** (§ 79.). Stoga je Sud utvrdio povredu čl. 8. Konvencije te da više nema posebnih pitanja koja je potrebno ispitati na temelju čl. 2. i 3. Konvencije.

Sud je nadalje podnositeljičin prigovor na temelju čl. 14. (zabrana diskriminacije)[107]

[106] Krapac, D.; Đurđević, Z.; Ivičević Karas, E.; Bonačić, M.; Burić, Z., Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske u kaznenim predmetima (ur. Đurđević, Z.; Ivičević Karas, E.), Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013., str. 106.

[107] Podnositeljica zahtjeva A. prigovorila je da su zakoni koji se odnose na nasilje u obitelji nedostatni, neučinkoviti i diskriminirajući, budući da se nasilje u obitelji pretežno čini na štetu žena.

Konvencije proglasio nedopuštenim uz obrazloženje da nije pružila dovoljno dokaza (kao što su izvješća ili statistički podaci) kojima bi se dokazalo da su mjere i prakse koje se u Hrvatskoj primjenjuju u kontekstu nasilja u obitelji ili učinci takvih mjera ili praksi diskriminirajući (§ 104.).

4.3.4. Predmet D.J. protiv Hrvatske

U predmetu *D.J. protiv Hrvatske* (br. 42418/10, 24. srpnja 2012.) Sud je utvrdio **povredu pozitivne procesne obveze iz čl. 3. i 8. Konvencije glede provođenja učinkovite istrage navodnog silovanja**.

4.3.4.1. Činjenice predmeta

Podnositeljica zahtjeva D.J. je policiji prijavila da ju je u noći s 22. na 23. kolovoza 2007. silovao D.Š. u salonu broda na kojemu su oboje radili. Policija je došla, obavila je obavijesne razgovore s troje svjedoka i D.Š.-om, te je D.J. zajedno s D.Š.-om odvela u policijsku postaju. Istog jutra D.J. je odvedena na liječnički pregled, a ginekolog je utvrdio da D.J. nije imala ozljeda na genitalijama, nego nekoliko ogrebotina na tijelu, što nije zabilježio u nalazu jer nisu spadale u ginekološku sferu. Međutim, u novom liječničkom nalazu od 25. kolovoza 2007. konstatirano je da je D.J. imala modrice na genitalijama, crvenilo na stražnjim dijelovima bedara i još dva manja podljeva na stražnjici. D.J. je policiji samoinicijativno predala suknju koju je nosila u noći kada je navodno silovana, ali na toj suknji nikada nije provedena kriminalističko-tehnička obrada.

Istražni zahtjev državnog odvjetništva od 23. kolovoza 2007. istražni sudac je odbio uz obrazloženje da je zapravo D.J. remetila javni red i mir, da je bila u alkoholiziranom stanju, pri čemu nije ni spominjala da je bila silovana, već da ju je netko drogirao. Istražni sudac nije ispitao žrtvu D.J., a u svojoj odluci je istaknuo da D.J. sigurno ni u jednom trenutku nije bila sama s osumnjičenikom. Međutim, vijeće nadležnoga županijskog suda naložilo je provođenje istrage, koju je proveo isti istražni sudac koji je isprva odbio istražni zahtjev. Tijekom rujna istražni sudac je saslušao više svjedoka, ali ne i svjedokinju V.M. u vezi s okolnostima pronalaska donjeg rublja D.J., koje je navodno jedan od zaposlenika s broda bacio u smeće. Također, nije vještačio suknju D.J. koju je predala policiji. Utvrdio je da ozljede koje je konstatirao liječnik dva dana nakon navodnog silovanja, nije konstatirao ginekolog koji je pregledao D.J. u jutro nakon navodnog silovanja pa da stoga nisu mogle biti

povezane sa sigurnošću s događajem. U studenom 2007. odvjetnica podnositeljice je državnom odvjetništvu predložila da podnese zahtjev za izuzećem istražnog suca koji je vodio istragu zbog njegove pristranosti na štetu D.J., no nikada nije primila odgovor.

Nakon što su istražni sudac, a potom i vijeće županijskog suda, odbili zahtjev da se kao svjedokinja ispita V.M., u ožujku 2008. državno odvjetništvo je odustalo od kaznenog progona zbog nedostatka dokaza. D.J. je preuzela kazneni progon i podignula optužnicu protiv D.Š.-a u travnju 2008. Prva rasprava određena je za veljaču 2011. Podnositeljicu zahtjeva D.J. više nije mogla zastupati dotadašnja odvjetnica, a njezin zahtjev za pružanje besplatne pravne pomoći joj nije odobren, zbog čega je u svibnju 2011. odustala od daljnjeg kaznenog progona D.Š.-a.

Pozivajući se na čl. 3., 8. i 13. Konvencije podnositeljica je prigovorila da istraga o njenim navodima o silovanju nije bila temeljita, učinkovita i neovisna, te da u tom pogledu nije imala nikakvo učinkovito pravno sredstvo.

4.3.4.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva

Prema praksi Suda, **silovanje predstavlja postupanje protivno čl. 3. Konvencije** (§ 83). Sud se pozvao na već uspostavljeno opće načelo da je prema čl. 1. zajedno sa čl. 3. Konvencije država dužna poduzeti mjere za osiguranje da pojedinci unutar njezine nadležnosti ne budu podvrgnuti zlostavljanju, uključujući zlostavljanje od strane privatnih osoba. Pozitivne obveze države sadržane su u pravu na djelotvorno poštovanje privatnog života iz čl. 8., a te obveze uključuju donošenje mjera čak i u sferi međusobnih odnosa pojedinaca. Iako odabir sredstava za osiguranje poštovanja čl. 8. u području zaštite od djela pojedinaca u načelu ulazi u prostor margine prosudbe pojedine države, djelotvorno odvraćanje od teških djela kao što je silovanje, koja dovode u pitanje temeljne vrijednosti i bitne aspekte privatnog života, traži učinkovite kaznenopravne odredbe. Sud nije isključio mogućnost da se pozitivna obveza čuvanja tjelesnog integriteta pojedinca iz čl. 8. može protegnuti na pitanja koja se odnose na djelotvornost kaznene istrage. Stoga je stajalište Suda da **država na temelju čl. 3. i 8. Konvencije ima pozitivnu obvezu donositi kaznenopravne odredbe kojima se djelotvorno kažnjava silovanje te ih primjenjivati u praksi kroz djelotvornu istragu i kazneni progon** (§ 84.).

U konkretnom slučaju Sud je utvrdio da su **državne vlasti morale poduzeti moguće i razumne korake u svrhu osiguranja dokaza**, uključujući ispitivanje svjedoka, prikupljanje forenzičkih dokaza i sl. (§ 85). U ovome predmetu Sud je ispitivao jesu li pobijani propisi i

prakse, osobito to jesu li domaće vlasti poštovale mjerodavna postupovna pravila, kao i način na koji su kaznenopravni mehanizmi provedeni u ovome predmetu, imali tolike nedostatke da predstavljaju povredu pozitivnih obveza tužene države iz čl. 3. i 8. Konvencije (§ 89.).

Prvo, Sud je istaknuo da, premda je u disciplinskom postupku utvrđena odgovornost za znatne propuste policijskih službenika koji su radili na slučaju, time nije bilo udovoljeno zahtjevu za učinkovitom istragom jer su nedostaci u početnoj fazi nesumnjivo utjecali na učinkovitost istrage u cjelini (§ 96.). Drugo, Sud je istaknuo ulogu istražnog suca koji se nije složio sa zahtjevom državnog odvjetništva da se pokrene istraga u odnosu na D.Š.-a, u vezi s podnositeljičinim navodima o silovanju, pri čemu je izrazio dosta snažno mišljenje o podnositeljici, a svoje je neslaganje u velikoj mjeri temeljio na neslaganju s podnositeljičinim ponašanjem (§ 100.). S tim u vezi, **Sud je naglasio izuzetnu važnost vanjskim pojavnostima u pitanjima kaznenoga pravosuđa, jer ne samo da se pravda mora izvršavati, već se mora i vidjeti da se ona izvršava** – ovdje je zapravo riječ o **povjerenju što ga sudovi u demokratskom društvu moraju izgraditi u javnosti** (§ 101.). Nepristranost istražnog suca bila je dovedena u pitanje ponajprije time što je on u rješenju kojim je odbio istražni zahtjev izrijekom zaključio da „kaznena prijava i prilozi u spisu predmeta pokazuju da oštećenica zasigurno ni u jednom trenutku nije bila sama s osumnjičenikom“ (§ 102.). Ovome treba dodati i okolnost da se podnositeljica zahtjeva žalila na učinkovitost istrage, prvenstveno iz razloga što nad suknjom koju je nosila te noći i koju je predala policiji nikada nije provedena kriminalističko-tehnička obrada, nikada nije ispitana svjedokinja Ve.M., koja je očito imala važna saznanja o slučaju, nije proveden očevid mjesta događaja, a uz to državna tijela nikada nisu odgovorila na navode podnositeljice o pristranosti istražnog suca (§ 103.).

Sud je zaključio da ovi **objektivni nedostaci istrage pokazuju pasivan stav države glede napora da se pravilno ispitaju podnositeljičini navodi o silovanju**. Stoga je Sud utvrdio povredu procesnog aspekta i čl. 3. i čl. 8. Konvencije te je zaključio da nije potrebno posebno razmatrati pitanja na temelju čl. 13.[108] Konvencije (§ 104.).

Sud je, međutim, ustanovio da se prigovor podnositeljice zahtjeva zbog povrede čl. 14. Konvencije (da su je državne vlasti, koje su provodile istragu navodnog silovanja, diskriminirale na osnovi njezina spola) u biti preklapa s pitanjima koja su ispitana na temelju čl. 3. i 8. Konvencije. Utvrdivši povredu ovih odredbi, Sud je presudio da se ne otvara nikakvo zasebno pitanje na temelju čl. 14. Konvencije (§ 108.).

[108] Čl. 13. Konvencije glasi: „Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u ovoj Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvorna pravna sredstva pred domaćim državnim tijelom čak i u slučaju kad su povredu počinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.“

4.3.5. Predmet Ž.B. protiv Hrvatske

U predmetu *Ž.B. protiv Hrvatske* (br. 47666/13, 11. srpnja 2017.) Sud je ocijenio da je **postupanje domaćih tijela u ovome predmetu, zajedno s načinom provedbe kaznenopravnih mehanizama, bilo manjkavo** do te mjere da predstavlja **povredu pozitivnih obveza tužene države iz čl. 8. Konvencije**.

4.3.5.1. Činjenice predmeta

Podnositeljica zahtjeva Ž.B. je u razdoblju od dvije godine bila žrtva višestrukog obiteljskog nasilja od strane svojeg supruga B.B.-a. Na temelju rezultata istrage državno odvjetništvo je početkom 2008. podiglo optužnicu protiv B.B.-a za kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji iz tada važećeg čl. 215.a Kaznenog zakona. Tijekom postupka donesena je presuda kojom se B.B. proglašava krivim. Međutim, osuđujuća presuda je dva puta ukinuta zbog toga što nisu bile utvrđene sve relevantne činjenice te ni nakon pet godina kazneni postupak nije dovršen. U (drugom) ponovljenom postupku općinski sud je u siječnju 2013. obustavio postupak jer je Kaznenim zakonom iz 2011. godine ukinuto kazneno djelo nasilničkog ponašanja u obitelji iz čl. 215.a Kaznenog zakona iz 1997. godine. Državno odvjetništvo nije podnijelo žalbu protiv takve odluke suda.

Podnositeljica zahtjeva Ž.B. prigovorila je propustu domaćih tijela da učinkovito izvrše svoje pozitivne obveze u odnosu na nasilje u obitelji koje je počinjeno protiv nje, pri čemu se pozvala na čl. 3. i 8. Konvencije.

4.3.5.2. Odluka Suda o osnovanosti zahtjeva

Ocijenivši da je podnositeljica zahtjeva Ž.B. iznijela vjerodostojne tvrdnje da je B.B. tijekom nekoliko godina predstavljao prijetnju njezinu fizičkom integritetu i dobrobiti te da ju je doista više puta napao, Sud je našao da pozitivne obveze državnih tijela da odgovarajuće odgovore na navode o nasilju u obitelji protiv podnositeljice zahtjeva mogu nastati na temelju čl. 3. i. 8. Konvencije. **Sud je prigovor podnositeljice ispitao na temelju čl. 8. Konvencije**, pri čemu je **preispitao postojanje i primjerenost pravnih mehanizama u domaćem pravnom poretku za zaštitu od nasilja u obitelji**, a zatim **i način njihove primjene u praksi** (§§ 47. i 49.)

Iako je Kaznenim zakonom iz 2011. godine ukinuto kazneno djelo nasilja u obitelji kao samostalno kazneno djelo, Sud je utvrdio da je propisano da slučajevi nasilja u obitelji predstavljaju teži oblik brojnih drugih kaznenih djela, koje je podvrgnuto javnom kaznenom progonu. Tako su ponašanja koja su prije ulazila u opis nasilničkog ponašanja u obitelji i dalje zadržala karakter kaznenog djela, samo sada pod drugim nazivom.[109] Posebice, što je relevantno za ovaj predmet, kažnjavano je prijeteće ponašanje i uzrokovanje tjelesnih ozljeda unutar obitelji ili bliskoj osobi kao teži (kvalificirani) oblici kaznenih djela prijetnje i tjelesne ozljede na temelju čl. 139. i 117. Kaznenog zakona, zbog čega podliježu javnom kaznenom progonu (§ 54.). Time je Kazneni zakon iz 2011. godine pružao mogućnost učinkovitog progona i, ako je primjereno, kažnjavanja takvog nasilja protiv podnositeljice zahtjeva stvaranjem kontinuiteta kaznene zabrane prethodno propisane odredbom čl. 215.a Kaznenog zakona iz 1997. godine (§ 55.).

Pritom se Sud pozvao na Istanbulsku konvenciju, koja zahtijeva da se namjerno nasilno ponašanje unutar obitelji kazni, ali ne obvezuje države da uvedu specifične odredbe koje kažnjavaju ponašanje opisano u toj Konvenciji. Međutim, Istanbulska konvencija ujedno zahtijeva da se određeni **oblici nasilja u obitelji** predvide bilo kao **sastavni element pojedinog kaznenog djela ili** kao **otegotna okolnost u određivanju kazne za druga kaznena djela** utvrđena Konvencijom (§ 56.). Imajući u vidu da se relevantna domaća praksa razlikuje i da države u svojim pravnim sustavima imaju različite pristupe kažnjavanju nasilja u obitelji, Sud je u svojoj sudskoj praksi već prihvatio da „različita zakonodavna rješenja mogu ispuniti uvjet primjerenosti pravnih mehanizama za zaštitu od nasilja u obitelji u području kaznenog prava, ukoliko su predviđala učinkovitu zaštitu od slučajeva nasilja u obitelji“ (§ 57.).

Stoga je Sud zaključio da je **Kazneni zakon iz 2011. godine**, nadopunjen drugim sveobuhvatnim mjerama zaštite od nasilja u obitelji, **predviđao odgovarajući zakonodavni okvir u hrvatskom pravu koji osigurava učinkovite kaznenopravne mehanizme zaštite od nasilja u obitelji** u mjerodavno vrijeme (§ 58.).

Ispitujući je li način na koji su se kaznenopravni mehanizmi provodili u ovome predmetu bio manjkav do te mjere da predstavlja povredu pozitivnih obveza tužene države na temelju čl. 8. Konvencije, Sud je utvrdio da nadležno državno odvjetništvo nije razmotrilo reklasifikaciju optužbi protiv B.B.-a kao kaznenih djela tjelesne ozljede i prijetnji na temelju čl. 117. i 139. Kaznenog zakona iz 2011. godine, a koja kaznena djela se počinjena na štetu

[109] V. Burić Ramadanović, M., op. cit. u bilj. 36, str. 295.

člana obitelji. Također, nadležni kazneni sud obustavio je postupak protiv B.B.-a povodom optužbe za kazneno djelo nasilja u obitelji iz čl. 215.a Kaznenog zakona iz 1997. godine, bez da je razmotrio mogućnost nastavka postupka na temelju Kaznenog zakona iz 2011. godine **uspostavom kontinuiteta inkriminacije** sukladno novim odredbama kaznenog zakona kako se to zahtijeva na temelju mjerodavnog domaćeg prava (§ 60.). Zbog takvog postupanja domaća tijela su time, po ocjeni Suda, prouzročila situaciju u kojoj nadležni sud nikada nije utvrdio okolnosti navodnog nasilja u obitelji protiv podnositeljice zahtjeva, što je praktički rezultiralo **nekažnjavanjem počinitelja** (§ 61.). Stoga je Sud u ovome predmetu utvrdio povredu čl. 8. Konvencije.

4.4. Povreda čl. 14. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Za razliku od odredaba čl. 2., 3. i 8. Konvencije, **čl. 14. (zabrana diskriminacije)**[110] ima **nesamostalnu egzistenciju**, što znači da **postupak pred Sudom ne može biti pokrenut isključivo zbog povrede čl. 14. Konvencije**. Dakle, do primjene čl. 14. dolazi samo u vezi s uživanjem prava i sloboda koje su zajamčene u čl. 2. do 13. Konvencije i mjerodavnim odredbama Protokola.[111] Predmeti u kojima je Sud našao povredu čl. 14. Konvencije uglavnom su se ticali izravne diskriminacije. Za podnositeljicu zahtjeva teže je dokazati da je bila žrtva indirektne diskriminacije, a što je nužno u kontekstu nasilja nad ženama. Zbog toga je u malom broju slučajeva nasilja nad ženama prigovor podnositeljice zahtjeva po osnovi iz čl. 14. Konvencije bio osnovan.[112] U slučajevima u kojima je Sud ekstenzivno ispitivao zahtjev na temelju čl. 2.-13. Konvencije, onda je ujedno odlučio da se ne otvara nikakvo zasebno pitanje na temelju čl. 14. Konvencije.[113] Isto tako, Sud često prigovor podnositeljice zahtjeva na temelju čl. 14. proglašava **nedopuštenim** uz obrazloženje da **nije pružila dovoljno dokaza** (kao što su izvješća ili statistički podaci) kojima bi se dokazalo **da su domaće mjere i prakse usvojene protiv nasilja u obitelji ili učinci takvih mjera ili praksi diskriminirajući**.[114]

---

[110] Čl. 14. Konvencije glasi: „Uživanje prava i sloboda koje su priznate u ovoj Konvenciji osigurat će se bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi, kao što je spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje ili druga okolnost.“

[111] V. Škorić, M., op. cit. u bilj. 4, str. 400.

[112] Vijeće Europe, Equal access to justice in the case-law on violence against women before the European Court of Human Rights, https://rm.coe.int/equal-access-to-justice-in-the-case-law-on-violence-against-women-befo/1680a6b8d7.

[113] Takvu odluku Sud je donio u predmetima D.J. protiv Hrvatske i J.I. protiv Hrvatske.

[114] Primjerice, Sud je tako odlučio u predmetu A. protiv Hrvatske.

Ipak, u svojoj dosadašnjoj praksi Sud je u više predmeta koji su se odnosili na nasilje nad ženama i obiteljsko nasilje utvrdio povredu čl. 14. Konvencije.

U presudi *Opuz protiv Turske* Sud je **obiteljsko nasilje po prvi put definirao kao rodno utemeljeno nasilje i oblik diskriminacije žena** te je **utvrđena povreda čl. 14. vezano uz čl. 2. i 3. Konvencije**. Sud je naglasio nedostatak stvarne volje domaćih vlasti da se kazne počinitelji nasilja te pasivnost policije, tužiteljstva i suda u poduzimanju mjera za učinkovitu zaštitu žrtava. Zbog toga je zaključio da je nasilje u obitelji bilo tolerirano od strane vlasti. Posebno je naglasio činjenicu da policijski službenici nisu istraživali prijave, već su, naprotiv, pokušavali uvjeriti žrtve da ih povuku, dok su sudovi ublažavali kazne nasilnicima pozivajući se na običaje, tradiciju i čast. „Sud je potvrdio da je **sprječavanje nasilja nad ženama pozitivna obveza države utemeljena na čl. 14.** te je utvrdio njegovu povredu jer su nadležna tijela zbog opće i diskriminatorne pravosudne pasivnosti u Turskoj sustavno propuštala žrtvama pružiti zaštitu te tako stvorila klimu pogodnu za nasilje koje je, prema relevantnim statističkim podacima, uglavnom pogađalo žene.“[115] Presuda Suda u predmetu *Opuz protiv Turske* toliko je značajna za predmete nasilja nad ženama da je ujedno bila poticaj za donošenje Istanbulske konvencije.

Nakon predmeta protiv Turske Sud je povredu čl. 14. u vezi sa čl. 3. Konvencije utvrdio u predmetu *Eremia protiv Moldavije*.[116] „Zaključio je kako ovdje nije bila riječ samo o propustu nadležnih tijela da odgovore na nasilje ili o njihovoj zakašnjeloj reakciji, nego i o ponašanju iz kojeg proizlazi da su odobravala nasilje i imala diskriminatoran stav prema podnositeljici zahtjeva kao ženi.“[117] U svojoj presudi u ovome predmetu Sud se pozvao i na izvješće posebnog izvjestitelja UN-a o nasilju nad ženama, njegovim uzrocima i posljedicama, koje potvrđuje dojam da nadležne vlasti nisu u dovoljnoj mjeri uzele u obzir ozbiljnost i raširenost problema obiteljskog nasilja u Moldaviji i njegov diskriminirajući učinak na žene.[118]

U predmetima protiv Hrvatske, a vezanima za nasilje nad ženama i obiteljsko nasilje, Sud zasada nije utvrdio povredu čl. 14. Konvencije.

[115] V. Škorić, M., op. cit. u bilj. 4, str. 400.
[116] V. predmet *Eremia protiv Moldavije*, br. 3564/11, 28. svibnja 2013.
[117] V. Škorić, M., op. cit. u bilj. 4, str. 400.
[118] *Ibidem*.

5. IZVRŠENJE PRESUDA EUROPSKOG SUDA ZA LJUDSKA PRAVA U PREDMETIMA PROTIV HRVATSKE

5.1. Uvodno o postupku izvršenja

Presude Suda obvezuju državu na koju se odnose.[119] U svojim presudama Sud utvrđuje da je povrijeđena neka odredba Konvencije, ne namećući pritom državama nikakve konkretne obveze u postupku izvršenja, što znači da **države same odabiru prikladne mjere za učinkovito izvršenje presuda**, vodeći računa o konkretnim okolnostima svakog predmeta.[120] „Za identifikaciju i provedbu mjera izvršenja konkretne presude Suda nadležno je ono državno tijelo (ili više njih) koje je svojim radnjama ili propuštanjem uzrokovalo povredu Konvencije u konkretnom slučaju, ali i ono tijelo (tijela) u čiju nadležnost ulazi bilo koje pitanje koje je presudom Suda identificirano kao jedan od uzroka povrede Konvencije.“[121]

Ako je Sud u presudi utvrdio **povredu postupovne obveze provođenja učinkovite istrage** ili ako je država putem jednostrane izjave priznala povredu postupovnog aspekta nekog članka Konvencije, **nije dovoljno da se žrtvi isplati pravična naknada**, već **država mora poduzeti sve što je moguće u svrhu provođenja učinkovite istrage kako bi se postigla retribucija te specijalna i generalna prevencija**. Obveza provođenja učinkovite istrage kontinuirana je obveza koje se država ne može osloboditi isplatom naknade.[122] Uzimajući u obzir okolnosti svakog konkretnog slučaja i o prirodi prijave, Sud procjenjuje je li istraga ispunila sve standarde učinkovitosti. Međutim, važno je naglasiti kako Sud ne zahtijeva da svaka istraga rezultira osudom.

Nadzor nad izvršenjem presuda i uvjeta prijateljskih rješenja povjeren je **Odboru ministara Vijeća Europe.** Ovisno o uzroku povrede i utvrđenjima Suda Odbor ministara Vijeća Europe odlučuje hoće li predmet ući u pojačani ili standardni postupak nadzora, je li riječ o repetitivnom predmetu koji će ući u već formiranu grupu presuda iste problematike čije se izvršenje nadzire ili je riječ o vodećem predmetu. Predmet se svrstava u pojačani ili standardni nadzor ovisno o tome zahtijeva li poduzimanje hitnih pojedinačnih mjera, je li riječ

[119] Obveza izvršenja presuda proizlazi iz čl. 46. st. 1. Konvencije kojim je određeno da su države obvezne podvrgnuti se konačnoj presudi Suda u svakom sporu u kojem su stranke.

[120] V. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava, https://uredzastupnika.gov.hr/izvrsenje-presuda-europskog-suda-za-ljudska-prava/138.

[121] *Ibidem*.

[122] V. Turković, K.; Viljac Herceg, F., op. cit. u bilj. 54, str. 285.

o pilot-presudi, presudi koja otkriva velik strukturni i/ili složeni problem koji je identificirao Sud ili Odbor ministara Vijeća Europe ili je riječ o međudržavnom sporu.[123]

Pod utjecajem obveza u postupcima izvršenja, ali i prakse Suda i uspostavljenih standarda u predmetima protiv drugih država članica Vijeća Europe, a u cilju suzbijanja svih oblika nasilja nad ženama i učinkovite reakcije nadležnih državnih tijela unutar tog sustava, došlo je do značajnih promjena u zakonodavstvu i praksi nadležnih tijela Republike Hrvatske koje su dovele do bolje učinkovitosti istrage u kaznenim predmetima nasilja nad ženama, izricanja primjerenih sankcija za počinitelje kaznenih djela i prekršaja koji imaju obilježje nasilja, pružanja bolje zaštite žrtvama i osnaživanja njihove procesne uloge u sudskim postupcima, ali općenito i do jačanja društvene osude svih oblika nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja.

5.2. Postupak izvršenja presude Suda u predmetu Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske

Presuda Suda donesena u predmetu *Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske* je zajedno s presudom donesenom u predmetu *Bljakaj i drugi protiv Hrvatske*[124] bila u postupku izvršenja koji je završen 21. listopada 2020. Glavni prigovori Suda u predmetu Branko Tomašić i drugi odnosili su se na propust vlasti u pogledu trajanja i učinkovite provedbe sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja i na propust vlasti da adekvatno spriječe počinjenje kaznenog djela kojim je počinitelj prijetio. Postignuća Republike Hrvatske u zakonodavnoj regulaciji sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja te ponovnog propisivanja kaznenog djela nasilja u obitelji iz čl. 179.a Kaznenog zakona su već prikazana u 3. poglavlju ovog rada.

U akcijskom izvješću broj: DH-DD(2020)728[125] Vlada je navela da je pored izmjena Kaznenog zakona iz 2011. i Zakona o kaznenom postupku iz 2008. donesen novi Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (stupio na snagu u siječnju 2018.) koji je usvojio glavne standarde u pogledu nasilja u obitelji koji su postavljeni u Istanbulskoj konvenciji i praksi Suda. Ovim Zakonom je propisano da su sva tijela koja postupaju povodom nasilja u obitelji dužna postupati hitno. Također, dužna su postupati posebno obzirno prema žrtvi nasilja u obitelji te

[123] Za više v. Konforta, M., Implementacija presuda Europskog suda za ljudska prava, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i pravo, vol. 24, broj 2/2017, str. 274-275.

[124] Predmet *Bljakaj i drugi protiv Hrvatske*, br. 7448/12, 18. rujna 2014.

[125] Akcijsko izvješće Vlade RH broj: DH-DD(2020)728 od 26. kolovoza 2020. dostupno na https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22EXECDocumentTypeCollection%22:[%22CEC%22]}.

pri poduzimanju radnji na primjeren način skrbiti se o pravima žrtve. Žrtvi je omogućeno aktivno sudjelovati u prekršajnom postupku na način da može sudu podnijeti prijedlog za izricanje zaštitnih mjera počinitelju. Na prijedlog žrtve prekršajni sud može preispitati opravdanost daljnjeg tijeka izrečene zaštitne mjere, a po potrebi može izrečenu zaštitnu mjeru zamijeniti drugom.

Vlada je posebno naglasila da je 2019. usvojila novi Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji koji je propisao obvezne korake u postupanju policije u slučajevima nasilja u obitelji. Tako je policija u slučaju neposredne opasnosti za žrtvu nasilja u obitelji obvezna udaljiti nasilnika iz zajedničkog kućanstva, zahtijevati primjerene zaštitne mjere, žurno obavijestiti nadležni centar za socijalnu skrb o postupanju nasilnika te osigurati sklonište za žrtvu ako je to nužno.

Nadalje, imajući u vidu obvezu države da spriječi ponovno počinjenje nasilja Vlada je u akcijskom izvješću istaknula da je 2018. donesen novi Zakon o probaciji čija je svrha zaštita društvene zajednice od počinitelja kaznenog djela, te njegova resocijalizacija i reintegracija u zajednicu utjecanjem na rizične čimbenike koji su povezani s činjenjem kaznenih djela.

Također, u akcijskom izvješću je navedeno da je u razdoblju od 2016. do 2019. više od 600 policijskih službenika sudjelovalo na raznim radionicama i seminarima u pogledu prevencije i postupanja u slučajevima obiteljskog nasilja. Isto tako, Pravosudna akademija je organizirala brojne radionice na temu obiteljskog nasilja za suce i državne odvjetnike.

Prema mišljenju autorice sve navedene mjere koje je Vlada navela u citiranom akcijskom izvješću su adekvatne u svrhu sprječavanja nasilja u obitelji. S obzirom na to da statistički podaci (na koje se pozvala Vlada RH) pokazuju da je u razdoblju od 2015. do 2019. došlo do porasta osuđujućih presuda zbog kaznenih djela s obilježjima nasilja u obitelji, može se zaključiti da je došlo do povećanja efikasnosti policije, državnog odvjetništva i sudova u prepoznavanju i promptnom postupanju u slučajevima teških oblika nasilja u obitelji u svrhu identificiranja i kažnjavanja počinitelja.

5.3. Postupak izvršenja presude Suda u predmetu Sandra Janković protiv Hrvatske

Predmet *Sandra Janković* u skupini je izvršenja s predmetima *Remetin* i *Vojnović,*[126] koje je zatvoreno 8. prosinca 2021. U svim navedenim predmetima Sud je utvrdio propust

[126] Za više v. dokumente donesene u postupku izvršenja, dostupno na https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22jankovic%22],%22EXECDocumentTypeCollection%22:[%22CEC%22],%22EXECIdentifier%22:[%22004-10343%22]}.

domaćih vlasti da adekvatno primjene kaznenopravne mjere za zaštitu podnositelja zahtjeva od prijetnji i napada na njihov fizički integritet. Iz akcijskog izvješća broj: DH-DD(2021)1141 od 3. studenog 2021. proizlazi da je Vlada Republike Hrvatske u okviru općih mjera poduzela uglavnom zakonodavne promjene te promjenu sudske prakse. Tako je novim Zakonom o kaznenom postupku (iz 2008. godine) **uvedena državnoodvjetnička istraga u kaznenim predmetima** umjesto dotadašnje sudske istrage. Budući da je državno odvjetništvo ovlašteno provoditi istragu u kaznenim predmetima, ono u tom smislu može naložiti policiji da poduzme odgovarajuće radnje. Policija je dužna u roku od 30 dana izvijestiti državno odvjetništvo o poduzetim radnjama i napretku u provođenju istrage.

Nadalje, 2013. godine donesene su izmjene i dopune Zakona o kaznenom postupku kojima je, radi postizanja **transparentnosti istrage, žrtvama** dana značajnija uloga u kaznenom postupku na način da **imaju pravo od državnog odvjetnika tražiti i primiti obavijest vezano za stanje kaznenog predmeta u istražnoj fazi postupka** u roku od 30 dana. Ukoliko u roku od 30 dana ne prime odgovor državnog odvjetnika ili su nezadovoljne radnjama koje je državni odvjetnik poduzeo u konkretnom predmetu, žrtve su ovlaštene podnijeti **pritužbu višem državnom odvjetniku**. Također, prema čl. 347. Zakona o kaznenom postupku stranke i oštećenik tijekom prethodnog postupka u rokovima propisanim zakonom mogu podnijeti **pritužbu predsjedniku suda**, koji će odrediti novi rok za poduzimanje radnje koji ne može biti duži od zakonskog. Takva pritužba može se podnijeti i zbog nepoduzimanja radnji suca istrage koje dovodi do odugovlačenja postupka.

U 2015. godini radi **lakšeg i kontinuiranog praćenja rada u predmetima državnog odvjetništva uveden je CTS** (*case-tracking system*). Između ostalog, CTS omogućuje nadzor nad učinkovitošću rada državnog odvjetništva kroz dnevna statistička izvješća po različitim parametrima, primjerice je li u roku od 6 mjeseci od zaprimanja kaznene prijave o njoj donesena meritorna državnoodvjetnička odluka.

Izuzetno značajna promjena dogodila se 2014. godine kada je **Ustavni sud RH dopustio mogućnost sudske kontrole učinkovitosti istrage u kaznenim predmetima**. Time je ustavna tužba postala učinkovito pravno sredstvo za pritužbe stranaka koji se tiču neučinkovite istrage kaznenih djela vezanih uz čl. 2. i 3. Konvencije. Takva ustavna tužba se podnosi prije nego je iscrpljen pravni put zbog neprovođenja istrage, a vodi se pod posebnom oznakom U-IIIBi.

5.4. Postupak izvršenja presude Suda u predmetu D.J. protiv Hrvatske

U postupku izvršenja presude Suda donesene u *predmetu D.J.* (kao vodećem predmetu)[127] Vlada Republike Hrvatske je u svojem akcijskom izvješću broj: DH-DD(2018)398 od 16. travnja 2018. navela da je u okviru individualnih mjera isplaćena naknada za neimovinsku štetu, s time da podnositeljica zahtjeva nije zahtijevala ponavljanje osporavanih postupaka pred domaćim sudovima.

Imajući u vidu da se glavna povreda konvencijskog prava na učinkovitu istragu sastojala u propustu domaćih vlasti da poduzmu sve razumne korake radi osiguranja dokaza, Vlada je kao opću mjeru istaknula da je novim Zakonom o kaznenom postupku iz 2008. godine uvedena **državnoodvjetnička istraga** u kaznenim predmetima, što će **osigurati da neučinkovite policijske istražne radnje budu spriječene**. S obzirom na osjetljiv položaj žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode i njezinu ranjivost, u pogledu općih mjera novim Zakonom o kaznenom postupku **osnažen je položaj takve žrtve u kaznenom postupku** na način da prije ispitivanja ima pravo razgovarati sa savjetnikom na teret proračunskih sredstava, na opunomoćenika na teret proračunskih sredstava, te ima pravo uskratiti odgovor na pitanja koja nisu u vezi s kaznenim djelom, a odnose se na strogo osobni život žrtve.

Nadalje, **Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja iz 2012. godine** služi kao praktični instrument koji je obvezan za nadležna tijela koja postupaju u predmetima seksualnog nasilja. Citirani Protokol uveo je **standardizirani postupak po kojem su nadležna tijela dužna postupati**, a kako bi se osigurao postupak usmjeren na zaštitu žrtava i prevencija neučinkovitih istraga u slučajevima seksualnog nasilja. U 2013. **Ministarstvo unutarnjih poslova** izdalo je **upute policiji kako provoditi istražne radnje u slučajevima seksualnog nasilja**. Te upute su dodatno osnažile standarde postavljene prethodno navedenim Protokolom. Također, Ministarstvo unutarnjih poslova je osiguralo da su specijalno obučeni policijski službenici za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja dostupni u svim policijskim postajama diljem zemlje.

Vezano za propust domaćih sudova da odgovore na podnositeljičine navode o pristranosti istražnog suca, uključujući **neprimjereno izražavanje i iznošenje osobnog sučevog mišljenja o prirodi seksualnog nasilja**, Vlada je u akcijskom izvješću istaknula da je isto prepoznato kao ponašanje koje je **u suprotnosti s dostojanstvom sudačke profesije** te podliježe stegovnoj odgovornosti sudaca. Konkretno, Ustavni sud RH je svojoj odluci broj:

[127] Presuda donesena u predmetu *D.J. protiv Hrvatske* postala je konačna 24. listopada 2012., a postupak izvršenja je zatvoren 4. srpnja 2018.

U-IX-3911/2009 od 24. rujna 2009.[128] našao da je sučev opis okrivljenikovih radnji u slučaju silovanja bio neprimjeren do te mjere da je doveo do nedopustive relativizacije ekstremno teškog kaznenog djela silovanja i time je postavio novu sudsku praksu.

U okviru općih mjera bile su **organizirane radionice za suce, državne odvjetnike i policiju koji rade na predmetima seksualnog nasilja**.

Od svih navedenih općih mjera autorica posebno značajnom smatra odredbe Zakona o kaznenom postupku koje osnažuju položaj žrtve kaznenog djela protiv spolne slobode time što je takvoj žrtvi, pored ostalih prava koje imaju žrtve, omogućeno pravo na opunomoćenika na teret proračunskih sredstava. Naime, u konkretnom predmetu podnositeljica zahtjeva je odustala od daljnjeg kaznenog progona upravo zbog toga što je više nije mogla zastupati dotadašnja odvjetnica, a njezin zahtjev za pružanje besplatne pravne pomoći joj nije odobren. Da je u tom trenutku mogla ostvariti pravo na opunomoćenika na teret proračunskih sredstava, vjerojatno bi nastavila kazneni progon.

5.5. Postupak izvršenja presuda Suda u predmetima Ž.B. protiv Hrvatske i A. protiv Hrvatske

Predmet *Ž.B.* (koji je repetitivan) u skupini je izvršenja s predmetom *A. protiv Hrvatske* (označen kao vodeći predmet).[129] Vlada je u svom akcijskom izvješću broj: DH-DD(2020)729 [130] od 31. srpnja 2020. navela niz individualnih i općih mjera ove grupe predmeta. Tako je u predmetu *A. protiv Hrvatske* na individualnoj razini počinitelj bio upućen na izdržavanje zatvorskih kazni koje su izvršene, kao i mjera psihijatrijskog liječenja. U predmetu *Ž.B.* Vlada je konstatirala kako domaći kaznenopravni okvir ne pruža mogućnost ponovnog otvaranja predmeta koji je obustavljen, ali da su državna tijela ažurno reagirala na sljedeću prijavu nasilja od strane istog počinitelja, što je po ocjeni Vlade rezultiralo time da kasnije nije bilo više nikakvih prigovora od strane podnositeljice. Uz to je podnositeljici u skladu s presudom Suda isplaćena određena satisfakcija. U pogledu općih mjera Vlada je

[128] U cit. odluci istaknuto je kako će Ustavni sud uvijek štititi i pravo suca, kao i svakog drugog građanina, na slobodu izražavanja, uz uvažavanje zahtjeva da se "u ostvarivanju tog svoga prava sudac uvijek mora ponašati na način da očuva ugled sudačke profesije kao i nepristranost i neovisnost sudstva u cjelini. Neovisnost i sloboda suda u donošenju odluke u pojedinom slučaju, odnosno neovisnost suca u suđenju i poštovanje njegove slobode u izražavanju mišljenja, kao i samostalnost sudbene vlasti, međutim, nisu načela koja suca u postupku suđenja štite od odgovornosti za izgovorenu ili u presudi napisanu riječ, kojima se ruši ugled i dostojanstvo obnašanja sudačke profesije te pravosuđa u cjelini."

[129] Postupak izvršenja u navedenim predmetima je zatvoren 21. listopada 2020.

[130] Akcijsko izvješće Vlade RH broj: DH-DD(2020)729, dostupno na https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22EXECIdentifier%22:[%22DH-DD(2020)729E%22]}.

navela niz mjera koje su uvedene poput Nacionalne strategije za suzbijanje obiteljskog nasilja, međuinstitucionalne suradnje, zakonske izmjene kaznenomaterijalnih,[131] kaznenoprocesnih[132] i prekršajnopravnih[133] odredbi, ratifikacija Istanbulske konvencije te donošenje novog Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji i Zakona o probaciji. Konačno, u akcijskom izvješću Vlade istaknuto je da je sve navedeno kulminiralo padom stope obiteljskog nasilja od 2015. do 2020. te povećanjem broja osuda za kaznena djela nasilja u obitelji, što ukazuje na ažuran i učinkovit rad policije, državnog odvjetništva i sudova te na jasnu poruku nulte tolerancije društva na nasilje.

Prema mišljenju autorice, ovakvi navodi Vlade o padu stope obiteljskog nasilja čini se da ipak nisu u skladu sa stvarnim stanjem jer, prema službenim izvješćima i podacima, broj kaznenih djela iz područja nasilja u obitelji, kao i broj ubijenih žena od strane bliskih osoba je u porastu, što pokazuju podaci za razdoblje 2021.-2022. Tako je u izvješću Glavne državne odvjetnice Republike Hrvatske o radu državnih odvjetništava u 2022. godini[134] navedeno kako je u 2022. nastavljen porast broja kaznenih prijava protiv počinitelja kaznenog djela nasilja u obitelji iz čl. 179.a KZ/11. U odnosu na 2021. (869 prijava) zabilježen je porast broja prijava protiv počinitelja ovog kaznenog djela za 36,6 % (1.187).[135] U odnosu na 2021. zabilježen je porast broja podignutih optužnica za 31,7 %, dok je za 20 % porastao i broj osuđujućih presuda. Pritom je u cit. izvješću istaknuto kako u odnosu na porast broja kaznenih prijava protiv počinitelja ovog kaznenog djela nije moguće govoriti o stvarnom statistički značajnom porastu broja prijavljenih za kazneno djelo iz čl. 179.a KZ/11 budući da se ovo kazneno djelo često prijavljuje u stjecaju s nekim drugim kaznenim djelom s propisanom težom kaznom. S obzirom na navedene statističke podatke u cit. izvješću Glavne državne odvjetnice Republike Hrvatske izveden je zaključak da je do porasta broja prijavljenih za

[131] Ponovno je 2015. godine propisano kazneno djelo nasilja u obitelji iz čl. 179.a Kaznenog zakona te je izmjenama Kaznenog zakona iz 2019. za navedeno kazneno djelo kao zakonski minimum propisana kazna zatvora od jedne godine. Također, izmijenjen je Kazneni zakon u pogledu trajanja i provedbe sigurnosne mjere obveznog psihijatrijskog liječenja.

[132] Radi se o izmjenama Zakona o kaznenom postupku koje su osnažile procesni položaj žrtve u kaznenom postupku.

[133] Izmjenama Prekršajnog zakona iz 2013. poboljšan je sustav prisilne naplate novčanih kazni izrečenih u prekršajnim postupcima.

[134] Izvješće Glavne državne odvjetnice Republike Hrvatske o radu državnih odvjetništava u 2022. godini, dostupno na poveznici http://dorh.hr/hr/izvjesca-o-radu/izvjesce-o-radu-drzavnih-odvjetnistava-u-2022-godini.

[135] I u 2021. godini je zabilježen porast broja novozaprimljenih prijava protiv počinitelja kaznenog djela nasilja u obitelji iz čl. 179.a KZ/11 za 24,5 %. Značajan porast je zabilježen u Općinskom kaznenom državnom odvjetništvu u Zagrebu u kojemu su prijavljena 144 počinitelja kaznenog djela iz čl. 179.a KZ/11, ili 83 više prijavljenih nego u 2020. (61 počinitelj). U odnosu na 2020. u 2021. je zabilježen porast broja podignutih optužnica protiv počinitelja ovog kaznenog djela za 16,5 %, a broj donesenih osuđujućih presuda porastao je za 11,4 %. Za više v. Izvješće Glavne državne odvjetnice Republike Hrvatske o radu državnih odvjetništava u 2021. godini, dostupno na https://dorh.hr/hr/izvjesca-o-radu/izvjesce-o-radu-drzavnih-odvjetnistava-u-2021-godini.

kazneno djelo iz čl. 179.a KZ/11 došlo zbog činjenice jer je i kod samih žrtava ovog kaznenog djela došlo do podizanja svijesti o njegovoj nedopuštenosti, a isto tako je došlo do veće senzibilizacije društva zbog različitih kampanja i medijskih objava i do unaprjeđenja sustava potpore žrtvama kroz zakonodavni okvir i njegovu primjenu u praksi.

I prema izvješću o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u 2022. godini[136] glavni zabilježeni trend zadnjih skoro deset godina jest kontinuirani rast broja kaznenih djela nasilničkih ponašanja u obitelji i među bliskim osobama. Od ukupnog broja ubijenih žena, njih 12 je ubijeno od strane bliskih osoba (1 više nego 2021.), a od toga su njih 6 ubijene od strane supruga, izvanbračnih supruga, sadašnjih i bivših intimnih partnera (ukupno 2 više nego 2021.). Imajući u vidu navedene podatke, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je zaključila da i dalje raste broj ubijenih žena od strane bliskih osoba i intimnih partnera, što svakako ne predstavlja pozitivan trend usprkos manjim brojkama porasta i dvogodišnjem trendu pada ukupnog broja ubojstava i broja ubojstava žena.

6. PROBLEMI U ZAKONODAVSTVU I PRAKSI DOMAĆIH TIJELA REPUBLIKE HRVATSKE U ISPUNJAVANJU STANDARDA UČINKOVITE ISTRAGE U KAZNENIM POSTUPCIMA NASILJA NAD ŽENAMA

Temeljni problem hrvatskog zakonodavstva i prakse u području nasilja nad ženama, jest što nema razumijevanja da je riječ o rodno utemeljenom nasilju, nego se nasilje nad ženama promatra kroz obiteljsko nasilje. U Hrvatskoj je zauzet strogo rodno neutralan pristup nasilju. Do ovakvog zaključka dovodi prije svega naziv kaznenog djela nasilja u obitelji koji je propisan u čl. 179.a KZ/11 te činjenica da niti jedan važeći zakon ne sadrži definiciju nasilja nad ženama, dok je definicija nasilja u obitelji sadržana u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji. Radi učinkovite borbe protiv nasilja nad ženama nužno je da zakonodavni okvir i administrativne mjere sadrže definicije iz čl. 3. Istanbulske konvencije.

Također, nema sveobuhvatnog pristupa pojedinoj situaciji koja se tiče slučaja nasilja nad ženama između iste žrtve i počinitelja nasilja, nego dolazi do sjeckanja odnosa na pojedine radnje koje rezultiraju s više paralelnih prekršajnih i kaznenih postupaka kao što je zorno pokazao predmet *A. protiv Hrvatske*. Kad god se radi o nasilju prema ženama i nasilju u obitelji, a akteri tih odnosa su iste osobe, trebalo bi raditi na koordinaciji nadležnih tijela (prvenstveno policije, centra za socijalnu skrb, državnog odvjetništva, suda) i objedinjavanju

[136] Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2022. dostupno je na poveznici https://www.prs.hr/cms/post/948.

svih postupaka.[137] Kako bi koordinacija navedenih tijela bila uspješna i pravovremena, valjalo bi povećati broj zaposlenih u tim tijelima, kao i dodatno pojačati specijalizaciju zaposlenih u navedenim tijelima za postupanje u predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Značajan problem predstavlja činjenica da veliki broj slučajeva nasilja nad ženama i nasilja u obitelji ostaje neprijavljen zbog čega državna tijela nisu u mogućnosti pružiti zaštitu žrtvi i u konačnici poduzeti sve mjere da nasilnik ne prođe nekažnjeno. U tom smislu treba dodatno raditi na jačanju svijesti o problemu nasilja nad ženama te dodatno senzibilizirati javnost za navedenu problematiku, što bi u konačnici trebalo poticajno djelovati na svaku osobu koja ima saznanja o počinjenju bilo kojeg djela koje ima obilježje nasilja da to prijavi nadležnim tijelima.

U odnosu na utvrđene povrede čl. 3. Konvencije u predmetima nasilja nad ženama, uključujući i obiteljsko nasilje, protiv Hrvatske najčešće se radilo o neispunjavanju obveze hrvatskih vlasti da provedu učinkovitu istragu navoda o zlostavljanju. Glavni problem se sastoji u potpunom izostanku reakcije na navode žrtve o zlostavljanju (kao što je pokazao predmet J.I. protiv Hrvatske), nedovoljnoj ili pogrešnoj aktivnosti nadležnih tijela tijekom provođenja kaznenih izvida i prikupljanja relevantnih dokaza (primjerice predmet D.J. protiv Hrvatske) ili pak u neopravdanom odugovlačenju u provođenju istrage koji je posebno prisutan u fazi rasprave pred sudom (praksa pokazuje kako vrlo često protekne period od dvije, tri godine od potvrđivanja optužnice pa do zakazivanja prve rasprave).

Važeće odredbe Zakona o kaznenom postupku pružaju prikladan model kontrole prethodnog postupka glede (ne)pokretanja kaznenog progona, kad je riječ o državnom odvjetništvu. Međutim, dosadašnjim izmjenama ZKP-a nije riješen problem provođenja neovisnih i učinkovitih istraga u svim stadijima (posebice stadij rasprave pred sudom) i u odnosu na sve aktere kaznenopravne reakcije na počinjeno kazneno djelo.

Problem postoji i glede izricanja i provedbe zaštitnih mjera iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, a na što upućuju podaci iz izvješća o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova iz 2022.[138] Imajući u vidu da je svrha zaštitnih mjera spriječiti nasilje u obitelji, osigurati zaštitu zdravlja i sigurnosti žrtve nasilja te otkloniti okolnosti koje pogoduju ili poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja, njihovo izricanje je ključno radi otklanjanja

[137] V. Đurđević, Z.; Bego, A.; Kolarec, Đ.; Šimić, S., op. cit. u bilj. 23., str. 27.

[138] Uspoređujući podatke o broju i vrsti predloženih zaštitnih mjera iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji koje je predlagala policija i podatke o broju stvarno izrečenih zaštitnih mjera od strane sudova, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je utvrdila da se tek svaka treća predložena zaštitna mjera od strane policije doista na sudu prihvati i izrekne. Još su porazniji podaci u pogledu izvršenja izrečenih zaštitnih mjera - proizlazi da se doista izvrši tek svaka deseta izrečena zaštitna mjera.

ugroženosti žrtve. Izricanje zaštitnih mjera je neophodno u slučajevima kada je kod nasilnika prisutan problem ovisnosti o alkoholu ili drogi, ili ako boluje od nekog oblika duševnih smetnji. Također, neophodno je kvalitetno i potpuno provesti izrečene zaštitne mjere (što je ujedno pozitivna obveza države na koju je Sud već jasno upozorio kroz svoju praksu), a takav način njihove provedbe bi za posljedicu trebao imati sprječavanje budućeg nasilničkog ponašanja počinitelja.

Autorica smatra da bi za učinkovitu kaznenopravnu zaštitu žrtve bilo potrebno kroz izmjene Kaznenog zakona i Zakona o kaznenom postupku omogućiti i žrtvama da u kaznenom postupku imaju ovlaštenje predlagati određivanje mjera opreza i izricanje sigurnosnih mjera počinitelju, kao i da imaju pravo podnositi žalbu protiv odluke suda kojim je prijedlog za određivanje mjera opreza i sigurnosnih mjera odbijen.

Nadalje, u praksi je blagodat nesvjedočenja na koju imaju pravo žrtve koje su u braku ili izvanbračnoj zajednici s počiniteljem kaznenog djela prepoznata kao jedan od velikih problema u pogledu dokazivanja krivnje počinitelja. Naime, u nedostatku drugih personalnih i materijalnih dokaza, a u slučaju ako žrtva iskoristi blagodat nesvjedočenja, državni odvjetnik mora na temelju čl. 206. st. 1. toč. 4. ZKP odbaciti kaznenu prijavu protiv počinitelja zbog nepostojanja osnovane sumnje da bi prijavljena osoba počinila kazneno djelo. Zbog toga bi u budućnosti trebalo razmotriti da se Zakon o kaznenom postupku izmijeni na način da u predmetima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji žrtve koje su u braku ili izvanbračnoj zajednici s okrivljenikom ne mogu biti oslobođene obveze svjedočenja.

I dalje je prisutan izostanak senzibilnosti pravosuđa za žrtve i nerazumijevanje da je riječ o rodno utemeljenom nasilju što potvrđuje kaznena politika sudova koji i dalje izriču kazne zatvora u njihovom zakonskom minimumu (unatoč zakonskim promjenama koje su dovele do propisivanja strožih kazni za počinitelje djela s elementima nasilja prema ženama), pri čemu se većinom radi o uvjetnim osudama i radu za opće dobro. Tako blage kazne izazivaju kod žrtve osjećaj bespomoćnosti i nezaštićenosti te vrlo vjerojatno utječu na njihovu odluku da svaki oblik nasilja, koji bi se mogao dogoditi u budućnosti, ne prijave nadležnim tijelima jer će u konačnici počinitelj ponovno biti blago kažnjen. U prvi plan je stavljen počinitelj i njegova prava u postupku, dok žrtva i dalje ima sporednu ulogu, a sudovi ujedno propuštaju provesti individualnu procjenu žrtve, uključujući osobne karakteristike žrtve i njezine potrebe.

Također, u praksi je kao problem prepoznata dugotrajnost kaznenih postupaka koji se vode za ovu vrstu kaznenih djela, kao i davanje višekratnih iskaza žrtve u takvim postupcima, a što ima negativan utjecaj na žrtve i dodatno produbljuju njihovu traumatiziranost i

viktimizaciju.

7. ZAKLJUČAK

U cilju potpune implementacije Istanbulske konvencije potrebno je poduzimati daljnje mjere koje se odnose na promicanje promjena u društvenim i kulturnim obrascima ponašanja s ciljem iskorjenjivanja predrasuda, običaja, tradicija i svih drugih postupanja u praksi koja se temelje na ideji manje vrijednosti žena ili na stereotipnim ulogama žena i muškaraca. I dalje se u hrvatskom društvu nasilje u obitelji smatra „privatnom stvari obitelji“ zbog čega osobe koje imaju saznanja o činu nasilja to ne prijavljuju, čime posljedično uopće ne dolazi do reakcije nadležnih tijela usmjerenih na zaštitu žrtava ili je njihova reakcija zakašnjela. U tom pogledu treba jačati senzibilizaciju javnosti te u društvu sveobuhvatnim mjerama (primjerice kroz odgoj u obitelji, obrazovanje, medijske kampanje državnih tijela i nevladinih organizacija) promicati nulti stupanj tolerancije za nasilje nad ženama.

Republika Hrvatska je donijela niz zakonodavnih i drugih mjera za promicanje prava žena, sprječavanje njihova diskriminiranja i nasilja nad njima. Zaštita od nasilja nad ženama i nasilja u obitelji ponajprije je normirana Kaznenim zakonom i Zakonom o zaštiti od nasilja u obitelji koji, međutim, nisu rodno senzitivni, jer ne razlikuju nasilje nad ženama u odnosu na nasilje prema drugim osobama. Nažalost, takav rodno neutralan pristup nasilju u praksi dovodi do toga da i žena i muškarac budu zajedno privedeni od strane policije te da se prekršajno kažnjavaju i napadač i napadnuta, dakle i muškarac i žena, neovisno o tome tko je primarni napadač. Budući da je Republika Hrvatska ratificirala Istanbulsku konvenciju, hrvatski sudovi i druga tijela bi postojeće zakonodavstvo trebali primjenjivati u svjetlu ove Konvencije, posebice uzimajući u obzir definicije sadržane u čl. 3. Istanbulske konvencije.

Više od deset godina postojanja i primjene pravnoga okvira zaštite od obiteljskog nasilja u hrvatskom pravnom poretku, koji je pretrpio i neke izmjene zbog kritika ESLJP-a i potrebe ispunjavanja međunarodnih obveza preuzetih Istanbulskom konvencijom, donijelo je pozitivne promjene zakonodavnog okvira. Unatoč određenim nedostacima, može se reći da se zakonodavni okvir značajno usavršio u prevenciji i kažnjavanju diskriminacije i nasilja, no i dalje su prisutni problemi u praksi, i to prvenstveno zbog nedostatnih materijalnih sredstava. Izmjene propisa jednostavno je predlagati, ali prije svega, treba stvoriti odgovarajuće materijalne uvjete koji su nužni za provedbu dodatnih mjera prevencije, za učinkovitu provedbu izrečenih zaštitnih i sigurnosnih mjera počiniteljima i radi osiguranja efikasnije zaštite žrtava kojima je potrebna socijalna i financijska podrška. U tom smislu nužno je

dodatno zapošljavanje osoba (prvenstveno u centrima za socijalnu skrb, policiji, državnom odvjetništvu, sudovima) za rad u predmetima nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja, te njihova kontinuirana edukacija i specijalizacija.

Nažalost, povećanje broja kaznenih djela koja imaju obilježje rodno utemeljenog nasilja iz godine u godinu upućuje na zaključak da hrvatski sustav borbe protiv nasilja prema ženama i u obitelji nije ustrojen na način da učinkovito i pravovremeno prepoznaje i uklanja uzroke nasilja kroz prevenciju, edukaciju i obrazovanje, već se isključivo oslanja na identificiranje posljedica nasilja kroz penalnu politiku i kažnjavanje. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je u svojem izvješću o radu za 2022. godinu pravilno detektirala osnovni problem hrvatskog sustava u pogledu borbe protiv nasilja nad ženama navodeći da „*sustavu borbe protiv rodno utemeljenog nasilja nedostaje jaka preventivna komponenta, kontinuirana i sveobuhvatna edukacija struke o međunarodnim instrumentima i standardima procesuiranja slučajeva rodno utemeljenog nasilja te društvenog obrazovanja o ravnopravnosti spolova na svim razinama, i konačno, nedostaju programi dugotrajne i kvalitetne resocijalizacije počinitelja.*“

Da bi sprječavanje nasilja nad ženama ostvarilo značajne rezultate potrebno je poduzeti sljedeće mjere:

1) sustav treba biti ustrojen prije svega na **prepoznavanje i uklanjanje uzroka** nasilničkih obrazaca ponašanja u društvu, a represija bi se trebala primjenjivati kao zadnje sredstvo borbe protiv nasilja nad ženama. Fokus borbe suzbijanja rodno utemeljenog nasilja mora biti na prepoznavanju njegovih uzroka, a za to je preduvjet kvalitetnije društveno obrazovanje o ravnopravnosti spolova, uska i kontinuirana suradnja svih nadležnih tijela koji se bave problematikom rodno utemeljenog nasilja, osiguranje dostupnosti institucija socijalne skrbi i servisa podrške obiteljima i žrtvama, dostupnost zdravstvenih usluga i podrške ženama i obiteljima u potrebi, suzbijanje siromaštva i primarno dugotrajna podrška obiteljima (u problemima) kroz ranu prevenciju putem stručnih tijela socijalnih službi;

2) nužno je **osigurati i financirati obvezno i redovito rodno osjetljivo obrazovanje sudaca, državnih odvjetnika, policije, zaposlenika centara za socijalnu skrb, zdravstvenih djelatnika i pružatelja psihosocijalnog tretmana** o dinamici partnerskog nasilja, u suradnji sa ženskim feminističkim nevladinim organizacijama. Ova obveza proizlazi za Hrvatsku iz odredbe čl. 15. Istanbulske konvencije;

3) **žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u obitelji važno je u što kraćem roku pružiti odgovarajuću zaštitu i pomoć**, pri čemu treba posebno voditi računa o ranjivosti žrtve;

4) **primijeniti aktivne mjere i prema počinitelju** kako bi se spriječilo njegovo nasilničko ponašanje u budućnosti;

5) **intenzivirati koordiniranu suradnju između policije, centara za socijalnu skrb i državnog odvjetništva**, radi promptne i učinkovite reakcije u slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji;

6) **da pravosudna tijela imaju sveobuhvatan pristup pojedinim situacijama između iste žrtve i istog počinitelja nasilja kako bi se proveo jedan jedinstveni postupak**, a ne da dolazi do vođenja više paralelnih prekršajnih i kaznenih postupaka;

7) prilikom vođenja kaznenih postupaka u slučajevima nasilja nad ženama trebalo bi **izbjeći davanje višekratnih iskaza žrtve** u takvim postupcima kako bi se žrtvu zaštitilo od sekundarne viktimizacije;

8) kroz sustavnu edukaciju i specijalizaciju državnih odvjetnika i sudaca utjecati na povećanje njihove senzibilnosti i jačanju svijesti o potrebi **žurnog postupanja** u ovakvoj vrsti predmeta kako bi se **spriječilo dugotrajno trajanje ovih postupaka**, unatoč tome što odredbama ZKP-a nisu propisani posebni rokovi za provođenje svih stadija kaznenog postupka u predmetima nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja (u tom smislu zakonodavac bi u budućnosti trebao izmijeniti relevantne odredbe ZKP-a koje se tiču rokova);

9) sudovi bi **prilikom odmjeravanja i izricanja kaznenopravnih sankcija** počiniteljima nasilja čije su žrtve žene trebali **voditi računa da je riječ o rodno utemeljenom nasilju** i da tako odmjerene i izrečene kazne i sigurnosne/zaštitne mjere budu adekvatne za postizanje svrhe kažnjavanja kroz sva četiri njezina elementa (retribucija, generalna prevencija, specijalna prevencija i resocijalizacija). Svakako bi trebalo **izbjegavati izricati uvjetnu osudu i rad za opće dobro** koje kaznenopravne sankcije zasigurno nisu odgovarajući oblik kažnjavanja rodno utemeljenog nasilja jer doprinose jačanju osjećaja nadmoći kod počinitelja i potvrdu da se njegovo nasilničko ponašanje na određeni način ipak tolerira i opravdava. Također, sudovi u predmetima nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja trebaju **izbjegavati primjenjivati odredbe KZ-a o ublažavanju kazne**, olako nabrajajući postojanje osobito olakotnih okolnosti na strani počinitelja, iako u stvarnosti počinitelj nije kritičan prema svojem nasilničkom ponašanju niti će promijeniti svoj odnos prema žrtvi. Pored navedenog, sudovi trebaju voditi računa o **nužnosti izricanja sigurnosnih/zaštitnih mjera** kako bi se ostvarila zaštita sigurnosti žrtve nasilja i kada na strani počinitelja nasilja postoje okolnosti koje poticajno djeluju na počinjenje novog prekršaja ili kaznenog djela.

Ovako predloženim mjerama po mišljenju autorice bi se značajno doprinijelo smanjenju slučajeva nasilja nad ženama i nasilja u obitelji te bi se postigla značajna efikasnost

u sprječavanju novih slučajeva nasilja, pri čemu bi se Hrvatska približila uspješnom ispunjenju standarda u sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama ustanovljenih Istanbulskom konvencijom.

Popis literature

Knjige i članci:

1. Batistić Kos, V., Zaštita prava na život s posebnim naglaskom na preventivnu dimenziju zaštite – slučaj Branko Tomašić i drugi protiv Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 16, broj 1/2009., str. 147-178.
2. Burić Ramadanović, M., Učinkovitost istrage i kaznenog progona u kaznenim postupcima zbog nasilja u obitelji te seksualnog zlostavljanja djece s aspekta čl. 3. i 8. Konvencije, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 29, broj 2/2022, str. 287-309.
3. Đurđević, Z., Pravo na učinkovitu istragu u kaznenim predmetima: analiza hrvatske prakse i prava, Zbornik radova, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2014., str. 105-149.
4. Đurđević, Z.; Bego, A.; Kolarec, Đ.; Šimić, S., Analiza usklađenosti zakonodavstva Republike Hrvatske s Konvencijom Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Zagreb, 2014.
5. Grozdanić, V.; Škorić, M.; Vinja, I., Nasilje u obitelji u svjetlu promjena Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 17, broj 2/2010, str. 669-698.
6. Harris, D.; O'Boyle, M.; Bates, E.; Buckley, C., Law of the European Convention on Human Rights, Oxford University Press, 2018.
7. Konforta, M., Implementacija presuda Europskog suda za ljudska prava, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i pravo, vol. 24, broj 2/2017., str. 271-292.
8. Krapac, D.; Đurđević, Z.; Ivičević Karas, E.; Bonačić, M.; Burić, Z., Presude Europskog suda za ljudska prava protiv Republike Hrvatske u kaznenim predmetima (ur. Đurđević, Z.; Ivičević Karas, E.), Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013.
9. Omejec, J., Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda u praksi Europskog suda za ljudska prava, Strasbourški acquis, Novi informator, Zagreb, 2013.
10. Pleić, M., Zabrana mučenja u praksi Europskog suda za ljudska prava s posebnim osvrtom na presude protiv Republike Hrvatske i praksu Ustavnog suda RH, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 23, broj 2/2016, str. 247-279.
11. Schabas, W.A., The European Convention on Human Rights: A Commentary, Oxford University Press, 2015.
12. Škorić, M., Obiteljsko nasilje u praksi Europskog suda za ljudska prava s posebnim osvrtom na presude protiv Republike Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 25, broj 2/2018, str. 387-415.
13. Turković, K.; Viljac Herceg, F., Učinkovita istraga povreda prava zajamčenih Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 26, broj 2/2019, str. 265-290.
14. Željko, D., Procjena prvih deset godina Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 28., broj 2/2021., str. 381-404.

Pravni izvori:

1. Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/PUP (SL L 315, 14. 11. 2012.).
2. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Narodne novine“, Međunarodni ugovori, br. 6/99. – pročišćeni tekst, 8/99. – ispravak).
3. Kazneni zakon („Narodne novine“ br. 110/97., 58/98., 50/20., 129/20., 51/01., 62/03. i 105/04., 84/05., 71/06., 110/07., 152/08. i 57/11.).
4. Kazneni zakon („Narodne novine“, br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15. – ispravak, 101/17., 118/18., 126/19., 84/21. i 114/22.).
5. Konvencija Ujedinjenih naroda o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, https://ravnopravnost.gov.hr/dokumenti (8.6.2023.).
6. Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji od 2005. do 2007. („Narodne novine“ br. 182/04.).
7. Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova od 2001. do 2005. („Narodne novine“ br. 112/01.).
8. Pravilnik o pogodnostima zatvorenika („Narodne novine“ br. 66/10.).
9. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/MDOMSP%20dokumenti/PROTOKOL%20O%20POSTUPANJU%20U%20SLU%C4%8CAJU%20NASILJA%20U%20OBITELJI.pdf (8.6.2023.).
10. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja („Narodne novine“ br. 70/18.).
11. Zakon o kaznenom postupku („Narodne novine“, br. 152/08., 76/09., 80/11., 121/11. – pročišćeni tekst, 91/12. – Odluka Ustavnog suda Republike Hrvatske, 143/12., 56/13., 145/13., 152/14., 70/17., 126/19. i 80/22.).
12. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima („Narodne novine“ br. 76/09., 92/14.).
13. Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji („Narodne novine“, Međunarodni ugovori, br. 3/18., 4/18.).
14. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji („Narodne novine“, br. 70/17., 126/19., 84/21. i 114/22.).

Sudska praksa:

1. ESLJP, A / Hrvatska, 55164/08, 14.10.2010.
2. ESLJP, Bevacqua i S. / Bugarska, 71127/01, 12.6.2008.
3. ESLJP, Bljakaj i drugi / Hrvatske, 7448/12, 18.9.2014.
4. ESLJP, Bouyid / Belgija [VV], 23380/09, 28.9.2015.
5. ESLJP, Buturuga / Rumunjska, 56867/15, 10.2.2020.
6. ESLJP, D.J. / Hrvatska, 42418/10, 24.7.2012.
7. ESLJP, Đorđević / Hrvatska, 41526/10, 24.7.2012.
8. ESLJP, Đurđević / Hrvatska, 52442/09, 19.7.2011.
9. ESLJP, Eremia / Moldavija, 3564/11, 28.5.2013.

10. ESLJP, J.D. i A. / Ujedinjeno Kraljevstvo, 32949/17 i 34614/17, 14.10.2019.
11. ESLJP, J.I. / Hrvatska, 35898/16, 8.9.2022.
12. ESLJP, Kelly i drugi / Ujedinjeno Kraljevstvo, 30054/96, 4.5.2001.
13. ESLJP, Kontrova / Slovačka, 7510/04, 31.5.2007.
14. ESLJP, Kurt / Austrija [VV], 62903/15, 15.6.2021.
15. ESLJP, M.G. / Turska, 646/10, 22.3.2016.
16. ESLJP, M.G.C. / Rumunjska, 61495/11, 15.6.2016.
17. ESLJP, M.M. / Hrvatska, 10161/13, 3.9.2015.
18. ESLJP, McCann i drugi / Ujedinjeno Kraljevstvo, [VV], 18984/91, 27.9.1995.
19. ESLJP, McKerr / Ujedinjeno Kraljevstvo, 28883/95, 4.5.2001.
20. ESLJP, Opuz / Turska, 33401/02, 9.6.2009.
21. ESLJP, Sandra Janković / Hrvatska, 38478/05, 5.3.2009.
22. ESLJP, Slimani / Francuska, 57671/00, 27.7.2004.
23. ESLJP, Talpis / Italija, 41237/14, 2.3.2017.
24. ESLJP, Tomašić i drugi / Hrvatske, 46598/06, 15.1.2009.
25. ESLJP, Volodina / Rusija, 41261/17, 1.6.2019.
26. ESLJP, Volodina / Rusija (br. 2), 40419/19, 14.9.2021.
27. ESLJP, Ž.B. / Hrvatska, 47666/13, 11.7.2017.
28. ESLJP, X i drugi / Bugarska [VV], 22457/16, 2.2.2021.
29. ESLJP, Y / Slovenija, 41107/10, 28.5.2015.
30. ESLJP, Yasa / Turska, 22281/93, 27.6.2002.

Statistička izvješća i baze podataka:

1. Bobić, L. *et al.* „Joint shadow report on the implementation of Council of Europe's Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence in Croatia“, dostupno na https://www.google.com/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=http://www.cesi.hr/wp-content/uploads/2022/03/Joint-shadow-report_Croatia_2022.pdf&ved=2ahUKEwjUm7yTuLv_AhXzi_0HHUyEAAsQFnoECAYQAg&usg=AOvVaw17zar0SZdk0PqzHOOEvmCT (1.6.2023.)
2. DORH, Izvješće Glavne državne odvjetnice Republike Hrvatske o radu državnih odvjetništava u 2022., http://dorh.hr/hr/izvjesca-o-radu/izvjesce-o-radu-drzavnih-odvjetnistava-u-2022-godini (16.5.2023.)
3. DORH, Izvješće Glavne državne odvjetnice Republike Hrvatske o radu državnih odvjetništava u 2021., https://dorh.hr/hr/izvjesca-o-radu/izvjesce-o-radu-drzavnih-odvjetnistava-u-2021-godini (16.5.2023.)
4. ESLJP, Akcijsko izvješće Vlade RH broj: DH-DD(2020)728 od 26. kolovoza 2020., https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22EXECDocumentTypeCollection%22:[%22CEC%22]} (5.6.2023.).
5. ESLJP, Akcijsko izvješće Vlade RH broj: DH-DD(2020)729, dostupno na https://hudoc.exec.coe.int/eng#{%22EXECIdentifier%22:[%22DH-DD(2020)729E%22]} (5.6.2023.)
6. ESLJP, Key cases delivered by the Court in 2022, https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/reports&c= (15.4.2023.)

7. ESLJP, *Statistics by State – Violations by Article and by State*, https://echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=reports&c= (15.4.2023.)
8. Odbor za uklanjanje diskriminacije žena (CEDAW), Zaključne primjedbe o četvrtom i petom periodičnom izvješću za Hrvatsku od 28. srpnja 2015., https://www.google.com/url?esrc=s&q=&rct=j&sa=U&url=https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/CEDAW%2520Zaklju%25C4%258Dne%2520primjedbe%2520o%25204.%2520i%25205.%2520periodi%25C4%258Dnom%2520izvje%25C5%25A1%25C4%2587u%2520za%2520Hrvatsku%252028.7.2015.pdf&ved=2ahUKEwi59aCisrT_AhWB76QKHQalCQwQFnoECAQQAg&usg=AOvVaw37MGEpFQbkLAxuNiijoAm4 (5.6.2023.).
9. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova, Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2022., https://www.prs.hr/cms/post/948 (21.5.2023.).
10. Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava, Izvršenje presuda Europskog suda za ljudska prava, „Glavna postignuća – Hrvatska“, https://uredzastupnika.gov.hr/izvrsenje-presuda-europskog-suda-za-ljudska-prava/138 (13.4.2023.)
11. Vijeće Europe, Equal access to justice in the case-law on violence against women before the European Court of Human Rights, https://rm.coe.int/equal-access-to-justice-in-the-case-law-on-violence-against-women-befo/1680a6b8d7 (24.5.2023.)
12. Vijeće Europe, Osnovni prospekt o Istanbulskoj konvenciji, https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/leaflets1, (16.5.2023.)
13. Vlada Republike Hrvatske, Sve što trebate znati o Konvenciji Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2018/03%20o%C5%BEujak/28%20o%C5%BEujka/Istanbulska/index.html (30.4.2023.)